

D/54-b

A KÖZÖSSÉGI ÉS A FIZIKAI MUNKÁRA VALÓ NEVELES
TAPASZTALATAI AZ EGRI DOBÓ ISTVÁN GIMNÁZIUM ÉS
SZAKKÖZÉPISKOLA GYAKORLATÁBAN

SZEGED	TUDOMÁNYEGYETEM
Nevelő	Nevelő
Le	

Készült: Eger, 1969.

JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM
Pedagógiai-Pszichológiai
Szakcsoport Könyvtára

T a r t a l o m

Bevezetés	/ 3 /
I. A munkára nevelés néhány elvi és gyakorlati kérdése	/ 9 /
II. Az 5+1-es oktatási rendszer keretében végzett gyakorlatok szerepe a tanulók önállóságának megalapozásában	/ 60 /
III. A szakközépiskolai képzés keretében szerzett nevelési tapasztalatok	/ 72 /
IV. A tanulói brigádmozgalom, mint a közösségi nevelés egyik szervezeti kerete	/ 124 /
V. Megjegyzés	/ 163 /
VI. Felhasznált irodalom	/ 164 /
VII. Képes melléklet	/ 167 /

B e v e z e t é s

A fizikai munkára, továbbá a közösségi életre, a közösség különböző formáiban, keretében végzett munkára nevelés korunkban a szocialista pedagógia központi kérdései közé tartozik. Ezeknek a nevelési területeknek a legfontosabb elvi kérdéseit a marxizmus klasszikusai felvetették és tisztázták, azonban különleges helyzetet, a pedagógus számára rendkívül fontos és izgalmas feladatot teremt az a tény, hogy napjainkban a szocializmus, a kommunizmus általánosan kibontakozó építésének korszakában, a szocializmus teremtette körülmények között ez a nevelési terület reális lehetőségből a valóság stádiumába lépett. A közösségi és a munkára való nevelés ma a szocializmus természetéből fakadó szükségszerű igényként lép fel, s véleményem szerint az oktatás és nevelés folyamatában felmerült problémái az elmélet és gyakorlat egységének, a tartalom és forma dialektikájának kérdéseként jelentkeznek a pedagógiában.

Fontosságát az 1961. évi III. törvény is ilyen dialektikus összefüggésben veti fel, amikor a munkára nevelést a reformfeladatok egészében, és az iskolareform első fő céljaként a következőkben jelöli meg:

"Váljék szorosabbá iskoláink kapcsolata az élettel, a gyakorlattal, a termeléssel. Minden iskolatípus készítse elő tanulóit a termelő munkában való részvételre."

A munkaoktatás szűkebb értelemben vett tantervi, didaktikai kérdéseivel kapcsolatban elég sok tanulmány, cikk és kiadvány jelent meg. Nem lehet ezt elmondani azonban a pe-

dagógiai, nevelési vonatkozásokról. Ennek irodalma, a hazai, a helyi tapasztalatok tudományos igénygel történő felmérése, illetve általánosítása sokkal szegényesebb, hiányosabb. Nem is beszélve szakközépiskolai osztályaink nyújtotta nevelési lehetőségekről és vonatkozásokról, annál is inkább, mert ennek véleményem szerint egyik központi kérdésnek kell lennie, márcsak ezen iskolatípusnak forradalmi ujszerűségét, népgazdasági fontosságát tekintve is.

Nagyon sok vita zajlott le az utóbbi években arról, hogy tudja-e a szakközépiskola a kellő és szükséges szakmai szintet nyújtani, vagy éppen képes-e a humán területén az élet által megkövetelt "minimumot" biztosítani. Én úgy vélem, hogy ezek a viták - jogosan, vagy jogtalanul - a szakközépiskola társadalmilag szükségszerűen igényelt helyének és szerepének, népgazdasági fontosságának megítélésében, elismerésében alapvetően helyes eredményre vezettek és vezetnek a jövőben is.

Komoly probléma azonban, szerintem, hogy ebben a "vitafolyamatban" hasonló szenvedélyességgel nem nyert felismerést és megfogalmazást /nem általában!/, hogy a munkaoktatás, de különösen a szakközépiskolai képzés, a szocialista nevelés, az iskola és élet annyiszor megirt és óhajtott kapcsolatának eleven, élő, a magyar oktatás rendszerében eddig történelmileg soha nem produkálható, és ezt kihasználó, valóra váltó lehetőséget jelent.

S ezt különösen kell hangsúlyozni a jelenlegi átmeneti viszonyok között, amelyet nagyon jól érzékeltet Vendég Sándor "Az elméleti tárgyak és a szakmai gya-

korlatok kölcsönös kapcsolata a szakközépiskolában" c. tanulmányában, amikor így ír:

"A téma bonyolultságát jelzi az a tény, hogy a szakközépiskolának létezik un. régi és új formája, továbbá működnek technikumok is, amelyekben több mint 80 szakon folyik a képzés. Mindezeken túl a szakközépiskola bonyolult intézmény azért is, mert nevelési - képzési és gazdasági feladatai vannak. Célját, feladatait, tartalmát, szervezeti formáit és módszereit pedagógiai - pszichológiai törvényszerűségek közvetítésével a társadalmi - gazdasági élet változásai, a nagyüzemi termelő vagy más szakmai munkafolyamatok határozzák meg." /Középfoku Szakoktatás, 1968/1.sz. 15. old./

Intézetünk, a Dobó István Gimnázium és Szakközépiskola, évek óta tudatosan, következeteskeppen egyre inkább tervszerűen foglalkozott a fenti problémákkal, nevezetesen a szocializmus építése által igényelt, az iskolareformban megtestesült és kivitelezett oktatási formák /5+1, majd szakközépiskola!/ nyújtotta nevelési lehetőségek kutatásával és gyakorlati megvalósításával. Már az 1950-es évek végén az 5+1-es forma megmutatta, hogy a nevelési lehetőségek szempontjából is minőségi változást jelent. Az említett célból kiindulva nevelési munkaközösséget hoztunk létre az iskolában. Rövidesen felismertük, hogy a fizikai munkára való nevelés tantervileg meghatározott keretei egyben a közösségi nevelés eddig nem remélt lehetőségeit is megteremtik. A munkaoktatás nevelési kérdéseivel való foglalkozás különös hangsúlyt kapott az első szakközépiskolai tagozat /esztergályos/ bevezetése óta. Az 1963/64-es tanévben már igyekeztünk figyelemmel kísérni a szovjet pedagógia ilyen irányú tapasztalatait is, főleg a Szovjetszkaja Pedagógika és a Narodnoje Obrazovanyije című folyiratokban megjelent tanulmányok alapján. Ezek közül főleg három cikkre hívnám

fel a figyelmet, amelyek megítélésünk szerint nagyon tanulságosak több szempontból is. Egyrészt bizonyos összehasonlítási alapot adnak olyan vonatkozásban, hogy a szovjet pedagógia hol tart ebben a kérdésben, másrészt bizonyos problémák azonossága sürgeti a kísérletek, a szervezés, a nevelő munkával való foglalkozás intenzitásának növelését; egyes kérdésekben a közös tapasztalat megerősít eddigi tevékenységünk helyességében, s nem tudjuk eléggé hangsúlyozni, hogy több területen előre mutatnak, olyan, lehetőségeiben nálunk is meglevő területekre irányítják vizsgálódásainkat, amelyek eddig elkerülték figyelmünket. Az említett tanulmányok a következők:

Kolymahova: Trudovóje voszpítanyie b skoleinternate. Szovjetszkaja Pedagógika, 1963. 12. sz. 58. o. /Kolymahova: Munkára nevelés az iskola-internátusban./

Paolycsenkov - Palej: Voszpítanyie u sztarseklassznyikov Lybvi k rabocsim professziam. Szovjetszkaja Pedagógika, 1963. 9. sz. 49. o. /A fizikai munka szeretetére való nevelés a felsőbbosztályok között./

Rozenberg: Rabócsij kollektiv - aktivnyij voszpítanyely sztarseklassznyikov. Szovjesztkaja Pedagógika, 1963. 8. sz. 25. o. /Rozenberg: A munkáskollektiva, mint a felsőbbosztályosok aktiv nevelője./

A szovjet pedagógiai tanulmányok kapcsán megerősödött bennem az a felismerés, hogy nemcsak a magyar, de a szovjet pedagógiai tevékenység is igényli a munkára való neveléssel való minél mélyebb, sokoldalú foglalkozást. Paolycsenkov - Palej említett cikke így veti fel a kérdést:

"Azalatt az idő alatt, amely az általános műveltséget

nyújtó iskola átszervezésének kezdete óta eltelt, az olyan tanulmányok sorát tették közzé, amelyek azokat a pedagógiai és pszichológiai feltételeket vizsgálják, amelyekről a felsőosztályosok szakmai érdeklődése és hajlama, különösen pedig az üzemi szakmához való pozitív viszonyának alakítása függ. Azonban ezekben a tanulmányokban elsősorban csak azokra a problémákra fordítanak figyelmet, amelyek a tanulók konkrét munkatevékenységével kapcsolatosak. Emellett nem tanulmányozzák mélyrehatóan annak a termelőközösségnek a nevelő szerepét, amelyben a tanuló dolgozik. Ami a termelő munkára való buzdító ösztönzéseket illeti, azzal kapcsolatban a közzétett művekben általában azokról az ún. korlátolt indító okokról van szó, amelyeket az adott konkrét tevékenység sajátosságai megengednek. Sokkal ritkábban vetik alá tudományos analízisnek a társadalmi indító okokat és különösen a szakmai érdeklődésnek az egyéniség tulajdonságaitól való függését."

A fenti megjegyzés is jelzi, érzékelteti, hogy milyen sokrétű, bonyolult munkáról, pedagógiai feladatról van szó. Ugyanakkor úgy érzem, nem szükséges hangsúlyoznom, hogy disszertációm keretében a megadott tárgykörön belül sem léphetek fel a teljesség igényével, és csak iskolánk vonatkozásában előtérbe került néhány, de számunkra fontosnak ítélt kérdést tárgyalhatok. Viszont a kísérletek által igazolt eredményeket illetően megállapításaim egyértelmű állásfoglalást jelentenek; s már itt utalok arra, hogy például a tanulói brigádmozgalom bevezetését iskolai kísérleteink és eredményeink alapján a KISZ KB és a Művelődésügyi Minisztérium illetékes szervei országosan bevezetésre javasolták. Arra is szeretném felhívni a figyelmet, hogy a már általunk kísérletek kapcsán igazolt, szerintünk jól bevált módszerek és eredmények sem lezártak, hanem feltétlenül tendenciózusak, következésképpen egyben változók, továbbformálás-

ra, továbbfejlesztésre szoruló, amint az a középfo-
ku szakoktatás helyzetéből, történelmi dinamikájából
egyenesen adódik.

A fentiek előrebocsátásával az alábbi fő kérdéseket
kivánom érinteni a továbbiakban:

- I. A munkára nevelés néhány elvi és gyakorlati
kérdése
- II. Az 5+1-es oktatási rendszer keretében végzett
gyakorlatok szerepe a tanulók önállóságának
megalapozásában
- III. A szakközépiskolai képzés keretében szerzett
nevelési tapasztalatok
- IV. A tanulói brigádmozgalom, mint a közösségi ne-
velés egyik szervezeti kerete

I.

A munkára nevelés néhány elvi és gyakorlati kérdése

Az a véleményem, hogy az utóbbi években sok kérdés tisztázódott a munkára való neveléssel kapcsolatban. Ez elmondható elvi és gyakorlati szempontból egyaránt. Ennek ellenére úgy látom, hogy fontos felvetni néhány nem eléggé, vagy egyáltalán nem tisztázott, elvi és gyakorlati konzekvenciáiban is fontos problémát.

Csak jelezni kívánom, hogy a munkaoktatás bármely formáját tekintve is /5+1, szakközépiskola/ iskolai tapasztalataink nyomatékosan huzzák alá azt az általánosan igazolt, de ezen a területen különösen fontos tévelt, miszerint fokozott gondot kell fordítani a nevelés és oktatás dialektikus egységére. Az oktatás - centrikus szemlélet nemcsak a közismereti tárgyak területén kísért, hanem a munkaoktatásban is, holott itt lenne a legnagyobb szükség minden pedagógiai és didaktikai konzervativizmus legkövetkezetesebb felszámolására és feladására. A közismereti tárgyak tanmenetei - ha néha sematikus is -, de egyre átgondoltabban, igényesebben foglalják magukban a nevelési célokat. Ezt még nem lehet minden esetben elmondani a munkaoktatást illetően. Az előrelépést ezen a területen szerintem meg kell gyorsítani. Természetesen ez nem érhető el máról holnapra, s ehhez a pusztán meglévő jószándék sem elegendő, hanem egyértelműen gondoskodni kell a szükséges - a mi gyakorlatunkban teljes egészében igazolt - feltételek megteremtéséről. A felvetett vonatkozásban az alábbi feltételeket tartjuk elengedhetetlenül fontosaknak:

1./ A megfelelő személyi és tárgyi feltételek biztosítása

Ez a követelmény így önmagában nem sokat mond, annál is inkább, mert tapasztalataink szerint csupán ennek a kérdésnek - mármint a munkaoktatás nevelési folyamata személyi és tárgyi feltételeinek biztosítása - tisztázása külön tanulmányt igényelne. Így csak mozaikszerűen utalunk néhány kérdésre, amely véleményünk szerint ebbe a tárgykörbe tartozik.

Ahhoz, hogy a kitűzött nevelési célt elérhessük, a munkaoktatás minden formájában biztosítani kell a tantervi oktatási anyag maradéktalan elvégzéséhez szükséges feltételeket. Ezért helyeselhető például a Művelődésügyi Minisztériumnak az a rendelkezése, hogy az utóbbi időben az 5+1-es szakmai előképzést csak ott engedélyezte, ahol ennek a feltételei minden szempontból adva voltak.

Még felelősségteljesebben merült fel ez a kérdés a szakközépiskolák esetében. A lényegében kettős tantervi anyagot /érettségi + szakma megszerzése/ a szakközépiskolai tanulók a teljesség igényével csak jól szervezett iskolában, korszerűen művelt, az ügyért lelkesedő vagy legalább is azt értő és egyetértő tantestület vezetése mellett, viszonylag modern, de a tantervi anyag elsajátítását mindenféleképpen biztosító tárgyi feltételek birtokában képesek megszerezni. Ez, mint arról később még szó lesz, egyaránt vonatkozik az iskolai tanműhelyre, valamint a bázisüzem műszaki, gépi-technikai felszereltségére. Ezt azért is hangsúlyozom, mert több éves tapasztalataink szerint a szakközépiskolai oktatás szakmai része csak a tanműhelyi alapképzés és ezt

követően az üzemi termelésbe való, tantervvel összehangolt, szervezet bekapcsolódás útján volt teljesíthető. Ehhez viszont az kellett, hogy az alapfolyamatokat gondosan kikísérletezett tanműhelyi normák alapján, ahol arra mód és lehetőség volt termelve, már a tanműhelyben is a korszerű technikával találkozva sajátítsák el a tanulók. Az esztergályos szakközépiskolai tanműhely gépi felszereltsége jelen pillanatban a következő, mely egyben az új típusu, ún. gépgyártástechnológiai szakközépiskolára való áttérés zavartalan feltételeit is biztosítja:

M e g n e v e z é s	Tipus	Db.	Jellemzése
Egyetemes esztergapad	E-400	2	korszerű
Egyetemes esztergapad	EAN	9	korszerű
Csucsesztergapad	Schlesinger	3	jól használható
Műszerész eszterga	E 1 N	1	korszerű
Egyetemes eszterga	MH 1000	1	jól használható
Műszerész eszterga	VE 100	5	korszerűtlen
Esztergapad	EMU 250	1	jól használható
Egyetemes eszterga	C 5 M	1	legújabb kiadás
Műszerész eszterga	MÚM 20	1	régi
Dobrevolver eszterga	ACZ	1	régi
Sugárfurógép	RF 20	1	korszerű
Oszlopos furógép	FO 32	1	korszerű
Egyetemes marógép	KOVÁCS	1	elavult
Szerszámmaró	MSU 250	2	igen korszerű
Fogazó lefejtőmaró	PFauter	1	jól használható

M e g n e v e z é s	Tipus	Db.	Jellemzése
Tárcsás marógép	--	1	
Szikraforgácsoló	EROSIMAT	1	korszerű
Harántgyalu	Ha-500	1	használható
Átmérő és furatköszörű	KU 250/750	1	megfelelő
Kéthoronyos élköszörű	Házi	5	megfelelő
Asztali csiszológép	ACS/1	2	megfelelő
Hegesztő dinamó	AHE-250	1	megfelelő
Hegesztő transzformátor	Házi	1	megfelelő
Lánghegesztő készülék	--	1	megfelelő
Asztali furógép	FP-13	3	megfelelő
Hosszgyalu	VULKÁN	1	megfelelő

A kellő tárgyi feltételek mellett nagyon fontos a személyi feltételek biztosítása is. /Egyébként a személyi feltételeknek a tágabb problémakörben, és a tárgyalt vonatkozásban is tapasztalataink szerint primátusa van./ Véleményünk szerint ez igényli a legtöbb körültekintést a legnagyobb megfontolást, nem is beszélve arról, hogy a kérdés teljes értékű megoldását sok esetben bizonyos anyagi, főleg bérezési természetű kérdések is nehezítik. A személyi feltételek megteremtésében támasztott követelményeink és törekvéseink egyidősek a gyakorlati előképzés bevezetésével. Már az 5+1-es oktatási formában oktatók kiválasztásánál is két fontos szempontot vettünk figyelembe: átlagon felüli szakmai tudás és nagyon határozott politikai tudatosság. Ezen feltételek birtokában az iskola által szervezett pedagógiai tanfolyam segítségével szakoktatóink a legfontosabb didaktikai és pedagó-

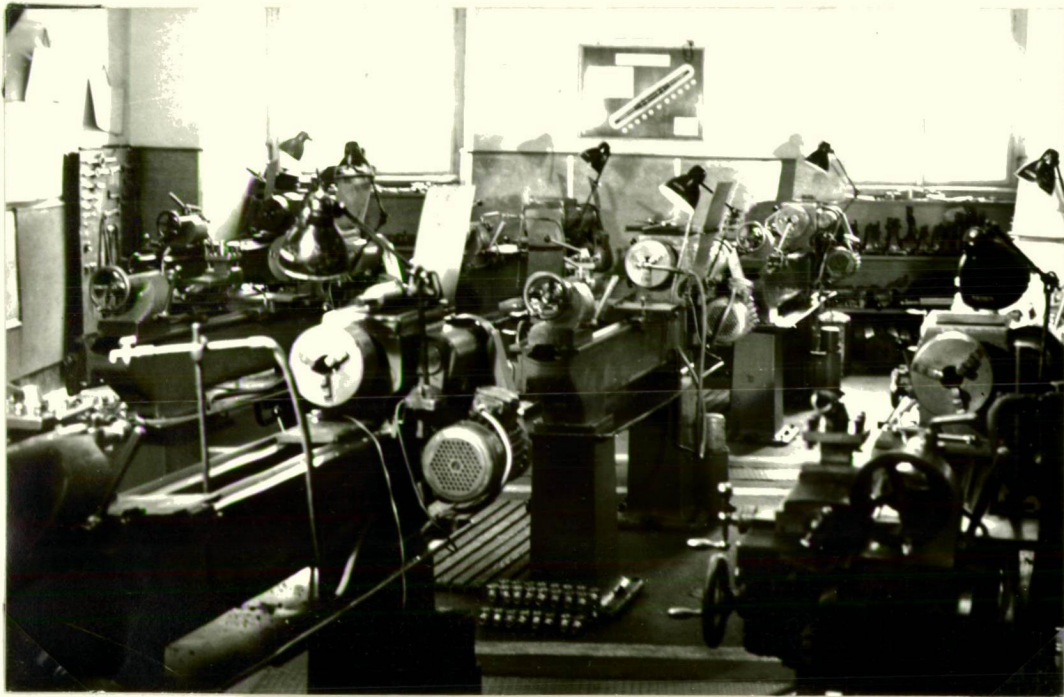
giai célokat el tudták érni.

A szakközépiskola esetében a követelmények magasabbak. Alapkiindulásunk volt, hogy ebben az iskolatípusban tanító technikus-tanároknak az iskola személyi, testületi állományába kell tartozniuk. Kötelezően írta ezt elő számunkra a testület politikai - pedagógiai - didaktikai egységének formálása, biztosítása is. Politikai, szakmai, emberi szempontból nagy felelősséget jelentett az iskolavezetés számára, hogy viszonylag rövid időn belül ezek, az üzemekből az iskolába került elvtársaink a tantestület elismert, egyenrangú, az iskolát második otthonuknak érző tanárok legyenek. Az elmondottakból kiindulva az 5+1-es formában oktató elvtársakkal szemben támasztott politikai, szakmai követelmények mellett még kettős igényt követeltünk meg:

- az iskola állományába kerülő technikus-tanárok középfoku iskolai végzettséggel /gimnáziumi, vagy technikumi érettségi/ kell rendelkeznie;
- másodsor pedig az iskola személyi állományába kerülésével párhuzamosan a tanárképző főiskola műszaki tagozatán meg kell kezdenie a továbbtanulást.

A tantestületbe kerülő mérnökök esetében vagylagosan szintén ezt a formát vagy a mérnöktanári kiegészítő szak elvégzését írtuk elő. Követelményrendszerünket az élet egyértelműen igazolta. Ezen törekvések és igények nélkül a tantestületi egység jelenlegi szintje az elért nevelési és oktatási eredmények nem lettek volna lehetségesek. De szükséges volt ez azért is, mert az elmúlt hét esztendő lényegesen megváltoztatta a koráb-

bi gimnáziumi tantestület összetételét. A jelenleg 41 fős tantestületből 14 fő mérnök és technikus-tanár.

A tanműhely

A tantestület műszaki állományának számszerű növekedését, a továbbtanulási szintet is érzékeltetve az alábbi táblázat mutatja:

Év	mérnök	képesítése	techni- kus tan	képesítése
1961	-	-	-	
1962	-	-	2	ipari képesítésű
1963	-	-	3	
1964	2	1 gépészmérnök /főiskola/ 1 erdőmérnök /egyetem/	5	
1965	3	2 gépészmérnök /főiskola/ /egyetem/ 1 erdőmérnök /egyetem/	6	
1966	3	2 gépészmérnök /főiskola/ /egyetem/ 1 erdőmérnök /egyetem/	6	
1967	3	2 gépészmérnök /főiskola/ /egyetem/ 1 erdőmérnök /egyetem/	7	
1968	4	2 gépészmérnök /egyetem/ 2 erdőmérnök /egyetem/	10	2 technikum 8 főiskola

A magunk részéről a személyi feltételek ilyen szinten történő biztosítását általában, de különösen a szak-középiskola esetében nagyon fontosnak tartjuk. A Művelődésügyi Minisztérium Oktatási Főosztályának a szak-középiskolai tantervek készítésének általános irányelveiről szóló "Tájékoztató"-ja /Budapest, 1964. május 30-án/ pl. nagyon helyesen ezt a célt állítja a szak-középiskolák elé:

"A szakközépiskolának olyan szakmunkásokat kell képeznie, akik az üzemeinkben ma meglévő műszaki viszonyok között is - még a harmadik évezred küszöbén is! - megállják a helyüket. A szakközépiskolában képzett szakmunkásoknak ilyeneknek kell lenniük, akik permanensen képesek új ismeretek elsajátítására, szakmai továbbfejlődésre, akik látják a maguk helyét a társadalmi fejlődés folyamatában, akik a holnap új követelményeinek eleget tudnak tenni. Ezt szakképzettségükkel együtt szerzett széleskörű általános műveltségük biztosítja."

Határozott meggyőződésemm több éves szakközépiskolai tevékenységem alapján, hogy a fenti cél eléréséhez mindekelőtt a szakközépiskoláinkban tanító tanároknak kell a kifejtett tulajdonságokkal, készségekkel és ismeretekkel rendelkezniük. Ez csak nyomatékosan huzza alá, hogy mennyire fontos és szükséges a szakközépiskola személyi feltételeinek nagyon igényes, körültekintő biztosítása.

2./ A nevelőmunka átgondolt, a különböző nevelési ráhatásokat figyelembe vevő tervezése.

/Ezt a problémát más összefüggésben fogom részleteiben kifejteni./

3./ A fentiek alapján a koncentráció biztosítása nemcsak az oktatás és a nevelés, hanem kimondottan a nevelés egyes területein is.

Ahhoz pl., hogy az esztergályos szakközépiskola IV. osztályában a Világnézetünk alapjai tárgy keretében filozófiai szempontból lehessen összegezni és a tanulóval világnézetileg elfogadtatni a világ anyagi egységéről szóló egyedül helyes marxista-leninista tanítást, ahhoz az előző években megfelelő szinten és összefüggésben az alapokat egyforma tudatossággal, hozzáértéssel és felelősséggel kell leraknia nemcsak a közismereti, hanem kimondottan szakmai jellegű tárgyaknak is. Csak példának említve magának a képzés gyakorlati részének /a konkrét anyaggal való dolgozás/ vagy az Anyag és gyártásismeret tantárgynak nagyon komoly szerepe van ebben.

4./ Szükség van megfelelő szakirodalomra, segédeszközökre, új, állandó jellegű kísérletek folytatására

A megfelelő szakirodalom a folyamatos továbbképzés biztosítékát jelenti a tanárnak, szélesebb szemléletkör megteremtését a diák számára. Hosszu lenne itt felsorolni a kapott, vásárolt és készített elengedhetetlen segédeszközöket. Csak érzékeltetésül jegyzem meg, hogy a jelenleg 7482 kötetes tanári és 5929 kötetes ifjúsági könyvtár jól szolgálja ezt a célt. A különböző kísérletek /központi vagy helyi kezdeményezésre/ állandó, élő, pezsgő pedagógiai életet teremtenek, az eredményes munka feletti jóleső érzés forrásai, s valójában "a holnap örömeinek pedagógiáját" jelentik. Írásunkban több ilyen kísérletről esik szó /pl. tanműhelyi normák, tanulói brigádmozgalom, stb./

A fentiekben négy feltételt említettem /ez a felsorolás természetesen nem tekinthető lezártnak/, amelynek felsorolása csak részben fontossági sorrend, de egyáltalán nem időbeli. Szeretném aláhuzni ezeknek a feltételeknek dialektikus egységét, szoros összefüggését, s így természetesen azt a tényt, hogy megteremtésükre párhuzamosan, együttesen kell törekedni. Bizonyos fontossági sorrendről természetesen lehet és kell is beszélni, ezt azonban mindig az adott körülmények, az adott fejlettségi szint, stb. dönti el. A szoros összefüggés indokolásaként gondoljunk arra pl., hogy megfelelő személyi feltételek hiányában, amikor a technikus-tanárnak nincs meg a szükséges képzettségi szintje és tudása, nem rendelkezik kellő pedagógiai ismeretekkel és tapasztalatokkal, akkor a négy feltétel megteremtése: a szakirodalom helyi viszonyoknak megfelelő eredményes felhasználása, a különböző segéd-eszközök tudatos használata, új, a munkaterület saját-szerűségéből fakadó permanens pedagógiai kísérletek folytatása - csupán merő óhaj marad!

Összegezve: több éves iskolai kísérleteink, tapasztalataink bizonyítják, hogy ha maradéktalanul akarjuk teljesíteni, valóra váltani a tantervi követelményeket, akkor sokkal tudatosabban és határozottabban kell foglalkozni a munkaoktatás nevelési kérdéseivel, s az ehhez szükséges feltételek megteremtésével.

Egy másik nagyon fontos probléma, amely ismétlődve viszontért praxisomban, ez a fizikai munkára nevelés hogyan-jának a kérdése. Sok osztályfőnök, tanár vélekedik úgy, hogy minden el van azzal intézve, ha tanítványai pontosan kijárnak gyakorlati oktatásra, vagy 1-2 napra elmennek kukoricát törni a termelőszövetkezetbe, s ott úgy - ahogy, még eredményes munkát is végeznek. Ezzel megnyu-

godnak és elkönnyvelik, hogy jól dolgoztak. A probléma aztán abban jelentkezik, hogy az egyik osztályban a sok, s talán jól végzett fizikai munka ellenére is pedagógiai problémák találhatók, vagy éppen sokasodnak ezek, míg egy másik közösségben egyre egészségesebben alakul a helyzet. Példának említem egy volt harmadik osztályunk esetét, amelynek tagjai talán a legtöbb és legnehezebb fizikai munkát végezték a mezőgazdasági politechnika keretében. Első évtől kezdve voltak problémák ebben az osztályban, de ezek harmadik évre sem szűntek meg, míg egy sokkal több minusszal induló, hasonló körülmények között dolgozó negyedik osztályunkban gyökeresen megváltozott a helyzet pozitív értelemben. Mi lehet ennek az oka? Az egyik osztályban a fizikai munka megváltó erővel hatott, a másokban pedig rombolt? Az ellentmondás még szembetűnőbb lesz, mikor kiderül, hogy az említett negyedik osztály esetében a közösség formálásában, de egyes kritikus egyének fejlődésében is döntő része és szerepe volt a fizikai munkának.

A fenti és más tapasztalatok alapján az a véleményem, hogy egyértelműen ki lehet és ki is kell jelenteni, hogy a fizikai munka nem minden esetben, és nem minden körülmények között jár pozitív eredménnyel, hatással a közösség és az egyén fejlődésére. Ennek ellenkezőjét állítani vulgarizálás, ennek ellenkezőjét állítani egyenlő a pedagógiai analfabétizmussal. Ezt azért hangsúlyozom, mert tapasztalataim szerint ennek figyelmen kívül hagyása a nevelés folyamatában, a fizikai munka szeretetére való nevelésben nagyon káros következményekkel járhat, és sajnos az ilyen esetek még mindig elég gyakoriak.

A kérdés fontosságára már Makarenkó ráirányította a figyelmet. A következőket írja ezzel kapcsolatban:

"A lelkiismeretes munka volt a Gorkij-telep egyik első eredménye. Ezt sokkal hamarabb elértük, mint tisztán erkölcsi jellegű eredményeinket. Meg kell vallanom, hogy a munka önmagában véve, megfelelő feszültség, társadalmi kollektív gondok nélkül nem bizonyult különösebben hatékony tényezőnek az új magatartási motivációk nevelésében. Csak annyiban értünk el bizonyos haladást, amennyiben a munka időt vett el a gyermekektől és bizonyos hasznos fáradságot váltott ki belőlük. Viszont mindig szabályszerűen azt tapasztaltuk, hogy a leginkább munkaképes növendékeink egyuttal erősen ellenállnak az erkölcsi behatásoknak. A jó munka lépten-nyomon durvasággal, az idegen holmi és a másik ember iránti tiszteletlenséggel és azzal a mélységes meggyőződéssel párosult, hogy a jól végzett munka felment mindenféle erkölcsi kötelezettség alól. Az efajta munkaszeretetet rendszerint csekély fejlődést, a tanulás lebecsülését, a jövő terveinek és perspektíváinak teljes hiányát eredményezheti." /Makarenkó Művei. VII.kötet. Akadémiai kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest, 1955. 389. old./

A választ az általam is felvetett problémára klasszikus megfogalmazásban szintén Makarenkónál találjuk meg:

"A munka "általában" - írja - nem nevelési eszköz. Nevelési eszköz csak az a munka, amely bizonyos meghatározott módon van megszervezve, s meghatározott célja van - tehát a munka, mint az egész nevelési folyamat része." /Makarenkó Művei. V. kötet. Akadémiai Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest, 1955. 326.old./

Makarenkónak ez a megállapítása mélyen a gyakorlatban gyökeredzik, s ez adja meg az előbb felvetett ellentmondásra is a választ. Mig az említett IV. o. osztályfőnöke, aki egyben gyakorlatvezető tanár is volt, nagyon jól illesztette be a fizikai munkát az osztályközösség formálását célzó nevelési feladatok egészébe. Ezek a tanulók ismerték, tudták az akkor még a mezőgazdasági politechnikai oktatás érdekében létrehozott "Dobó Unokái Ifjúsági TSz"-ben végzett fizikai munkájuk célját, ha úgy tetszik népgazdasági hasznosságát. Az ehhez kapcsolt anyagi érdekeltségen keresztül négy éven át ott állt a közösség minden tagja előtt a cél: érettségi után a négy év férfias munkája gyümölcseként kollektív külföldi kirándulás, mely egyben a négy éves honismereti tanulmányi kirándulásokra is méltóképpen teszi fel a koronát. Ebben a közösségben a fizikai munka a nevelés döntő eszközévé vált. Igaz, hogy egy meghatározott, s ugyanakkor igen vonzó cél, a külföldi kirándulás is dominált, de a nevelési eredmények egészében, komplex hatásában végül is alárendelt szerepet játszott. Így pl. az osztály azt kérte, hogy a külföldi ut miatt az őszi tanulmányi kirándulás helyett /IV. év!/ négy napra kollektíven a Nyugatbükki Erdőgazdaságban vállalhassanak munkát. A szervezést az osztály egyik közepes tanulmányi előmenetelű tagja végezte. Mind ezt olyan körülmények között, amikor az osztályfőnökük három hónapos katonai szolgálatot teljesített.

Heteken keresztül több szempontból figyeltem ennek a közösségnek az életét. A közösségi tulajdonságok, az egyén és a közösség viszonyának, a szocialista erkölcsnek számos, más osztályokban ilyen szinten még fel nem lelhető vonását találtam meg ebben az osztályban. S itt valami csodáról volt-e szó? Nem! "Csak" adva volt egy pedagógiailag jól felkészült a hivatásával együttjáró

minden fáradtságot, a közös fizikai munkát is vállaló pedagógus, aki alapos helyzetelemzés alapján látott munkához, s élve a rendszeres fizikai munka nyújtotta nevelési lehetőséggel, az első évben felvázolt nevelési célokat négy év alatt nagyrészt szocialista jellemvonásokká tudta érlelni tanítványaiban. Ugy hiszem még sokat kell ezzel a kérdéssel foglalkoznunk, de az az érzésem, hogy valahogy így kell és így lehet többek között megvalósítani a "holnap örömeinek" Makarenkói pedagógiáját.

Nos ezzel szemben az említett III. o. osztályfőnöke ekkor még a pályakezdés nehézségeivel küzdő, pedagógiailag nem eléggé felkészült, s munkáját sem olyan energiával végző ember volt, mint azt az előző esetben láttuk. S ez az eredményben - sajnos negatív előjellel - szintén megmutatkozott.

Nagyon fontosnak tartom továbbá, hogy a fizikai munkára nevelést dialektikus egységben szemléljük a nevelés más területeivel.

Hogy a fizikai munka, a nevelés sokrétű bonyolult folyamatát nézve, milyen szerepet játszik egy közösség életében, nagyon sok tényezőtől, nagyon sok körülménytől függ. Lehet döntő szerepe, mint pl. az említett IV. osztály esetében volt, vagy lehet kevésbé meghatározó, de az eredmény mindig összefüggésben van a nevelés más oldalaival is. A nevelés különböző területeinek dialektikus szemléletű igénye egyre tudatosabban kell, hogy felmerüljön pedagógiai életünkben. Egyébként ezt igazolják a szovjet pedagógia ezen a területen szerzett tapasztalatai is. J. Kosztyeskin "Makarenkó útján" /A termelőmunka

megszervezésének tapasztalatai/ c. cikkében a következőket írja a serdülők termelőmunkájának megszervezésével kapcsolatban:

"Ennek megszervezésénél..... figyelembe kell venni az adott életkor fiziológiai lehetőségeit, a tanulmányi megterhelést, és ki kell alakítani a termelőmunka, valamint az eszmei-politikai, esztétikai és testi nevelés, illetve a nevelési folyamat egyéb oldalai közötti helyes viszonyt. /Makarenkó és a mai iskola. Tankönyvkiadó, Budapest, 1964. 51. old./

Ezt az igényt, ezt a felismerést a magam pedagógiai megfigyelései alapján is fontosnak tartom. Ugy látom, hogy ez a nagyon fontos probléma pedagógusaink között még kevésbé tudatosodott, továbbá igen sokat és behatóan kellene foglalkozni ezzel a kérdéssel. A gyakorlati tapasztalatok sora bizonyítja, hogy a nevelés folyamatát, egy közösség életét a fent is idézett nevelési oldalak figyelembevételével kell megszervezni, vezetni, irányítani. Az egyes oldalak egymáshoz való viszonya, sulya, szerepe a nevelés folyamatában, a közösség fejlődésének egy-egy szakaszában rendkívül összetett, bonyolult, s a folyamatot vezető, irányító pedagógustól komoly felkészültséget, tanítványainak sokoldalú és mély ismeretét, igen komoly felelősségérzetet feltételez és igényel.

/Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a magam részéről komoly hiányosságot látok tanáraink pedagógiai felkészültségét illetően. Ugy érzem, s közvetlen tapasztalataim alapján bizonyítani is tudom, hogy az esetek többségében inkább a "rutin pedagógia" - ha ezt egyáltalán pedagógiának lehet nevezni - dominál, mint a

tudatos, tervszerű pedagógiai tevékenység. S ha ez így van, akkor nevelőmunkánk egésze egy igen komoly ellentmondástól terhes. Ez az ellentmondás pedig nem más, mint a nevelés szerepének hallatlan megnövekedése, a tudatos, magas színvonalu, a szocialista pedagógia alkalmazásával végzett, szocialista társadalmunk fejlődése jelenlegi szakaszán szükségszerűen fellépő igények, valamint nevelőink egy tekintélyes részének pedagógiai felkészületlensége közötti ellentmondás. A nevelőmunka gyorsabb, eredményesebb előrehaladásának egyik legfontosabb, vagy éppen döntő láncszeme véleményem szerint ennek az ellentmondásnak a minél gyorsabb, állami eszközökkel is segített feloldása. Az állami segítséget azért hangsúlyozom, mert tapasztalatom szerint az évi néhány tanterületi nevelési értekezlet, amely behatóan tárgyal ugyan egy-egy nevelési részproblémát, főleg a közösségi és munkára való nevelés területén jelentkező, főképpen pedagógiai képzetlenségből eredő hiányokat nem pótolja, és szerintem nem is pótolhatja. Ez csak enyhíthet a problémán éppen úgy mint az igazgató által irányított egyéni tanulás. Szerintem a megoldás - az előbbi formák megtartásával - az állami ideológiai oktatás keretében szervezett, egyik fő oktatási formának tekintett, a pedagógusok állami pedagógiai továbbképzése lenne./

Az egyes nevelési oldalak szerepe a közösség és az egyén formálásában szinte közösségenként változik. A fizikai munkára nevelés oldaláról megközelítve a kérdést, eddig három fejlődési folyamatot, pontosabban a fejlődési folyamat három típusát sikerült megfigyelnem.

Az egyik folyamat, amikor az egyes oldalak párhuzamosan, szinte egyforma súllyal hatnak. Ezt lehetett megfigyelni az 5+1-es tagozat keretében tanuló gimnáziumi osztályaink nagy részénél. Ezek azok az osztályok, ahol az esetek jelentős részében a nevelés minden területén "átlagmunka" folyik. Az átlagmunka kifejezésen a kevésbé tervezett, sok esetben formális, spontán pedagógiai munkafolyamatot értem. Következésképpen itt kell leggyorsabban fordulatot, változást elérni.

A fejlődési folyamat második típusa /és ez szintén az 5+1-es osztályokra vonatkozik/, amikor az egyes nevelési oldalak irányítása kellő tervszerűséggel, megalapozott, határozott pedagógiai és politikai tudatossággal történik. Ilyen esetben, ilyen osztályban tapasztaltam szerint a munkára nevelés, annak fejlettségi szintje, állapota nemcsak eszköze, hanem bizonyos értelemben eredménye is az összetett nevelési folyamatnak. Példaként említhetem 1965-ben végzett gimnáziumi IV. c. osztályunkat, vagy 1965-66-ban érettségizett szakközépiskoláinkat. Ezek az osztályközösségek nagyon eredményesen, szinte "pedagógiailag mérhetően" fejlődtek a négy év folyamán. Osztályfőnökeik, valamint az itt tanító pedagógus kollektíva szinte egyformán élt a legkülönbözőbb nevelési lehetőségekkel. Ez megmutatkozott az osztály tanulmányi eredményében, üzemi munkafegyelmében, társadalmi munkavállalásában, az iskolai kultur- és sportmunkában való aktív részvételben. De hol van itt a fizikai munkára nevelésnek valami különösebb helye, szerepe vagy jelentősége? - kérdezhetné valaki. A kérdés felvetése jogos. S itt éppen a fizikai munka cél és eszköz - általam előbb felvetett - dialektikájára akarok rámutatni. Tapasztalataim szerint

napjainkban, a szocializmus teljes felépítésének időszakában pedagógiaileg legtöbb lehetőséget középiskolai fiataljaink politikai öntudatának, hazaszeretetének elmélyítésére közösségi és egyéni vonatkozásban egyaránt a társadalmilag hasznos munkában való részvétel, vagy annak más területen való pedagógiaileg tudatos megjelenítése jelenti.

A kérdéskomplexumból csak egy területet ragadok ki, nevezetesen mit jelent a szocializmus építőmunkája eredményeinek felhasználása a szocialista hazafiságra nevelésben.

E témakörben az elmúlt év folyamán külön vizsgálódást végeztem. Vizsgálódásaim köre elsősorban a 14-18 éves korosztályt érintette. A Szakmunkásképző Intézetben, Eger négy középiskolájában a pártösszekötő és nevelési igazgatóhelyettes elvtársak segítségével beszélgetést folytattunk párt- és KISZ vezetőkkel, pedagógusokkal és diákokkal szóban, írásban egyaránt. A nevelési terv támasztotta követelményekre építve 250 fiatal írásban kérdeztünk meg, akik összesen 1500 választ adtak, s ezek mellett különös figyelmet fordítottunk a tanítási órák és az ezen kívüli tanítási formák hatására is, ebben a vonatkozásban.

A nevelési tervvel összhangban kérdéseink között ilyenek szerepeltek:

- Mit jelent szerinted a hazaszeretet?
- Milyen formában és mennyire sikerült megismerned hazádat?

- Mennyire ismered és milyen hatással voltak rád népünk szocialista alkotásai?
- Hogyan ítéled meg hazánk külföldi gazdasági kapcsolatait?
- Mit tudsz Eger város szocialista vívmányairól?
- Milyen észrevételeid, javaslataid, problémáid vannak a fenti kérdések tartalmi vonatkozásait illetően? - stb.

A helyzetkép bemutatásánál a kérdést követelmény-oldalról közelítjük meg. A nevelési terv a neveltségi szintek rendszerében a középiskola IV. osztályában a szocialista haza ismeretét és szeretetét illetően a következőket tartalmazza:

"Törekedjék a haza különböző tájainak megismerésére. Ismerje népünk szocialista alkotásait, új létesítményeit, kövesse figyelemmel a magyar termékek kivitelét és érdeklődjék külföldi kapcsolataink iránt.

A szocialista haza gazdasági felemelkedése, a dolgozó nép jólétének növekedése töltse el jogos nemzeti büszkeséggel, az eredmények alapján erősödjék szocialista öntudata."

A Kommunista Ifjusági Szövetség is komoly figyelmet szentel ennek a kérdésnek. Így pl. a KISZ KB. állásfoglalása a KISZ munkájának néhány időszakos kérdéséről leszögezi, hogy a nevelő munkában első helyre kell tenni a szocialista hazafiságra nevelést:

"A KISZ minden tagjának tudnia és hirdetnie kell, hogy a szocialista hazafiság egyet jelent a szocialista Magyarország megteremtéséért vívott harc gyakorlati vállalásával, a haza védelmével, népünk forradalmi hagyományainak ápolásával és forradalmi örökség megvalósításával."

Ezek után önként adódik a kérdés: hogyan ítéljük meg ebből a szempontból ifjúságunkat, hogyan lehet jellemezni és minősíteni ifjúságunknak a szocialista hazához való viszonyát; milyen hatással vannak hazaszerezetének alakulására a szocializmus építésének eredményei, s végül milyen problémáink, feladataink vannak ezen a területen.

Korábbi és jelenlegi tapasztalataim, a sokoldalú vizsgálódás és nem utolsósorban fiataljaink szóban és tettekben megnyilvánuló vallomásai alapján ifjúságunk hazaszerezetét, szocialista hazájához való viszonyát elemezve azt kell mondanom, hogy ebből a szempontból is szocializmust építő népünk szerves részének kell tekintenünk a fiatalságot, természetesen a maga életkori sajátosságaival, az ebből adódó /és ezt nem negatív értelemben hangsúlyozom/ gondokkal, problémákkal. Következésképpen ifjúságunkra is vonatkozik az az értékelés, amelyet pártunk központi bizottsága így fogalmazott meg a IX. kongresszuson:

"Népünkben erős a hazaszerezetet érzése, történelmi multunk, nemzeti kulturánk értékes hagyományainak őrzése, ápolása. A multban az uralkodó osztályok a nemesség, és példájukat követve a burzsoázia az alkotmányon kívül helyezte, jogtalanná tette a dolgozó népet. De még akkor

is a mostoha sorsra kárhoztatott dolgozó nép volt a haza igazi védelmezője, a nemzet fenntartó ereje. A nép akkor is szerette a szülőföldet, a hazát. Százszor inkább szereti ma, amikor a szülőföld a nép saját, igazi, édes hazájává vált, amikor a haza fogalma azonos a független országban szabadon élő néppel és a társadalmi haladással, az emberiség jövőjét jelentő szocialista társadalom emelkedő, hatalmas művével."

Idézek néhány fiataalt, akik társaikkal együtt így vallanak a hazaszeretetről, mintegy igazolva: "a szocialista hazaszeretet és nemzetköziség eszme, érzelem és magatartási forma" is egyben:

"Ezen a kérdésen vitatkozva - mondja az egyik 17 éves fiatal - valamelyik nap arra a megállapításra jutotunk, hogy ez a kérdés azok közé tartozik, amelyet nem lehet pontosan körülírni. Minden nap érezzük a hazánk iránti szeretetet, és azt is, hogy ez nemcsak ilyen formában nyilvánul meg: megvédem a hazámat minden ellenséggel szemben. Természetesen ez is, de a büszkeség szocialista vívmányainkra, arra, hogy a szocialista országok közé tartozunk, a hazai táj, az emberek szeretete, az az érzés, amikor pl. külföldön magyar szót hallunk, mind mind komponensei a hazaszeretet fogalmának."

Vagy egy másik így ír:

"Szerintem a hazaszereteten a következők érthetők: annak a népnek, országnak a szeretete, ahol lakunk, büszkeség az ország nagyjaira, a történelmi emlékekre, az új létesítményekre. Szerintem, a tökéletes hazaszeretet a szocialista hazaszeretet."

Ez a hazaszeretetet magában foglalja az ország, a nép szeretetét, egyetértést a szocialista társadalmi renddel, büszkének kell lenni az ország új ipari létesítményeire, a kiemelkedő történelmi személyiségekre, írókra, művészekre. A szocialista hazaszeretetet magában foglalja a Szovjetunió, mint a szocialista országok felszabadítójának, valamint a szocialista tábor vezetőjének szeretetét és tiszteletét, továbbá a szocialista országok tiszteletét és szeretetét, valamint késznek kell lenni az országot, a szocialista társadalmat, illetve a szocialista tábor országait megvédelmezni."

Más összefüggésben egy tanuló hozzáteszi:

"Népünk szocialista alkotásai nagy és lelkesítő hatással vannak rám. Az a rengeteg új épület, intézmény, gyárak, üzemek, iskolák, egészségügyi intézmények, technikai vívmányok egész sora, új szocialista városok és az a nagy lehetőség minden téren, amelyet a szocializmus megteremtett, csodálatba ejtenek és büszkévé tesznek."

Ezek a dolgok bizonyítják újra és újra, hogy Marx, Engels és Lenin nem hiába fáradozott az utókorért, mert elképzelésük, munkájuk eredménye valóra válik és valóban az utókor boldogabb életét szolgálja."

Nem sorolom tovább a számtalan, ha formájában és részleteiben eltérő is, de tartalmában azonos választ, megnyilatkozást.

Mi következik a fentiekből? Mindenekelőtt megállapitha-

tó, hogy komoly eredményeket értünk el fiatalságunk szocialista nevelésében. A fő cél: a szocializmus, a kommunizmus építésére képes és kész fiatal nemzedék nevelése egyre teljesebben valósul meg. S ebben a folyamatban /itt nem érintve sok más tényezőt és nevelési elemet/ meghatározó szerepe van szocialista vívmányainknak, eredményeinknek. A folyamat mélyen dialektikus, ahol mindenekelőtt dialektikus összefüggés és kölcsönhatás figyelhető meg a fiatalság egyre mélyülő szocialista hazaszeretete és tudatosan vállalt, igényelt tettekben megnyilvánuló hazafisága, valamint az őt körülvevő szocialista haza dolgozó népének teremtménye munkája eredményeként létrejövő alkotások között.

A cél és eszköz dialektikájának ez a tudatosságban, érzelmekben, a szocialista hazáért való tettekben megnyilvánuló folyamata felvet egy nagyon fontos kérdést, ami sok esetben politikai és pedagógiai opportunizmusként jelentkezik, s mint ilyen követelményeiben káros, amit a magam részéről "szégyenlős hazafiságnak" neveznek. Nevezetesen arról van szó: merjünk-e magyarnak vallani magunkat, merjünk-e büszkék lenni magyarságunkra, ha ezt tesszük, nem kell-e félünk a nacionalizmus vádjától, az ebből fakadó konfliktusoktól.

Szerintem magyarságunkat vállalni, fiatalságunkat nemzeti büszkeségre nevelni nemcsak "megengedett lehetőség", hanem egyértelmű politikai és pedagógiai kötelesség. S amikor ezt aláhuzom, ugyanilyen súlylyal, igényességgel és felelősséggel vetem fel, hogy ez egyedül és kizárólagosan csak a szocialista hazafiság és proletár nemzetköziség elvei alapján történ-

het, s vallom, hogy csak ez a magyarság szeretetét óv meg, vagy vezet ki a nacionalizmus, a kozmopolitizmus utvesztőiből. Természetesen így nevelni, ezt elérni csak a marxista-leninista ideológiával felvértezett pedagógus képes, aki ténylegesen a "szocialista forradalom központi alakja" lett.

A fentieket úgy is fogalmazhatom, hogy szükség van a magyarságra nevelésre, de nem mindegy, hogy milyen ennek a nevelésnek a tartalma.

Véleményem szerint szükséges Leninre emlékeztetnem, aki a "Nagyoroszok nemzeti büszkeségéről" írott cikkében ma is érvényes elvi és gyakorlati állásfoglalásként, utmutatásként így ír erről a kérdésről:

"Idegen-e tőlünk, nagyorosz öntudatos proletároktól, a nemzeti büszkeség érzése? Persze, hogy nem! Mi szeretjük nyelvünket és hazánkat, mi a legtöbbet azon munkálkodunk, hogy hazánk dolgozó tömegeit /vagyis a lakosság kilenctized részét/ tudatos demokrata és szocialista életre emeljük."

A továbbiakban Lenin utal rá, hogy mi a tartalma ennek a "tudatos demokrata és szocialista" életnek:

"Minket - mondja Lenin - a nemzeti büszkeség érzése tölt el, mert a nagyorosz nemzet szintén megteremtette a forradalmi osztályt, szintén bizonyította, hogy a szabadságért és a szocializmusért folyó harc nagyszerű példáját tudja adni az emberiségnek; nem csupán nagy pogromokat, akasztófa erdőket, börtönöket, nagy

éhinséget és a nagy csuszás-mászást a papok, cárok, földesurak, tőkések előtt."

S Lenin megmutatja a nemzeti büszkeség ilyen érzelmeitől fűtött nemzet más népekhez fűződő kapcsolatának, viszonyának a lényegét is:

"És mi, nagyorosz munkások, akiket áthat a nemzeti büszkeség érzése, mindenáron szabad és független, önálló, demokratikus, köztársasági, büszke Nagyoroszországot akarunk, mely szomszédaihoz való viszonyát az egyenlőség emberi elvére, nem pedig a kiváltságok feudális, egy nagy nemzetet lealázó elvére építi fel."

Azt hiszem Lenin szavai mindennél világosabban, és minden világosan érteni akaró ember számára egyértelműen beszélnek: Legyünk büszkék magyarságunkra, legyünk büszkék arra, amit a történelem folyamán népünk alkotott és amivel hozzájárult az egyetemes emberi haladás ügyéhez, s ma pedig büszkén vallott magyarságunk legmélyebb lényegét és értelmét alkossa, hogy az emberiség élvonalában haladó szocialista országok nagy közösségének tagjaként váltjuk jelenné azt a boldog holnapot, amelyről az osztályharcok és függetlenségi küzdelmek tüzeiben dolgozó népünk legjobb fiaival együtt évszázadokon keresztül álmódott.

S ennek az igaz értelemben felfogott és vallott nemzeti büszkeségnek legfőbb pátoszáát haladó történelmi multunkhoz kapcsolódva szocialista társadalmunk különböző területeken elért eredményeinek kell sugalnia. Tapasztalataim azt mutatják, hogy fiatalságunk körében

nem lebecsülhető eredményeink vannak ezen a területen.

Ismét emlékeztetek néhány fiatal szavaira:

"... az új szocialista városok és az a nagy lehetőség minden téren, amit a szocializmus megteremtett, csodálatba ejtenek, büszkévé tesznek."

"... Az új szocialista alkotások mutatják meg azt is, hogy ez a társadalmi rend, amit építünk helyes és csak ezt szabad követni, mert e nélkül országunk soha sem ért volna el ilyen hatalmas fejlődést ennyi idő alatt."

"... Büszke vagyok népünk szocialista alkotásaira. Nem érdekelnek különösebben a gyárak, üzemek, mégis büszkén mutatom egy külföldi vendégnek például a székesfehérvári új gyárat, a Mátravidéki Hőerőművet, az új lakótelepeket, stb."

Itt emlitem meg, hogy éppen a vizsgált célból az elmúlt év őszén Gyöngyös-Visontán jártam egy gimnáziumi IV. osztállyal, s megtekintettük a Thorez külszíni fejtést és az épülő Gagarin Hőerőművet, mely együttesen harmadik 5 éves tervünk több mint 10 milliárd Ft-tal épülő legnagyobb beruházása. Kíváncsi voltam, hogy ez pusztán hatalmas méreteivel is lenyűgöző építkezés milyen gondolatokat, érzelmeket vált ki a fiatalokból. A látogatás utáni véleményekből kettőt ragadok ki; melyek egyben a sokoldalú hatást is érzékeltetik:

"A visontai külfejtésen, illetve a Gagarin Hőerőmű építkezésén tett látogatás különböző és rendkívül összetett érzelmeket váltott ki bennem. Az újságok már

régen foglalkoznak népgazdaságunk ilyen nagyarányu építkezéseinek ismertetésével. Ám ezek a tájékoztató jellegű cikkek egyszerűen képtelenek érzékeltetni ennek a beruházásnak jelentőségét, illetve nagyságát. Éppen ezért volt számomra meglepetés ennek az építkezésnek a jelentősége és nagysága, ami természetesen kiváltotta csodálkozásomat...

... A csodálkozás mellett bizonyos foku büszkeség is eltöltött, hogy népgazdaságunk ilyen nagyarányu beruházásba kezdett, mely kivitelezésének sikere elvitathatatlan."

Egy másik tanuló így ír:

"A külfejtés lenyűgöző látványa, a hatalmas teljesítményű gépek igen különös érzést váltottak ki bennem. Valami belső feszültséget éreztem, jóleső meleg öntött el, mint egy jó felelet után. Meglepődve néztem egy-két társamat, akiket semmi sem érdekelt, üzemlätogatókaton meghuzódtak, s most tátott szájjal csodálkoztak." - S befejezve, ez a tanuló így nyilatkozik: "Summázva a dolgokat meglepett, lenyűgözött, csodálatot és megbecsülést váltott ki bennem. Tiszteltet és megbecsülést szocialista hazánk iránt, amely nem riad vissza a hatalmas problémáktól az energiáért, mely a kenyérrel azonos fontosságúvá vált napjainkban."

Megállapítható továbbá, hogy a szocialista építés eredményeinek ismerete a szocialista hazaszeretet elmélyítése mellett a proletár internacionalizmusra nevelésnek is egyik leglényegesebb, nélkülözhetetlen eszköze. Különösen meggyőződtek erről azok a válaszok, észrevételek, amelyeket a megkérdezett tanulók hazánk külföl-

di gazdasági kapcsolatait illetően tettek. Szinte kivétel nélkül hangsúlyozzák, hogy gyárlátogatások alkalmával, tanulmányi kirándulásokon, amikor alkalmuk van megtekinteni hazánk legnagyobb szocialista létesítményeit /DCM, Dunaujváros stb./ döbbennek rá, hogy gazdasági előrehaladásunk elképzelhetetlen a nemzetközi munkamegosztásban való részvétel nélkül, és ami nagyon fontos, a többség ezt a felismerést igenlően kapcsolja a KGST szerepéhez, és a nyugati gazdasági kapcsolatok fontossága mellett ezt teszik első helyre és egyben helyesen, meggyőződéssel minősítik politikai, gazdasági egyenjogúságunk, nemzeti függetlenségünk biztosítékának. Többen hangot adnak azon véleményüknek, hogy a nemzetközi összefogással készült alkotásaink ismerete hozzásegít megismerni más népek alkotó tevékenységét, más népek tiszteletére és szeretetére nevel.

A fentiekben be szándékoztam mutatni és egyben bizonyítani, hogy a szocializmus építése eredményének ismerete, ifjúságunknak a szocializmus építésében való aktív résztvétele /építőtáborok, különféle munkaakciók, őszi betakarításban közreműködés, KISZ védnökségek, termelési gyakorlatok stb./ a szocialista hazafiságra nevelésnek egyik legfontosabb, nélkülözhetetlen eleme.

Az elmondottakból következik, hogy nevelőmunkánk minden fórumán, az ifjúság életkori sajátosságainak megfelelően keresni kell azokat a tevékenységi formákat, eszközöket, amelyek segítségével, kellő pedagógiai tudatossággal minél jobban fokozni tudjuk a nevelés hatékonyságát ezen a területen is. Ezzel kapcsolatban nem tudok részletekbe bocsájtkozni, hiszen maga ez a téma

külön tanulmányt igényelne, így csak felsorolás szerűen emlékeztetek a pedagógusok, de a tanulók szerint is legfontosabbnak ítélt formákra, eszközökre.

Ebben a vonatkozásban első helyen kell emlitenünk a tanítási órák rendszerét, mely önmagában is kiemelkedő fontossága. A tanulók főleg a magyar, történelem, földrajz órákat említik, de nyilvánvaló, hogy más tárgyaknak is fontos szerepe van.

A legtöbb összefüggésben tanárok, diákok a tanulmányi kirándulásokat, országjárásokat említik. Jó dolognak tartom, hogy középfoku oktatási intézményeink kivétel nélkül négy évre szóló, a tantervvvel összhangban lévő, arra épülő országjáró programokkal rendelkeznek, amelyek négy év alatt lehetőséget biztosítanak hazánk tájegységei, történelmi multunk, legjelentősebb szocialista létesítményeink megismerésére. Jelentős azoknak az osztályoknak a száma, amelyek érettségi előtt vagy közvetlenül utána a szomszédos szocialista országokba is eljutnak. Fontos és jó dolog, hogy egyre inkább kidolgozottak lesznek a kirándulások előkészítésének módszerei is. A Gárdonyi Géza Gimnázium egyik osztályfőnöke így beszél erről: "A kirándulásokat általában úgy szerveztük meg, hogy a tanulók már az előkészületek folyamán aktív tevékenységet fejtsenek ki. Általában 4 naposak voltak a tanulmányi kirándulások. Minden egyes napnak, minden városnak megvolt a felelőse. Egy-egy KISZ csoport vállalta, hogy megismerkedik utikönyvek, térképek, riportok alapján a meglátogatandó városokkal, azok életével, kulturájával, iparával. A szerzett ismeretek alapján ők vállalták az "idegenvezetést". Ennek igen

nagy sikere volt, a tanulók szívesen vettek részt a munkában és nagyobb hatása volt, mintha hivatásos idegenvezetők sokszor rutinmunkája alapján ismerkedtünk volna meg a meglátogatott területek életével.

Ma már általánosságban érvényesül ebben az összefüggésben is a fokozatosság elvének betartása. Hazánk megismerése rendszerint szűkebb patriánk, Eger megismerésével kezdődik és sok esetben nem zárul le az első év végeztével. Nagy szerep jut itt a honismere-ti, természetjáró szakköröknek stb.

A már említett osztályfőnök mondja el /de más példákat is lehetne felhozni/, amikor Eger város felszabadulásának 20 évfordulója következett, osztálya elhatározta, hogy felméri milyen fejlődésen ment át városunk a 20 év alatt. A 4 KISZ csoport felosztotta a várost négy részre és fényképezőgépekkel kereste a fejlődés jeleit. Őket magukat is meglepte, hogy mennyi új létesítménnyel találkoztak. A végén elkészítettek Eger város térképét és az új létesítmények fényképét a megfelelő helyre ragasztották. Az így elkészített tablót az iskola kiállításán is bemutatták.

Szocialista hazánk és eredményei megismerésében nélkülözhetetlen szerepe van az uttörő és KISZ foglalkozások kimunkált, tudományos igényességgel felépített rendszerének. Korántsem a teljesség igényével említem a legfontosabbakat. Így pl: nyári táborok, tanfolyamok, ezek keretén belül megtartott honvédelmi napok; az "50 év", "Barátság", "Forradalmi nemzedékek" KISZ

próbája stb. Ugyanezt a funkciót töltik be a KISZ szervezése és irányítása alatt működő szakkörök /magyar, földrajz, történelem, néprajz, honismereti, természetjáró, MHSZ/, továbbá a politikai és marxista vitakörök.

Szerepe van továbbá a nemzeti hagyományok ápolásának, a munkásmozgalmi emlékek gyűjtésének, veteránokkal, pártmunkásokkal való találkozásoknak, névadó ünnepségeknek, pályaválasztással kapcsolatos KISZ rendezvényeknek stb.

Mint mondtam, a formák, eszközök vonatkozásában nem törekedtem teljességre, csupán érzékeltetni akartam ezek sokféleségét, nélkülözhetetlen szerepét és fontosságát.

A fentiekben kívántam kifejteni tapasztalatainkat, és egyben véleményemet a szocializmus építőmunkája eredményeinek felhasználásáról a szocialista nevelésben.

Végülis az elmondottakból milyen általános következtetések adódnak?

- 1./ Mint már arról említést tettem, megállapítható: a szocializmus építőmunkája eredményeinek ismerete a szocialista hazafiságra és proletárinternacionalizmusra nevelésnek elengedhetetlen, egyik legfontosabb eleme és eszköze.
- 2./ A szocializmus eredményeinek felhasználása a hazafiságra való nevelésben nem lehet spontán folyamat, ellenkezőleg, minden formában és minden szinten

feltételezi a magas foku politikai, ideológiai és pedagógiai tudatosságot.

- 3./ A legkülönbözőbb összefüggésekben a tartalmi és módszerbeli kérdéseket illetően a tanulók életkori sajátosságait, neveltségi szintjét figyelembe véve törekedni kell a pedagógiailag és didaktikailag helyes módszerek megválasztására. Példaként emlitem meg a következőt. A tanulók, a fiatalok neveltségi, politikai, világnézeti fejlettségi szintjének megismerése különböző formákban és eszközökkel történhet. Erre szükség van, mert anélkül a helyes nevelési célokat megjelölni, az ezek eléréséhez szükséges eszközöket megválasztani nem tudjuk. De ez sem lehet alkalmoszerű, ötletszerű. Itt vannak pl. ezek a bizonyos kérdések, amelyeket magam is feltettem a tanulóknak. Nem tudva, hogy az elmúlt években egyes osztályokat elég sokan és sokféleképpen "gyötörtük" ilyen módon, helyénvalónak és elgondolkodtatónak tartom a jövő szempontjából az ilyen megjegyzéseket:

"Mikor ilyen kérdéseket kapunk, mindig óriási nehézségek elé állítanak bennünket. Nem csoda hát, hogy az egész lap tele van sablonokkal. Ne ilyen papírok alapján ítéljenek meg bennünket, hanem a munkánk után." - írja az egyik tanuló.

Egy másik: "A hazaszeretet és a szocialista öntudat nem a szavak függvénye. Ezeket tettek útján lehet lemérni."

A bíráló válaszok mellett akadnak helyeslő válaszok is, amely azonban nem zárja ki, hogy az előb-

bi megjegyzésből ne kelljen bizonyos konzekvenciákat levonni. Így pl. az egyik fiatalnál ezt olvassuk:

"A kérdések, ha jól vannak megválaszolva, pontos információt adnak a diákság tájékozottságáról, véleményéről az egyes kérdésekkel kapcsolatban. Felmerül, hogy milyen sokat kell még tanulni, olvasni, megérteni, hogy hü képet tudjunk adni a hazáról, a szocializmusról."

- 4./ Végül, de nem utolsó sorban fontosnak tartom a szocialista haza megismerésének és megismertetésének folyamatában a fokozatosság betartását, elvi jelentőségű kérdésnek tekintem, hogy a kiindulópont a "szűkebb haza" megismerése legyen, ahol az adott fiatal született, vagy ahol él, tanul, dolgozik. S ez különösen vonatkozik a történelmi mult helyes és szükséges megismerése mellett a szocialista jelen ismeretére. Néha hajlamosak vagyunk arra, hogy ezt természetesnek, magától értetődőnek tekintsük. Én nem tudok ezzel egyetérteni, ezt a kérdést is fontos, elvi, politikai és pedagógiai problémának tartom. Egy helyi példát említek ezzel kapcsolatban, amely az említett szemléletet tükrözi.

Közel egy éve látott napvilágot a Panoráma kiadásában az "Eger" c. utikönyv. A könyv szép, izléeses kivitelezésű, s a maga nemében nézagpótló szerepet tölt be. Megjelentetése mindenképpen időszerű, amivel magam is teljesen egyetértek. De azzal már semmiképpen nem tudok egyetérteni, hogy a 270

oldal-as könyvben "A mai Eger" c. fejezetnek ír-
va és mondva 2 és fél oldalt "szenteltek" a szer-
zők.

Az is elgondolkodtató, számomra legalábbis ért-
hetetlen, hogy a mai Egert reprezentáló /gondo-
lom annak szánták, mert másképp nem itt lenne el-
helyezve/ kép-illusztrációnak miért a műemlékszám-
ba menő, jó öreg szociális otthont választották.
Nem is beszélve a mai Eger gazdasági életével ösz-
szefüggő több bosszantó pontatlanságról, amely
megtéveszti az ide utazó idegent.

Mindezt csak azért mondtam el, hogy eredményeink
mellett, amelyről az eddigiekben említést tettem,
itt helyben is nem kevés, fontos feladatunk van
ezen a területen.

De térjünk vissza eredeti témánkhoz, a fizikai, illet-
ve a társadalmilag hasznos munka szerepének, jelentősé-
gének taglalásához az ifjúság nevelésében. Korábban
szóltam arról, hogy ennek a magam részéről az ifjúság
szocialista tudatának formálásában igen nagy jelentősé-
get tulajdonítok. Tévedés ne essék, itt semmiképp sem
akarom kissebbíteni a tanulásnak, mint KISZ fiatal szá-
mára a legfontosabb politikai kötelességnek a szerepét.
De a helyzet ismereteim szerint középiskolás tanulóink
többségénél ma még az, hogy számukra a KISZ építőtábo-
rokban való részvétel inkább politikum, mint a tanulás,
s egy társadalmilag hasznos munkaakcióban, vagy a KISZ-
építőtáborokban nagyon jól figyelemmel lehet kísérni és
mérni az egyes nevelési ráhatások összetett eredményét.
Ezek előrebocsájtásával nem tartom véletlennek, hogy a

már említett IV. c. osztályunkból került ki annak idején a naszályi KISZ építőtáborban azon 10 fős munkabrigád egy része és vezetője, amely a tábor 29 brigádjá közül az első helyet szerezte meg. Ilyen összefüggésben ugyancsak nem tartom véletlennek, hogy iskolánk 5 brigádja a 29 között az első nyolc között foglalt helyet az eredmények végső összesítésénél.

A fejlődés harmadik tipusa, tendenciája megfigyeléseim szerint az, amikor a nevelési ráhatások rendszerében a tanulók által végzett termelő munka, illetve a termelő munkában való szervezett részvétel játsza a döntő szerepet.

Ezt lehetett megfigyelni a már említett negyedéves mezőgazdasági politechnikás osztályunk esetében, és ezt lehetett megfigyelni /már pedig ez nagyon fontos!/ valamennyi szakközépiskolai osztályunk életében. S ez a tény már önmagában figyelmeztet arra, hogy sokkal többet kell foglalkozni a szakközépiskolai osztályokban felmerülő, a termelőtevékenység adta nevelési lehetőségekkel és problémákkal.

A fizikai munka szeretetére való nevelés fejlődési tendenciáival szorosan összefügg, de érzésem szerint kellően, vagy egyáltalán figyelembe nem vett kérdés a fizikai munkára nevelés fokozatainak a problematikája.

A probléma, annak tisztázása szerintem rendkívül fontos és nagyon lényeges a szakközépiskolák nevelési feladatainak megértésében és megközelítésében /a "fokozati" kifejezés helyességén lehet vitatkozni, de pillanatnyilag pontosabb megfogalmazást nem tudok adni./

Ma még elég általánosnak mondható az a szemlélet, vagy helyesebben gyakorlat, hogy amikor a fizikai munka szeretetére és tiszteletére való nevelésről beszélünk, akkor a felszólalásokban, vagy cikkekben, vagy munka értékelésekor, nevelési hatásainak megítélésénél egyforma sullyal szerepelnek a tanulók által végzett különböző típusu munkák. Így pl. elég gyakran hasonló hangsullyal szokás beszélni a kollégiumi önkiszolgálásról, amikor a tanulók maguk takarítanak, az iskolai javítóbrigádokról, a termelőszövetkezetekben végzett társadalmi munkáról, vagy nevezetesen a szakközépiskolások meghatározott, teljesítménynormák alapján végzett, üzemi tervbe, termelési folyamatba épített munkájáról.

Nézetem szerint ez a szemlélet nem helyes. Igaz ugyan, hogy ilyen összefüggésben a munkára nevelésről nagyon keveset, vagy egyáltalán nem beszéltünk, azonban a gyakorlat ma már lépten-nyomon felveti - éppen nevelési konzekvenciáinál fogva -, hogy ezeket a fokozati megkülönböztetéseket megtegyük, erre építsünk, s vegyük figyelembe nevelő munkánk végzése közben.

Ha az ember elmélyed pedagógiai tevékenysége közben a munkára nevelés kérdéseiben, a gyakorlat előbb-utóbb felveti, hogy a problémát ilyen megközelítésből is kezdje vizsgálni. Mikor ez a felismerés tudatosodott bennem, próbáltam irodalmi vonatkozásokat keresni ezt illetően. A kérdés -bizonyos összefüggésekben való felvetése! - nem új, azonban a rendelkezésre álló elvi megállapítások ismereteim szerint

a magyar középiskolák keretei között végzett nevelőmunkára nincsenek alkalmazva, s maga a probléma az általam felvetett módon nincs feldolgozva.

A kérdés három irodalmi vonatkozására szeretnék utalni. Elvileg a problémát Marx veti fel először ismert, a munkaoktatással kapcsolatban tett megjegyzéseiben. Egyébként a marxizmus klasszikusainak ide vonatkozó megjegyzésein vörös fonálként húzódik végig a nevelés és az anyagi termelés összekapcsolásának elve, annak szükségessége. Marx Károly arról ír többek között, hogy a nevelés perspektívájában

"... minden gyermek számára egy bizonyos koron túl összekapcsolja majd a termelő munkát az oktatással és a tornával, nemcsak egyik módszerként a társadalmi termelés fokozására, hanem egyetlen módszerként mindenoldaluan fejlett emberek termelésére." /Marx: A tőke I. kötet, Szikra, 1955. 451. old./

J. Kosztyaskin szovjet pedagógus ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy

"Marx Károly kifejezésével élve - a társadalmi termelés alkotó része, akkor ez azt jelenti, hogy konkrét gazdasági jelenségről van szó, nem pedig az un. társadalmilag hasznos munka egyik fajtájáról, amelyet iskoláinkban kizárólag pedagógiai célokból szerveznek." /J. Kosztyaskin már idézett cikke, 49-50 old./

Következésképpen láthatjuk, hogy a fokozati különbségek figyelembevételére, annak nevelési fontosságára

már Marx felhívja a figyelmet, melynek helyességét a szocialista termelési viszonyok között fejlődő munkaiskola gyakorlata bizonyítja.

A második irodalmi vonatkozás, amelyre utalnom kell, ez Makarenkó munkássága. Makarenkó egész pedagógiai tevékenysége igazolja ezt az állítást, s aki saját pedagógiai munkássága cselekvési vezérfonalának igényeivel olvassa Makarenkót, fel kell fedeznie erre való törekvését. Az egyik helyen éppen ilyen összefüggésre utalva írja:

"Híve vagyok annak, hogy az iskolával párhuzamosan a gyermekek ipari munkát is végezzenek, akár a leg-egyszerűbbet, a legolcsóbbat, a legunalmasabbat is, mert csakis a termelési folyamatban formálódik az embernek, a termelőközösség tagjának igazi jelleme, csak ott tanulja meg az ember, hogy felelősséget érezzen minden részletért, amikor a teljes termelési és pénzügyi tervet kell teljesíteni." /Makarenkó Művei. V. kötet, Akadémia Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest 1955. 284. old./

S végül a harmadik forrás, amelyre utalni kívánok, a mai szovjet pedagógia. Nyilvánvalóan kitűnik több szovjet pedagógus tanulmányából, hogy a termelés és az oktatás összekapcsolásának szovjet gyakorlata alapján egyre inkább felsimerik, s egyre világosabban fogalmazzák meg ezt a kérdést.

J. Kosztyaskin a következőket írja:

"Egy rendes és egy egész napos iskola 7 éves termelő munkájának tapasztalata alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy az új típusú iskolában lényegesen nagyobb lehetőségei vannak a rentábilis termelésnek. Ezekben a nevelő intézményekben a tanításon kívüli idő felhasználásával növelhető a munkára fordított óraszám. Ez a munka oktatási, vagy önkiszolgálási feladatokon kívül termelési célokat is szolgál."
/I. m. 48. old./

A másik, szerintem igen fontosnak ítélt tanulmány, M.M. Kolymahovanak a Szovjetszkaja Pedagógikában megjelent "Munkára nevelés, az iskola-internátusban" c. írása. Kolymahova a problémát az új típusú iskola-internátus viszonyai között vizsgálja, de a lényeg ahogyan és amiért tárgyalja, az az általam felvetett problémát érinti. A kérdés tanulmányában először általános formában merül fel, de a tanulók véleménye alakításának folyamatában nagyon hasznos erre felfigyelni.

"A párt és az állam - írja - minden lehetőséget megad, hogy az internátus tanulói minden erejüket a tanulásnak és a munkának szenteljék, és kielégítsék anyagi és szellemi szükségleteiket. Ha a gyermek nem végez állandó hasznos munkát, akkor a kollektíva és a társadalom számára követelődővé válhat és megszokja, hogy mindent ingyen kap. Ezért központi feladat, hogy minden tanulót hozzászoktassunk a termelőmunkához, és megtanítsuk őket bizonyos munkafolyamatokra."

A következőkben Kolymahova már a tárgyalt vonatkozás-

ban, elvileg is általánosítva veti fel a kérdést. Azt hiszem nem fölösleges a maga teljességében idézni cikkének idevonatkozó részét:

"Az olyan intézményekben, ahol a tanulók együtt laknak, tanulnak, a munka közösségi kötelezettséggé válik. A tanuló nemcsak saját holmiját tartja rendbe, hanem takarítja az osztálytermet, hálót, ügyeletes az iskolában és az ebédlőben, felelős az iskola környékének rendjéért is. A kollektiva kényelme attól függ, hogyan látják el a rájuk bízott feladatokat. A tanulók kollektív tevékenységének kezdeti megnyilvánulási formája az önkiszolgálási rendszer. Az internátus tanulóinak meg van a kötelezettsége a kollektívával szemben, és a végzett munkát a közösség értékeli. A rendszeres önkiszolgáló munkába szervesen kapcsolódik az esztétikai nevelés, így megteremtve a kultúrált életmód alapjait. Az első években a nevelőnek igen nagy munkájába kerül, hogy minden tanulót hozzászoktassanak az önkiszolgáláshoz, azonban ez a feladat az internátus nagy részében már megoldottnak tekinthető.

Az önkiszolgálás fogalma is új tartalommal bővül. Ez most már nemcsak az iskola és a kollégium rendtartását jelenti. Sok közösség maga végzi a különböző helyreállítási munkákat, javítják a butorokat, de tanszereket is készítenek, és ruhát varrnak maguknak. A madzsánikurszki terület, pruzsáni-Bjelorusszia, urjupinszky-volgográdi terület, kbaliniszaratori terület, szafonovi-szmolenszki területi internátusok saját gazdasággal rendelkeznek, van kertjük, farmjuk, méhészetük és egész évben ellátják magukat hussal, tejjel, zöldségfélékkel, gyümölccsel. Ilyen módon lesz az önkiszolgálásból társadalmilag hasznos munka, melynek során az internátus tanulói anyagi értékeket hoznak létre. Aktivan be-

kapcsolódnak sok gazdasági kérdés, az iskola fejlesztési terveinek megoldásába, társadalmi megőrzésre veszik át a berendezést, a tanszereket. Villamosenergia, nyersanyag és egyéb takarékosági őrskéket szerveznek. Nem lehet kellőképpen értékelni annak a jelentőségét, amit a közösségi tulajdon megbecsülésére való nevelés területén az internátusok elérhetnek. Az önkiszolgálási rendszer és az internátus anyagi bázisának fejlesztése a munkaoktatás és nevelés rendszerének igen fontos része. Ez lényegében még csak első lépés az ilyen rendszer megteremtésében. A tanulók meggyőződnek arról, hogy csak a közösen végzett munka teremti meg a kényelmet, szépséget, bőséget és magukénak érzik a társadalmi tulajdont.

A tanulók munkája azonban nem korlátozódhat az önkiszolgálásra, nem maradhat az internátus keretein belül, még annak a legfontosabb értelemben vett jelentése szerint sem. A modern iskolában éppen az a nagyszerű, hogy a felsőbbosztályosok aktívan bekapcsolódnak a termelő munkába is. Résztvesznek a munkás kollektívák szocialista versenyében, a termelés élmunkásaitól, a kommunista brigádok legjobbjaiktól tanulnak. A munkásokkal, kolhozparasztokkal a társadalmi munkában, összejöveteleken, kirándulásokon, sporteseményeken való együttlét közelebb hozza a tanulókat a munkás kollektívák problémáihoz, gazdagítja élettapasztalatukat."

Kolymahova idézett cikkének megállapításait figyelembe véve a munkára nevelésnek három fokozatát lehet és kell megkülönböztetni:

1./ Az önkiszolgálás.

2./ Társadalmilag hasznos munka.

3./ A tanulók bekapcsolódása a termelő munkába, a tanulók konkrét termelési tevékenysége.

Kolymahovának a munkára nevelésre vonatkozó ezen rendszerezését iskoláink tapasztalatai is igazolják, vagy úgy is fogalmazhatom, hogy kísérleti eredményeink egybeesnek Kolymahova megállapításaival. Természetesen itt adódhat egy ellentmondás, mégpedig az, hogy Kolymahova internátusi viszonyok közötti vizsgálódásról beszél, mi pedig egy más rendszerű és középiskolai viszonyok között folytattunk kísérleteket. Talán nem is kell hangsúlyoznom, hogy ez az ellentmondás látszólagos. Itt az alapelvek, főleg a termelési elv, és az ehhez való eljutás folyamatának azonosságáról van szó. Az elvek azonossága nem jelenti és nem is jelentheti mindenben a gyakorlat azonosságát. De éppen az elvi azonosság miatt ez a tanulmány engem megerősít, felismerésünk és gyakorlati tevékenységünk sokirányú helyességében. Következésképpen ezért és ennyiben kívántam Kolymahovára hivatkozni. A következőkben a fokozati rendszerből kiindulva, Kolymahován túl, iskolai tapasztalataim alapján kívánok még a kérdéshez néhány megjegyzést fűzni.

Az első szempont, amire fel kívánom hívni a figyelmet az, hogy a munkára nevelés rendszerének e három alkotó része, pontosabban három fokozata egységet alkot. Nem véletlenül használom kezdettől fogva a "fokozat" kifejezést. A munkára nevelés ugyanis fejlődési folyamatot jelent legalább két összefüggésben. Fejlődési fo-

lyamatot jelent először az egyén szempontjából. Az egyén életkori sajátosságainak megfelelően az önkiszolgálás kezdeti fokától /mely már az ovodában megkezdődik/ a társadalmilag hasznos munka végzésén keresztül az iskolában vagy a középiskola befejezése után jut el a termelő munkába való bekapcsolódáshoz, s alakulnak ki az általunk célul kitűzött erkölcsi tulajdonságai, szocialista személyiség jegyei.

A munkára nevelés fejlődési folyamatot jelent másodszor szervezési szempontból is. Nem kell külön hangsúlyoznom és bizonyítanom, hogy más személyi és tárgyi feltételei vannak az önkiszolgálás zavartalan biztosításának, vagy a termelő munka iskolai, üzemi feltételei megteremtésének. Az is nyilvánvaló, hogy a tanulók személyiségének fejlődésével tudományos összehangoltsággal együtt kell járnia a munkára nevelés személyi és tárgyi feltételei egyre magasabb színvonalon történő biztosításának. Ugy látom, hogy oktatásügyünknek, valamint a pedagógia munkásainak igen sok tennivalója van még ezen a területen. Ezek a tennivalók a fejlődés, az ujszerűség, a nem járt ut gondjai, s az ebből adódó feladatokat, nekünk, a szocialista iskola munkásainak kell elvégeznünk. Az a véleményem, hogy fontos lenne ennek a fejlődési folyamatnak az életkori sajátosságokat figyelembe vevő kidolgozása szinte az ovodától az érettségiig. A kezdet persze csak egy lehet: iskolatípusoknak megfelelően, jelenlegi ismereteink, személyi és tárgyi feltételeink birtokában legjobb erőnk és tudásunk szerint végezni ezt a munkát.

A másik szempont, amivel szeretnék röviden, inkább csak a kérdés-felvetés igényével foglalkozni, az a

három fejlődési fokozat dialektikus összefüggése, illetve egymásra épültsége. A hazai munkaoktatás minden ismerője előtt világos, hogy valamennyi középiskolás fiatal eljut nálunk a második, egy részük pedig a harmadik fejlődési fokozathoz. A magasabb fokozatok minden esetben /és ezt értem egymásraépültségen/ magukban foglalják az alacsonyabb fokozatot. Az önmagában vett önkiszolgálás az általam tárgyalt értelemben /mechanikusan persze igen!/ még nem társadalmilag hasznos munka, de a társadalmilag hasznos munka már magában foglalja az önkiszolgálást, a tanulók konkrét termelési tevékenységén belül pedig megtalálhatjuk mind az önkiszolgálást, mind pedig a társadalmilag hasznos tevékenységet.

Mielőtt ezt példákkal támasztanám alá, nézzük meg, hogy az említett fokozatok hogyan és milyen formában találhatók meg iskolánkban. Ugy érzem ennek kifejtése egyben igazolja az egymásra épültség vonatkozásában tett, pusztán elméleti jellegű fejtegetésemet.

Már tettem arra utalást, hogy az önkiszolgálás, mint a munkára való nevelés első fokozata szinte az ovodában megkezdődik. Általánosiskolai tanulmányaik befejeztével már tudatilag magasabb fokon végzik ezt tanítványaink. Az ideális az lenne természetesen, hogy bizonyos önkiszolgálási normák már az általános iskolában készséggé válnának a tanulókban, de erről tapasztalataink szerint még nem lehet minden esetben beszélni. /Azt természetesen nem feladatom vizsgálni, hogy a munkára nevelés fokozatai megtalálhatók-e, vagy milyen formában vannak meg az általános iskolában./

Az általános iskolát elvégzett, középiskolába kerülő tanulókat, akik eltérő neveltségi szinttel rendelkeznek, iskolánkba kerülve nem egyenlő formájú és intenzitású nevelési ráhatások érik. Egy részük /ez a kisebb hányad/ az első időszakban csak az önkiszolgálással találkozik középiskolás életének első napjaiban. Ezeknél az önkiszolgálási formáknál ma már kialakult, a kollégiumi és iskolai hagyományok közösség által megkövetelt ereje hat. Ezeknek a hagyományoknak a kialakulása több éves, szivós és tervszerű nevelési folyamatnak az eredménye és ezek nagy részét sok esetben természetesnek vesszük, holott ezeknek a tapasztalatait elemezve kell mind osztály, mind pedig iskola-közösségi szinten nagyon fontos kérdésekben formálni a tanulói közvéleményt.

Melyek az önkiszolgálás ezen, a hagyomány erejével bíró formái? Kollégiumainkban pl. azonnal találkozik a tanuló az önkiszolgálással, és ennek az **első naptól-aktív részese** lesz. Maga takarítja hálótermét, felel annak tisztaságáért, s ez elől nem lehet kitérni, nem lehet meg nem csinálni, mert a már kialakult rend, szokás, melyet a közösség ereje megkövetel, s egyaránt vonatkozik I. és IV. évesekre. Iskolán belül is törekedtünk ilyen hagyományos önkiszolgálási formák kialakítására. Így pl. évek óta az intézet tantermeit a tanulók takarítják. A heteseknek ma már nem problémája, hogy egyéb kötelezettségek mellett ilyen teendőket is el kell látniuk. De nem is akár hogyan! - hiszen a közösség előtt felel munkájáért, mivel az Ifjusági Vöröskereszt pontozza az osztálytermek rendjét, tisztaságát a tanítás befejezése után. Az osztályok között egyben tisztasági verseny folyik a pontozás alapján, melyet az iskolai KISZ szervezet értékel és az iskola

állami, valamint KISZ-vezetése megfelelő formában jutalmaz. Ugyancsak ilyen hagyomány az osztályok megfelelő, izléses, kellő politikai és esztétikai igénytel történő dekorálása, annak állandó rendben tartása, amelyet az iskola vezető szervei év elején külön értékelnek és jutalmaznak^a, később pedig az év folyamán a tisztasági verseny részét alkotja. Ide lehet sorolni az iskolai tanműhely hasonló formában történő tisztántartását is. Természetesen az iskolai önkiszolgálásnak más formái is vannak. Az előbbiek iskolánkban már hagyomány erejével bírnak, ezeket a KISZ szervei és a közösség ereje fogadtatja el az első évesekkel is. Magától értetődő, miszerint itt is érvényes az a fontos szempont, hogy az önkiszolgálás nem lehet öncélú, hasonlóan^a munkára nevelés többi fokozatához. Lényeges, hogy önkiszolgálás célját, gazdasági és politikai fontosságát, jelentőségét minden esetben és minden szinten ismertessük a tanulókkal.

Az önkiszolgálással párhuzamosan tanulóink nagy része vagy rendszeresen, vagy pedig időszakosan társadalmilag hasznos munkatevékenységet folytat, és folytatott, amikor még az 5+1-es gimnáziumi osztályok voltak többségben az iskolában. Az 5+1-es oktatási rendszerben számos tanulócsoport végzett csak iskolai keretekben is nagyon hasznos munkát. Pl. az 1963/64. tanévben több tízezer Ft-ra tehető az ilyen jellegű munkák értéke. Az iskolai önkiszolgálás, az iskolai keretekben végzett társadalmilag hasznos munka mind egy nagy cél érdekében történt: a tanulóban alakuljon ki az iskola, az iskola vagyonával, következőképpen a szocialista tulajdonnal szemben érzett felelősség érzése. Véleményem szerint a tanuló a szocialista pedagógia helyes alkalmazásaképpen megtanul felelősséget érezni osztá-

lya, az iskola vagyonáért, kész ezért önzetlenül dolgozni, ez már önmagában nagy eredmény. Ha ezt elértük, akkor ez a tanuló kész ezt megtenni városáért, hazájáért is. Lehet, ez így kijelentve túl egyszerűnek tűnik. Elismerem, van ebben a leírásban bizonyos foku leegyszerűsítés, de ebben az esetben is a folyamat igazsága a lényeges. Minden attól függ, hogy mit, hogyan teszünk, tettünk és kérünk számon tanítványainktól. Én annak vagyok a híve, hogy tanítványaink látszólag legkisebb cselekedetében is tudjuk felismerni, meglátni és elismerni a legnagyobbat is. Ha tanítványaink értik, tudják, magukénak érzik azt, amit csinálnak, a legnagyobb áldozatokra is képesek. Tettem már arra utalást, hogy az iskola tanműhelye viszonylag jól felszerelt, egyre inkább korszerű technikával ellátott oktatási egység. Helyileg ismert, hogy az 1963/64. tanév komoly változást, fejlődést hozott a műhely életében. Mi nagyon büszkék vagyunk arra, hogy ezeket a változásokat tanulóink áldozatkész munkája nélkül nem tudtuk volna elérni. Pl. mikor arról volt szó, hogy biztonságba kell helyezni új esztergagépeinket, tanulóink közös munkával egy nap alatt betonozták le az új géptermet. Vagy a következő évben kivitelezett több százezer Ft-os, terven felüli műhely-átalakítás nem lett volna lehetséges az iskolai KISZ szervezet védnökségvállalása nélkül. Így többek között a KISZ vállalta az építkezéshez szükséges segéd munkaerő biztosítását, mely munkaerő kapacitás a kivitelező vállalatnak nem állt rendelkezésére. Ezek a fiatalok megfelelő bérért dolgoztak a vállalatnak, de munkájukban ott volt a szívé is, a közös feltevése, szeretete, a "mienk" iránt érzett munka öröme. Az ott dolgozó szakmunkások a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoztak tanítványaink munkájáról.

Tapasztalataink azt bizonyítják, ha a tanulónak ilyen

a viszonya munkájához, hihetetlenül megnő aktivitása, kezdeményező készsége. Hadd írjak le ennek igazolására egy esetet, amely az említett műhelyátalakításnál történt. Az 1.sz. gépterem közepén egy kb. jó méter széles, 70 cm. mély betoncsik huzódott, amelyen korábban gépek voltak elhelyezve. Az új, betonágóban vezetett villamosvezeték elkészítéséhez ezen a betoncsikon több, kb. 30 cm. mély vályatot kellett volna vésni. Ez 4-5 fiatalnak is több napos munka, s ha úgy tetszik a "lógásra" jó lehetőség. Ezzel szemben mi történt? Nem messze az iskolától az utépitők egy nagy teljesítményű kompresszoros furója dolgozott. A zaj egy időre - délelőtt lévén - mindenki nagy megdöbbenésre elhallgatott, de nemsokára fokozott hangerővel dübörgött fel a tanműhely falai között. Az utépitő munkások fiaink segítségére siettek, s a több naposnak vélt munka így mindnyájunk örömére szinte percek alatt elkészült. Hogy a "szervezés" hogyan zajlott le nem tudom, s később sem kutattam. Számomra ezeknek a fiuknak a büszke öröme mindennél többet beszélt. Ha ilyen szívvél-lélekkel fognak dolgozni felnőtt korukban is, akkor azt hiszem, az iskolagyűlés előtti nyilvános dicséretet az életben még nagyon sok fogja követni.

Gondolom már a fentiekből is kiderül, hogy mi a társadalmi, a fizikai munka minden formájánál a népgazdasági hasznosság mellett a nevelési célt tartottuk és tartjuk elsődlegesnek. De ennek eléréséhez, magvalósításához megfelelő hozzáértés, pedagógiai tudatosság szükséges. Tanulóink az elmúlt évek során számtalan példáját adták annak, hogy önzetlenül készek iskolájukért, városukért, a szocialista társadalomért dolgozni. Itt azonban fel kell hívnom egy veszélyre a figyel-

met, különösen az iskolán kívül végzett társadalmi - fizikai munkák esetében. Nem elég ugyanis csak az iskolának látni a nevelési célt, hanem látni kell azon üzemet, termelőszövetkezetet, állami gazdaság vezetőinek is, haol a fiatalok a munkát végzik. Sajnos az esetek egy jelentős részében a munkaadók ezt nem veszik figyelembe. Én például semmiképpen nem értek egyet azzal a szemlélettel, hogy a még gyenge, kellő eredményeket felmutatni nem tudó termelőszövetkezetekbe ne vigyük ki dolgozni tanítványainkat, mert ezzel - mint egyesek mondják - "leromboljuk bennük azt, amit az iskolában a szocialista nagyüzemről, stb. tanultak". Ezzel nem azt mondom, hogy csak ilyen mezőgazdasági üzemeket lássanak tanítványaink /bár ezeknek a száma egyre kevesebb!/, de helyes politikai előkészítéssel, helyes szervezéssel, mely fejletlen és fejlett bemutatására együttesen lehetőséget ad, nincs mit félnünk a "rizikótól". Szerintem nem abban van a pedagógiai kockázat, ha nyitott szemmel járnak tanítványaink az életben, látják fejlődő szocialista társadalmunk még meglévő nehézségeit, hanem abban, ha szótaniolpapírba csomagoljuk a valóságot, s ezzel lényegében elszakítjuk tanítványainkat az élettől, annak valós igazságaitól, s a végén még csodálkozunk, hogy az ilyen "nevelés" eredményeképpen tele lesznek ellentmondásokkal, holott minden eszközzel az "életre" neveltük őket.

Ismételten hangsúlyozom tehát, hogy a tanulók által végzett munkát nem lehet kötni a munkahelyek fejlettségi szintjéhez, nem lehet különösen akkor, ha pl. az őszi betakarítások idején komoly népgazdasági értékek megmentéséről van szó. Szerintem három tényező van, amelynek a nevelési cél eléréséhez feltétlenül biztosítottak kell lennie:

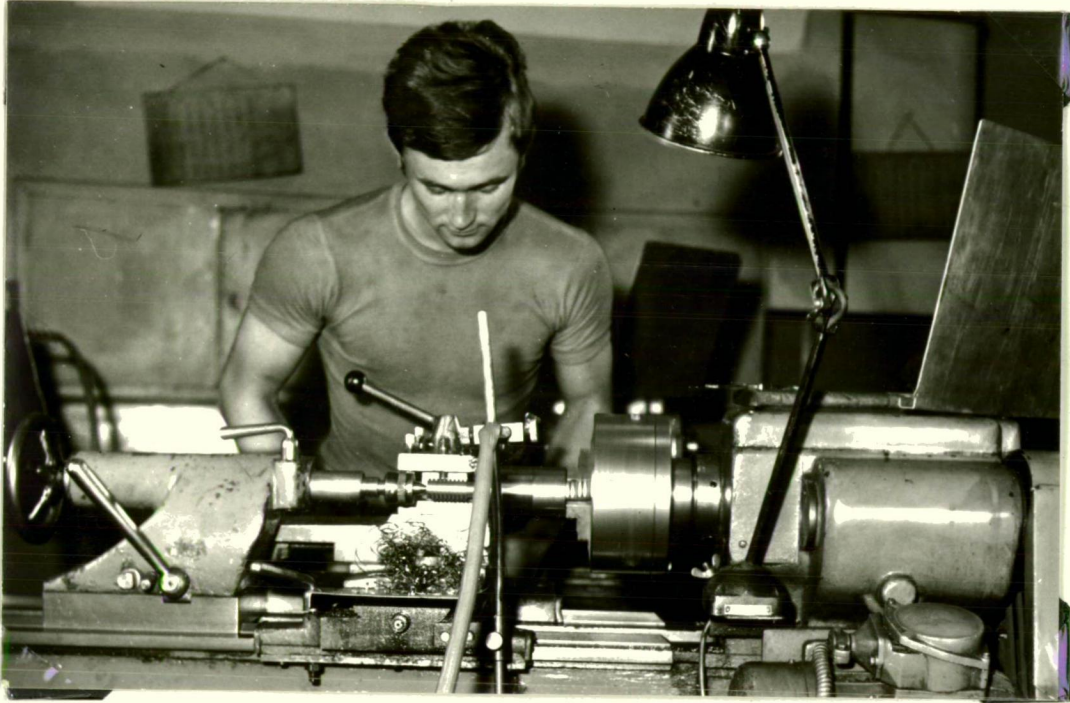
- a munka pedagógiai előkészítése;
- a munka mindenoldalu szervezettsége;
- a munkafeltételek maradéktalan biztosítása.

Nagyon bölcs pedagógiai megfontolás van éppen ezért a Művelődésügyi Miniszter őszi mezőgazdasági betakarítással kapcsolatban kiadott rendelkezésében, amikor az iskola részéről a munkavállalás lehetőségét hasonló feltételekhez köti, beleértve az anyagi érdekelttség elvének biztosítását is. Az elmondottak, nempedig a megfelelő fejlettségi szint hiányából származhatnak és származnak is esetenként felmérhetetlen pedagógiai károk.

Az eddigiekben a munkára való nevelésnek két fokozatát, az önkiszolgálást és a társadalmilag hasznos tevékenységet érintettem. ~~Ez~~ a két fokozat mint láttuk az 5+1-es tagozatok sajátja, bár nem egy esetben az itt tanuló diákok is végeznek alkalomszerűen /pl. betakarítás, üzemi termelési lehetőségek stb./ vagy rendszeres termelő munkát /pl. 5+1-es mezőgazdasági osztály, tanműhelyi termelési lehetőség stb./ Mégis, amikor az oktatás és termelés összekapcsolásának pedagógiáját kutatjuk, alapvetően az erre legtöbb lehetőséget nyújtó, a kérdést maradéktalanul megoldó iskolatípusra, a szakközépiskolára kell fordítani a figyelmet.

Mielőtt azonban erre részleteiben kitérnék, a korábban kifejtett néhány általános, inkább elvi jellegű

gondolatok után az 5+1-es gyakorlati előképzés néhány iskolánkban szerzett pedagógiai tapasztalatát kívánom érinteni.

Esztergálás

II.

Az 5+1-es oktatási rendszer keretében végzett gyakorlatok szerepe a tanulók önállóságának megalapozásában

Már eddig is több összefüggésben tettem említést az 5+1-es gyakorlati előképzésről. Ez a képzési forma sok helyen jelenleg indokoltan /pl. szakközépsikolára való áttérés, vagy tagozatos osztályok/ vagy indokolatlanul átcsap a saját maga tagadásába. Az utóbbi 2-3 évben nagyon sok tanulmány látott napvilágot, amely ezt a kérdést érinti. Anélkül, hogy részletekbe bocsájtkoznék, szeretnék éppen helyi eredményeink alapján annak hangot adni, miszerint ez a képzési rendszer a magyar középfoku oktatás történelmi mérföldköve volt, amely a maga eredményeivel és hibáival - egyesek által felismerten, vagy nem felismerően - betöltötte történelmi szerepét, s ahol arra a tantervi keretek lehetőséget adnak, éppen a korábbi csaknem egy évtized tanulságait levonva, folytatni kell és élni az ebből a formából kiaknázható oktatási-nevelési lehetőségekkel. Disszertációmnak nem feladata az ezzel való részletes foglalkozás, de éppen témakörömből fakadóan egy rövid fejezet ide kívánczik: milyen szerepet játszottak és játszanak az 5+1-es oktatási rendszer keretében végzett gyakorlatok a tanulók önállóságának megalapozásában /természetesen az 5+1-et számtalan más összefüggésből lehetne még elemezni/.

Mint erre utaltam, az 5+1-es oktatás kérdéseiről az elmúlt években igen sok vita folyt pedagógus berkeiben. A vita lényege: beváltotta-e ez az oktatási forma a hozzáfűzött reményeket, vagy sem? A kérdésre adott feleletek széles skálájával találkozhatunk az elég gyakori nemleges válaszokig. Az olyan emberek, akik ott voltak ennek az oktatási formának a bölcsőjénél és verejtékes munkával eljutottak az 5+1- bevezetésétől a szakközépiskoláig, az ilyen feleletekre csak keserű szájjal tudnak gondolni, a leghatározottabb visszautasítással válaszolni. Én úgy látom, hogy a kétkedő és az elitélők nagy része összekeveri az 5+1-es oktatási rendszerben tanító gimnáziumokat a szakközépsikolával. Nagyon gyakran azonos követelményekkel lépnek fel a két különböző iskolatípussal szemben, ami már önmagában véve óriási hiba. Az igaz ugyan, hogy bizonyos összefüggésben mindkettő a munkára való nevelés eszköze, de a kérdés másik oldalát tekintve a szakközépiskola egy meghatározott szakmára oktat elsődleges céllal, míg az 5+1-es elsődleges céllal munkára nevel és csak másodlagos céllal egy meghatározott szakmára, vagy szakmákra előkészít. Én azt hiszem, a legtöbb téves ítélet ennek a figyelmen kívül hagyásából származik.

Természetesen én sem tagadom, hogy esetenként az 5+1-
szervezésénél történtek hibák, s ahol kellő feltételek hiányában hoztak létre ilyen tagozatokat, előfordulhatott, minden bizonnyal elő is fordult, hogy az egészből több volt a kár, mint a haszon. Nos, amikor én egy kicsit az 5+1 "védelmében" beszélek, nem az ilyen "elszervezett" tagozatokra gondolok.

Hangsúlyozottan állítom, hogy kellő körültekintéssel, felelősséggel és megfelelő feltételek birtokában /itt korántsem a szakközépiskolához szükséges feltételekre gondolok/ szervezett 5+1-es tagozatok beváltották a hozzájuk fűzött reményeket.

Mindent egybevéve meggyőződésem, hogy az 5+1-es oktatás alábbi történelmi érdemeit elvitatni nem lehet:

- 1./ A munkaoktatás első tömegmértű, hazai bevezetésének úttörő formája volt.
- 2./ Rengeteg pedagógiai tapasztalattal szolgált, s nemcsak diákok, hanem állítom, a középiskolai pedagógusok tömegeit is elvezette az "élethez".
- 3./ Tapasztalataiban, kísérleti eredményeiben, fejlődésében megteremtette a szakközépiskolai rendszer létrejöttének alapjait, s nem egy helyen, így iskolánkban is személyi és tárgyi előfeltételeit.

Az természetes fejlődési folyamat, hogy az 5+1 kerei szűkülni fognak éppen a szakközépiskolai hálózat bővülése miatt, de úgy hiszem igazságtalanok lennénk, ha az 5+1 megítélésében "a vízzel együtt a gyereket is kiöntenénk".

Arra nagyon nehéz lenne vállalkozni, hogy az 5+1 eredményeit és hibáit egy ilyen nem kimondottan csak ezzel a kérdéssel foglalkozó tanulmányban bonckés

alá vegyük. De hogy mégis érzékeltessem fenti állításaimat, egy-két szót feltétlenül ejteni kívánok erről a kérdésről. A problémának csak a nevelési oldalát vizsgálom jelenleg, azt is csak példakép egy vonatkozásban: az 5+1-es oktatási rendszer keretében végzett gyakorlatok mennyiben járultak hozzá a tanulók önállóságának megalapozásához.

Az 5+1-es oktatási rendszer, általában a munkaoktatás, vagy munkára való nevelés iskolareformunk, szocialista iskolarendszerünk nevelési-oktatási törekvéseink centrális kérdése. Fontosságára félreérthetetlenül utalnak az 1961. évi III. törvény már idézett sorai, amelyek az iskolareform első fő célját a következőkben jelölik meg:

"Váljék szorosabbá iskoláink kapcsolata az élettel, a gyakorlattal, a termeléssel. Minden iskolatípus készítse elő tanulóit a termelőmunkában való részvételre."

Itt természetesen mindenekelőtt tanulóifjúságunknak a szocializmus, a kommunizmus építésének gyakorlatára való előkészítéséről van szó. Következésképpen az eégész 5+1-es oktatási rendszer keretein belül elsődleges a nevelési cél. Az itt elért nevelési eredmények, a jelentkező problémák megközelítően sincsenek felmérve, feldolgozva. Egyet azonban feltétlenül meg lehet állapítani: ez a rendszer nevelési célját alapvetően elérte, s ez különösen tükröződik a tanulók önállóságának területén. Itt nincs lehetőség a kérdés minden oldalu kifejtésére, éppen ezért csak néhány, általam fontosnak ítélt terület bemutatására szoritkozom, ahol az elért eredmény szembetünő, konkrétan lemérhető. Ezek a tények véleményem szerint azt is bizonyítják,

ha folynak is viták az 5+1-es szakmai tartalmu problémáin, nevelési szempontból ezen oktatási forma szükségessége, eredményessége elvitathatatlan.

Rövid tájékoztatásként csak utalok arra, hogy iskolánkban, a Dobó István Gimnázium és Szakközépiskolában az 5+1-es képzés ipari és mezőgazdasági vonalon folyt. Ipari területen csökkenő tendenciával 7, a mezőgazdaságban pedig 3 szakterületen tanultak fiataljaink. Az 1962-/63. tanévtől esztergályos szakközépiskolai tagozatunk is működik, s az 1964/65. tanévben intézetünk indította meg az országban elsőként az erdészeti szakközépiskolai képzést. Az ipari szakmákban I. - II. évben iskolai tanműhelyben, a III. - IV. évben pedig üzemekben történik tanulóink szakmai előképzése. Ennek a munkahelykombinációnak a helyességét, eredményességét több éves kísérleteink igazolták. Ebben a szerteágazó, sokrétű képzési rendszerben az önállóságra való nevelés számtalan alkalma adódik, s a lehetőségek szakmák szerint is különböznek egymástól.

Természetesen - az önállóságra való nevelés nem választható el az 5+1-es, de egész iskolai oktató munka nyújtotta nevelési ráhatások rendszerétől. Éppen ezért az eredmény szorosan függ a nevelői munka osztályközösségre és speciálisan az egyes szakcsoportokra vonatkozó tervezésétől, a kellő feltételek biztosításától. Melyek azok a feltételek, amelyek ilyen vonatkozásban fontosak és melyek azok a tervezési szempontok, amelyeket iskolavezetésünk hagyományosan megkövetelt valamennyi osztályunkban, tanulócsoporthunkban?

- 1./ Minden osztály feltétlenül rendelkezék az iskolai munkatervre épülő, az életkori sajátosságokat, az osztály neveltségi szintjét figyelembevevő, elemző, konkrét munkatervvel /elkészítése az osztály KISZ-alapszervezetére támaszkodva, az osztályfőnök feladata/, melybe szervesen illeszkedik a gyakorlati oktatás.
- 2./ A gyakorlati oktatás tantervi anyagának maradéktalan elvégzése, s ehhez a legjobb feltételek biztosítása.
- 3./ A munka folyamatos, körültekintő, személyekre kiterjedő értékelése.
- 4./ A fentiek alapján már az I. osztályban el kell érni, hogy a tanuló érezze munkájának fontosságát, lássa annak iskolai, vagy éppen népgazdasági értékét /éppen ezért több éve folytatott kísérleteink alapján már szinte az első foglalkozásoktól az oktatásban, a termelésben, különböző tanulói kísérleteknél felhasználható, produktív munkadarabok elkészítésére törekedtünk./
- 5./ Végül, de nem utolsó sorban ezekkel a kérdésekkel hatáskörének és lehetőségeinek megfelelően foglalkozzék az osztály KISZ-alapszervezete is /különösen az ISZM próbacsoportokra épülő tanulói termelő brigádokkal kapcsolatban szereztünk figyelemre méltó tapasztalatokat./

A fenti kereteken belül alakult, formálódott a tanulók önállósága, alakult ki az a képességük, hogy iskolai, vagy osztályközösségeken belül önállóan oldjanak meg egyre több feladatot, eligazodjanak bonyolultabb ese-

tekben, egyre ügyesebbek legyenek, s helyesen döntsenek egyéni, vagy a közösséget érintő kérdésekben. Természetesen itt arra nincs lehetőség, hogy leírjam a konkrét munkafolyamatokat, a megbízatások sorozatát, vagy rendszerét, amelyek a fenti tulajdonságokat, képességeket kifejlesztik. A továbbiakban inkább a konkrét eredményekről szólnék, amelyekben ezen a területen a gyakorlati oktatásnak, megítélésem szerint, döntő szerepe van.

Középiskolánkban az egyik fő szempont, amelyen keresztül a tanuló fejlettsége, önállósága lemérhető, a pályaválasztás kérdése. Három-négy éves céltudatos nevelőmunka hatására érkezik el egy fiatalember ahhoz a pillanathoz, hogy döntsön jövőjéről, s eljegyezze magát azaz a pályával, melyet élethivatásának érez. A munkaoktatás bevezetése óta eltelt 4-5 esztendő nagyon lényeges, bizonyos értelemben minőségi változást hozott ezen a területen /különösen fiúk esetében/. Négy-öt évvel ezelőtt a szülők és tanulók nagy részében egyaránt élt az a szemlélet, hogy az érettségi bizonyítvány legalább egy íróasztalt jelent, s nagyon sok fiatalembernek a vágyai ezzel beteljesültek. Ugyanakkor emellett bizonyos "elit" szakmák felé irányult a figyelem tulzott mértékben /orvos, villamosmérnök, stb./ A végbement változás érzékeltetésére talán legjobb választ ad az a kimutatás, mely az 1963/64. tanévben érettségizett 114 tanulónk pályaválasztási szándékát tükrözi:

pedagógus ^x	35 tanuló	30,70 %
egyéb /mérnök, közgazdász, stb./	25 tanuló	21,98 %
ipari	22 tanuló	19,28 %
agrár	13 tanuló	11,40 %

katonatiszt	10 tanuló	8,76 %
orvos	9 tanuló	7,88 %
Összesen:	114 tanuló	100,00 %

^x/IV. osztályainkban pedagógiai 5+1 is működött!/
x

Aki ismeri a megelőző három év pályaválasztásának alakulását, annak ezek a számok sok mindenről beszélnek. Szembeötlő a pedagógus, agrár, katonatiszti pályára való viszonylag nagy számú jelentkezés. A gyakorlati foglalkozásoknak ebben meghatározó szerepe van. Csak példaként emlitem, hogy az agrár pályára menők nagyrésze a két mezőgazdasági 5+1-es osztályunkból került ki. Mi történik azokkal a gyengébb eredményű tanulókkal, akiket nem vesznek fel egyetemekre, főiskolákra? Az elmúlt évek tapasztalata azt bizonyítja, hogy ezek ipari pályára mennek, /soknál már ma ez az életcél/ szakmát tanulnak, azután levelező tagozaton képezik magukat tovább.

Komoly előrelépés tapasztalható a mozgalmi élet területén is. Iskolai KISZ-szervezetünk védnökségvállalás formájában az iskolai élet számos területét tartja kézben /önkiszolgálás, ügyeletesi szolgálat, rend- és fegyelem biztosítása, stb./ A gyakorlati oktatással együtt nőttek, fejlődtek ki azok a hagyományok, melyek az önként vállalt társadalmi munkaakkciókkal kapcsolatosak. Így pl. 1963-ban a tanulók által végzett önkéntes társadalmi munkák értéke 100.000.- Ft körül mozog. Ennek ellenére még korántsem használtuk ki a lehetőségeket, melyeket az üzemi KISZ-szervezetekkel kiépített munkakapcsolatok jelentenek.

Nem lehet eléggé értékelni az 5+1-es oktatásban résztvevő tanulóink iskolánk falai között végzett munkáját. A régi iskola nem ismerte a tanuló azon típusát, aki butort készít, használható fémipari cikket gyárt, munkája keze nyomán egész teremben gyulladnak ki a neon-csövek, gépeket javít, iskolai telefonhálózatot szerel, stb. Csak ebben az oktatási évben több tízezer Ft-ra tehető az iskolában elvégzett ilyen jellegű munkálatok tényleges értéke. Pedagógusnak nem lehet nagyobb öröme, mint azt látni, hogy tanulóink ezt öntudattal, maguknak, az iskolának készítik, s a jól végzett munka mással nem pótolható örömeiben együtt osztozik diák, tanár. Tanulóink ezzel tisztában vannak, s munkájuk hasznossága, ennek tudata felelősségérzetüket, önállóságukat nagy mértékben fokozza.

Szemléltetésképpen felsorolom, - nagyon szűk normák alapján - azokat a munkálatokat, melyeket tanulóink az 1963/64. tanévben az iskolai tanműhelyben végeztek:

A végzett munka megnevezése	Egységár: Ft.	Összesen: Ft.
12 db. különböző fémforgácsoló gép alapozása és betonba ágyazása	250.-	3.000.-
Dobogó javítás és készítés a fizikai előadóban	300.-	300.-
WC ajtók javítása	500.-	500.-
Tantermi butorok javítása	1.500.-	1.500.-
Lépcsőkorlát javítás	200.-	200.-
Esztergályos gépterem padlózatának felszedése 128 m ²	5.-	640.-
Ugyanaz földkitermelés és kiszállítás az udvarra 30 m ³	32.-	960.-

A végzett munka megnevezése	Egységár: Ft.	Összesen: Ft.
Ugyanaz, betonkeverés, behordás és betonozási munka 20 cm vastag, kb. 30 m ³	250.-	7.500.-
Asztalos műhely padozatának felszedése 67 m ²	5.-	335.-
Ugyanaz, földkitermelés és kiszállítás az udvarra, kb. 16 m ³	32.-	521.-
Műhelyiroda leválasztása, műanyagfallal való burkolá- sa, asztalosmunkával együtt	3.000.-	3.000.-
Az iskolai dekorációhoz szük- séges asztalos, festési, la- katos és egyéb munkák értéke a tanévben	1.000.-	1.000.-
Műhelyajtó, butorok és fel- szerelések festési munkálatai	500.-	500.-
Tábori felszerelés készítés /asztalok, ládák, lócák, tűz- hely, stb./	3.000.-	3.000.-
Új építkezéshez előkészítő munka	500.-	500.-
Szekrények újjá alakítása /15 db./	15.000.-	15.000.-
Bázis üzemnek esztergályos munka /KGST keretében/		60.000.-
	Összesen:	98.447.-

Az 5+1 hatása, a tanulók helyes értelemben vett önállósága tükröződik a szülői közvéleményben is. Ma már el lehet mondani, hogy a gyakorlati oktatás nemcsak a pedagógusok és a diákok, hanem a szülők között is polgárjogot nyert. Napjainkban a szülők nagy részénél az okozna problémát, ha gyermekük nem részesülne gyakorlati képzésben. Jóleső érzés 2-3 év elteltével hallani a szülők véleményét, amikor arról beszélnek, hogy gyermekük

bátortalansága, félszega elűnt, magabiztosabbak lettek, segítőkészségük, feladatvállalásuk a család kis közösségén belül megnűtt, s olyan bonyolult munkákat is elvégeznek gyermekeik, amelyekről korábban álmodni sem mertek.

Kűlön vizsgálódás tárgya lehetne, hogy az 5+1 mennyiben segít a tanulókat az elméleti tárgyak elsajátításában, az önálló tanulásban. Ez még külön kutatást kíván, de bizonyos, már ismert jelenségek itt is pozitív irányba mutatnak. A tantárgyi koncentráció területén például nagyon érdekesen jelentkezik a probléma, nem is beszélve a szakközépsikoláról. Ez utóbbinál a tantervi anyag megfelelő szinten való elsajátíttatása a gyakorlati és elméleti tárgyak koncentrációja nélkül elképzelhetetlen.

Tűkrűzűdik az 5+1 hatása a tanulóknak önálló véleményalkotásában is. Bonyolult helyzetekben az önálló döntések szükségességének sorozata nagyban nűveli a tanulóknak ítélőképességét, kritikai érzékét, s amit véleményem szerint egy pedagógusnak sem szabad figyelmen kívül hagyni - önértékét -. Napjainkban elég sok ellentmondást, problémát vetnek fel tanuló ifjúságunkkal kapcsolatban. Ezek a vélemények túlnyomó részt megalapozatlanok, vagy ifjúságunk nem kellő ismeretéből fakadnak. Ifjúságunk serdűlű, szocialistává formálódű nemzedék, melyet nem elvont elméletek elsajátítására, hanem az életre, a szocializmus, a kommunizmus építésének gyakorlatára nevelűnk. Ezt az egyre érettebb ifjúságot régi, elavult, megcsontosodott pedagógiai eljárásokkal nevelni nem lehet, de a szocialista pedagógia - és csakis a szocialista pedagógia - következetes al-

kalmazása meghozza a kívánt eredményeket.

Csak éppen érintve a kérdést, a fenti gondolatokat kívántam kifejteni a tanulók önállóságra való nevelésével kapcsolatban. Céлом az volt, hogy első-sorban a gyakorlat oldaláról közelítsem meg a problémát, s mint gyakorló pedagógus rendezzem azokat a mozaikokat, amelyek az 5+1, a gyakorlati oktatás eredményeként tükröződnek iskolai életünk számos területén. S ebben talán az a legfontosabb, a leglényegesebb, amelyet az 1961. évi III. törvény célul tűzött ki: 4-5 év fáradságos munkájának eredményeként az élet bevonult az iskolába, s egyre inkább valósággá válnak a költő szavai:

"Ha élet zengi be az iskolát,
Az élet is derűs iskola lesz."

/Ady/

III.

A szakközépiskolai képzés keretében szerzett nevelési tapasztalatok

Disszertációm ezen fejezetében a szakközépiskolai oktatás területén szerzett mintegy hétéves nevelési tapasztalataimat szeretném rendszerezni. Szükségesnek látom ezt megtenni azért is, mert kimondottan ezzel a kérdéssel eddig keveset foglalkoztak és éppen ezért indokolt felmérni az eddigi eredményeket, problémákat, és ennek birtokában megjelölni a további előrehaladás irányát.

Néhány szót bevezetőként a szakközépiskolával kapcsolatos társadalmi szemléletről.

Immár 8 esztendeje, hogy napvilágot látott az 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről. A törvény részletesen szól a középfo-ku oktatás területén forradalmi változást jelentő szakközépiskoláról, melynek lényegét az alábbiakban fejti ki:

- A szakközépiskola elmélyíti és bővíti az általános iskolában szerzett ismereteket: továbbfejleszti a tanulók műveltségét, szocialista, világnézeti, erkölcsi, esztétikai és testi nevelését; és valamely szakmákban képesítést nyújt.

- A szakközépiskola utolsó évfolyamának sikeres elvégzése után a tanuló érettségi vizsgát és szakmai képesítő vizsgát tesz.

- A szakközépiskolában szerzett érettségi bizonyítvány általános irányu középfoku iskolai végzettséghez kötött munkakörök betöltésére, valamint bármely felsőfoku oktatási intézményben felvételi vizsgára való jelentkezésre jogosít.

- A sikeres szakmai képesítő vizsga a tanult szakmában jogszabályban meghatározott munkakörök betöltésére képesít.

Felmerül a kérdés, hogy a törvényben vázolt célok mennyire voltak reálisak, mit mutatnak az elmúlt 7-8 év tapasztalatai.

Elsősorban iskolánk ilyen irányu megfigyelései, de más tapasztalatok alapján is egyértelműen ki lehet jelenteni, hogy a szakközépiskola, ahol a tárgyi és személyi feltételek biztosítva voltak, a hozzáfűzött reményeket mind oktatási, mind pedig nevelési szempontból beváltotta, a törvény helyességét ebben az összefüggésben is igazolta. Az elmúlt években továbbá az is igazolódott, hogy a társadalmi, népgazdasági igényeknek ez a legjobban megfelelő, leg életképebb iskolatípus. Éppen ezért fordít nagy figyelmet ennek a kérdésnek a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1965. évi 24. számú törvényerejű rendelete, amely így határozza meg a szakközépiskola feladatát:

"A szakközépiskola korszerű általános műveltséget

és középfoku szakmai képzést nyújt. Növendékeit szocialista szellemben sokoldaluan fejlett emberré neveli, olyan szakmai-elméleti és gyakorlati ismeretekkel, jártasságokkal és készséggel látja el, amelyeknek birtokában a képzés irányának megfelelő szakterületen a közvetlen termelő munkától a részfolyamatok irányításáig terjedő és a külön meghatározott munkakörök feladatainak megoldására képesek, továbbá előkészíti őket felsőfoku továbbtanulásra."

Az 1965-66-, valamint az 1966-67-es tanév beiskolázásának tapasztalatai azt mutatták, hogy a szakközépiskola oktatási-nevelési tartalmát illetően még nem alakult ki helyes kép társadalmunk, a szülők, a tanulók tudatában. Az általános iskolák egy része nem ad megfelelő felvilágosítást, sőt, nem egy jelenség igazolja, hogy helytelen, téves információkkal látják el a szülőket és tanulókat. A jobb előmenetelű tanulókat főleg a gimnáziumok felé irányítják, mondván, hogy egyedül ez a továbbtanulást biztosító oktatási forma. Nem csoda tehát, hogy a szakközépiskolát illetően számos helytelen nézet terjedt el, melyek közül az alábbiak a legáltalánosabbak:

- a szakközépiskola zsákutcát jelent;
- nem ad megfelelő általános, valamint szakmai képzést és műveltséget;
- következésképpen kizárja a felsőfokon történő továbbtanulás lehetőségét;
- a fentiekből fakadóan a tanulmányi szempontból gyengébb előmenetelű tanulók iskolatípusának tartják a szakközépiskolát.

Nem tudom, hogy ezeknek a nézeteknek a képviselői és hangoztatói számoltak-e azzal, hogy milyen veszéllyel jár a társadalom számára e nézetek elterjedése.

E nézetek közvetve vagy közvetlenül a munkásosztály vezető szerepének lebecsüléséhez vezetnek, amely pedig, mint tudvalévő, még a kommunizmus alapjainak lerakása időszakában is megmarad. Nem veszik figyelembe, hogy a szocializmus teljes felépítésén dolgozó társadalmunk már a fejlődés jelenlegi szakaszában is olyan szakmunkásokat igényel, akik az üzeminkben ma meglévő műszaki viszonyok között is - meg a harmadik évezred küszöbén is! - megállják a helyüket. A szak-középiskolában képzett szakmunkásoknak olyanoknak kell lenniük, akik permanensen képesek új ismeretek elsajátítására, szakmai továbbfejlődésre, akik látják a maguk helyét a társadalmi fejlődés folyamatában, s akik a holnap új követelményeinek eleget tudnak tenni. Ezt a szakképzettségükkel együtt szerzett széleskörű általános műveltségük biztosítja.

- Veszélyes azért is, mert eltorzítja a valóságot, a fejlődés irányát, nem veszi figyelembe hogy a jövőben a műszaki középkaderképzés elsődleges és kizárólagos bázisa a szakközépiskola lesz;

- Továbbá, hogy főleg a szakiránynak megfelelő felsőfoku technikumok és egyetemek egyre inkább építenek a szakközépiskolából kikerülő fiatalokra. A felvételnél a szakiránynak megfelelő elméleti és gyakorlati előképzettség nagy előnyt jelent.

Illuziókat táplál a továbbtanulást illetően, amikor

azt csak a gimnáziumra szűkíti le, holott szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy a gimnáziumból is /akár-csak a szakközépiskolából!/ a legjobbak tanulhatnak tovább, s ezzel a 18 éves fiatalok egy tekintélyes része minden szakképzettség nélkül találja magát szemben az élettal. Nem is beszélve arról, hogy a katonai sorkötelezettség új rendszere ezt a korhatárt további évekkel kitolhatja;

Illuziót kelt azzal is, hogy a gyengébb tanulókat irányítja a szakközépiskolába, holott nyilvánvaló, hogy a kettős tantervi cél /középfoku szakmai képzettség plusz érettségi/ elérése csak a hagyományos, a gimnáziumnál jobb tanulmányi eredményű tanulókkal valósítható meg maradéktalanul.

Fontosnak tartottam ezeket elmondani, mert élő problémákról van szó olyan időszakban, amikor a következő tanévben megkezdődik a tömeges áttérés az új típusú szakközépiskolára, mely a hagyományos szakközépiskola és a technikumok dialektikus szintézisét jelenti, következésképpen új fejlődési szakaszt jelent középfoku oktatási rendszerünk történetében. Egyben mindezekből adódik a feladat, hogy ezen a területen a pályaválasztási propagandát minden szinten és területen céltudatosabbá, pontosabbá, jobban a népgazdasági szükségletekhez alkalmazkodóvá, tehát reálissá és hatékonyá kell tenni.

A következőkben kifejtésre kerülő nevelési tapasztalatok értelemszerűen a régi típusú szakközépiskolára vo-

natkoznak, hiszen az ujjal kapcsolatban csak hipotéziseink lehetnek. De a folyamatosságot figyelembe véve a két típus között, meggyőződésem, hogy ezek nagyrészt az uj formában is hasznosíthatók lesznek.

Kiindulásképpen ismét az 1961. évi III. törvényre utalok, amely a szakközépiskola célját, jellegét az alábbiakban határozza meg:

"14. §. /1/ A szakközépiskola elmélyíti és bővíti az általános iskolában szerzett ismereteket; továbbfejleszti a tanulók műveltségét, szocialistá, világnézetét, erkölcsi, esztétikai és testi nevelését; és valamely szakmában képesítést nyújt.

/2/ A szakközépiskola együttműködik a képzés szakirányának megfelelő üzemmel."

A kérdés fontosságát teljes összefüggésében mutatta meg Kállai Gyula Elvtárs az Országgyűlés 1961. októberi ülészakán mondott beszédében, amikor a szakközépiskola megteremtését a magyar oktatási rendszerben forradalmi jelentőségű ténynek nevezte. Szerintem, amikor a szakközépiskola nevelési kérdéseit felvetjük, akkor ebből a szempontból kell megtennünk és ezért szükséges megkülönböztetett gonddal foglalkoznunk a szakközépiskola nevelési problémáival. Itt arról a nagyon komoly, felelősségteljes feladatról van szó, hogy a szakközépiskolának kell kibocsájtania a felépült szocialista, majd kommunizmust építő társadalmunk munkásosztályának és szakmai közép-kádereinek egy jelentős részét. Éppen ezért a szakközépiskoláknak nemcsak azt kell nézniük és nemcsak azzal kell törődniük, hogy

milyen lesz ezeknek a fiataloknak a szaktudása, hanem legalább olyan sullyal azt is, hogy milyen lesz világnézete, erkölcsi arculata stb. A Szakoktatási Főosztály említett Tájékoztatója éppen ezért nagyon helyesen veti fel a követelményt, amikor a következőket mondja a szakközépiskolákat illetően:

"c./ Kialakítja a tanulóknban a szocialista ifjuság erkölcsi tulajdonságait, a munkához való szocialista viszonyt, a szakmai alkotókészséget és képességet arra, hogy az elsajátított ismeretek továbbfejlesztésével a szocialista, majd kommunista társadalom építésében képességük szerint részt vehessenek."

Ennek az elérése - különösen szakközépiskolai vonatkozásban - nagyon bonyolult, összetett feladat. Ezt szemléletesen érzékelteti az említett Tájékoztató

"E, A nevelési körülmények érvényesítése a tantervi anyagban" c. fejezete:

"A szakközépiskolai nevelés célkitűzései azáltal válnak sajátossá, hogy

- a./ egy meghatározott szakmára, hivatásra való nevelés szándéka vonul végig az egész oktató-nevelő tevékenységen;
- b./ A szakmai képzés, különösen pedig a gyakorlati oktatás a termelésbe való közvetlen bekapcsolódás sajátos eszközöket ad a nevelők kezébe.

Nevelési célkitűzéseink megvalósítása nem egy-egy tan-

tárgy vagy pusztán az iskola kizárólagos feladata.
Az iskola és iskolán kívüli nevelési tényezők együtt-
működése szükséges még a kifejezetten szakmai képzé-
si célok eléréséhez is. Ennek tudatában kell szakmai
tanterveink elkészítése során végiggondolni, hogy
egy-egy tantárgy tartalmi anyaga hogyan járulhat hoz-
zá a nevelési célok realizálásához. A szakmai tana-
anyag szakmánként eltérő módon és helyeken bőségesen
kinál a tanulók szocialista nevelését szolgáló anyag-
részeket. A tantervi anyag kiválasztása és elrendezé-
se során ezek számbavétele s az utasításban a tanár
figyelmének felhívása rájuk, - ez a tantervkészítő
feladata. Valamilyen másfajta erőltetés nemcsak fe-
lesleges, káros is...

... Nép gazdaságunk fejlesztésének problémáit tanter-
veinknek is tükrözniük kell. Az önköltség, a takaré-
kosság hatásfoka, az anyag és energiatakarékosság,
szériaszám, stb., a szakmai elméleti és gyakorlati
órákon válnak elvontból konkréttá, kézzelfoghatóvá.
Ezek a műszaki - gazdasági fogalmak a közösség, a
gyár, a haza ügyeiként vésődjenek a tanulók tudatába.
Egy adott géptípus, vagy nyersanyag műszaki jellem-
zői, vagy az a munkadarab, amely az üzemben tanítvá-
nyaink kezében volt, kézenfekvő alkalom a szocialista
országok együttműködése, a világszinvonalért folyta-
tott küzdelem jelentőségének megértésére, s annak tu-
datosítására, hogy személy szerint neki hol a helye,
mi a feladata.

Ezt a nevelési folyamatot az üzemgazdaságtan, vagy az
osztályfőnöki óra egymagában nem teljesítheti. Ugyan-
így a szakmai oktatásnak is jelentős részt kell vál-
lalni abban, hogy tanítványainkban a személy- és va-
gyonbiztonság /a szocialista közösség vagyona!/ iránt

érzett személyes felelősségtudatot kialakítsuk. Szám-
ba kell venni azokat a lehetőségeket is, amelyeket a
szakmai képzés a tanulók esztétikai neveléséhez nyújt.
/Rajz, Formatervezés, Csomagolás, kertépítés stb.../."

A felvázolt célok maradéktalan teljesítése és elérése még igen sok munkát, kutatást, kísérletet kíván. Itt elég csak utalni a Tájékoztatóban kifejtett nevelési koncentrációra. A szakközépiskola nevelési problémáit disszertációm első részében több összefüggésben ismerttettem. Ezekre visszatérni nem akarok. A továbbiakban vizsgálódásaim kiindulópontja változatlanul a munkára nevelés elve lesz ugyan, de kizárólagosan a szakközépiskola szempontjából.

Mielőtt részletkérdésekbe bocsájtkoznék, úgy érzem arról kell néhány szóban említést tennem, hogy milyen helyet foglalnak ^{el}a szakközépiskolai osztályok az iskola egészében. A számszerű és tagozati növekedés az évek folyamán így alakult:

Év	Iskolatípus	Tan.csop. /oszt./	Lét- szám
1961	gimnázium	17	
	szakközép /esztergályos/	-	-
1962	gimnázium	17	
	szakközép /esztergályos/	1	
	-	-	-
1963	gimnázium	16	
	szakközép /esztergályos/	2	
	-	-	-
1964	gimnázium	15	
	szakközép /esztergályos/	3	
	szakközép /erdész/	1	
1965	gimnázium	12	
	szakközép /esztergályos/	5	
	szakközép /erdész/	2	
1966	gimnázium	9	
	szakközép /esztergályos/	7	
	szakközép /erdész/	3	
1967	gimnázium	8	
	szakközép /esztergályos/	8	
	szakközép /erdész/	4	
1968	gimnázium	6	
	szakközép /esztergályos/	10	
	szakközép /erdész/	4	

A táblázat megmutatja, hogy az elmúlt 7 évben az iskola belső életében milyen szervezeti, iskolatípust érintő minőségi változás történt: lényegében az iskola szakközépiskolává alakult. Tulzás nélkül meg lehet állapítani, hogy mind a tantestület, mind pedig a tanulóiifjúság előtt kellő rangja, tekintélye van ennek az iskolatípusnak. Már a bevezetés előtt és azóta folyamatosan a tanárok, diákok és szülők között megfelelő felvilágosító munkát végzünk. Igyekszünk világosan megmagyarázni és elfogadtatni a szakközépiskola céljait. A legnagyobb agitativ erővel természetesen szakközépiskolásaink elért eredményei hatnak.

/Ez nagyon lényeges a korábban kifejtett szemléletbeli problémák miatt is!/ Az 1965-ben lezajlott első szakközépiskolai érettségi megcáfolt nagyon sok téves nézetet. A 37 érettségiző tanuló eredménye bizonyította, hogy az erők és a tantárgyak helyes, céltudatos koncentrációjával a kettős tantervi cél /érettségi + szakma/ teljesíthető, s végzett növendékeink képzési vágyuknak és szintjüknek megfelelően megállják minden területen a helyüket. Már az első érettségi rácáfolt arra a véleményre, mely pl. a továbbtanulás szempontjából a szakközépiskolát zsákutcának tekinti. A 37 érettségizőből 11-en jelentkeztek műszaki egyetemre és felsőfoku technikumba. A jelentkezők közül 9 felvételt nyert. A tovább nem tanulók közül 3 kivételével a szakmában helyezkedtek el valamennyien.

Már ebből is látszik, hogy a szakközépiskola valóban az életre nevel. Ez megmutatkozik többek között a tanulók pályaválasztási törekvéseiben. Az 5+1 nevelési eredményeinél bemutattam 114 tanuló pályaválasztási szándékát. Ezekből 22 tanuló választott ipari szak-

munkás pályát, míg a többi tovább szándékozott tanulni, bár éppen az 5+1 hatására a továbbtanulás igényei arányaiban egyértelműen egészségesnek, reálisnak minősíthetők.

A már említett, 1965-ben érettségizett IV. osztály esetében mint látjuk már más volt a helyzet. A választott szakma alapvetően befolyásolta a pályaválasztást, a munkába állás és továbbtanulás arányai reálisak és célszerűek. Ez a tendencia azóta is változatlan. Az 1967-ben érettségizett IV. d. esztergályos szakközépiskolások közül:

Egyetemen tanul	:	4 fő
Felsőfoku technikumban	:	2 fő
Katonatiszti iskolán tanul:		3 fő
Szakmában dolgozik	:	21 fő.

Nagyon érdekes képet mutat az e tanévben érettségizendő IV. c. osztály továbbtanulási, illetve pályaválasztási szándéka. Érettségi után az alábbi helyeken kívánnak dolgozni, illetve továbbtanulni:

Egyetemen	:	2 fő
Felsőfoku technikumban	:	6 fő
Tanárképző főiskolán /műszaki/	:	3 fő
Katonatisztin	:	1 fő

24 fő a szakmában, ebből 12 fő az NDK-ban szeretne dolgozni. /Az 1968-ban érettségizett 36 fő közül 11-en tanulnak az NDK-ban. Az iskola ezek kinti munkáját figyelemmel kíséri, s a tapasztalatokat publikálva is fel

kívánja dolgozni./

Visszatérve eredeti témánkra megállapítható, hogy szakközépiskolásaink neveltségi szintjével kapcsolatos tapasztalataink minden területen pozitívak. Ez pl. 5+1-es évfolyamainkhoz viszonyítva megmutatkozik a már érintett egészséges pályaválasztásban, nagyfokú társadalmi aktivitásukban és munkafegyelmükben. Érződik ~~annak~~ a hatása, hogy ezek a fiatalok már középiskolai életük első hónapjaiban a munkára nevelés harmadik fokozatával találkoznak, azaz bekapcsolódnak a termelő munkába.

Ha ilyen jellegű és értelmű a szakközépiskolai osztályok helye, szerepe az iskolán belül, akkor úgy érzem magától vetődik fel a kérdés a bázisüzem vonatkozásában is. Nevezetesen, hogyan vélekedik a szakközépiskolásokról az üzem, mi a véleménye a szakmunkásoknak? Az első ilyen értelmű felméréseket még az 1963/64. tanév termelési gyakorlatainak időszakában végeztük. Az akkori megnyilatkozások számunkra ma is nagyon értékes pedagógiai dokumentumok, s a vélemények pozitív értelemben azóta csak erősödtek. /Az iskola bázisüzeme a Budapesti Hajtóműgyár **egri** Gyáregysége, a két évvel ezelőtt történt átszervezés óta a Vörös Csillag Traktorgyár **egri** Gyára nevet viseli/.

Az üzemiek véleménye közvetett és közvetlen formában áll rendelkezésünkre. A közvetett forma nem korlátozódik a nyári gyakorlatra, hanem egész éves folyamatot tükröz. Itt azt vizsgáltuk, azt kísértük figyelemmel,

hogyan fogadta az üzem tanulóink termelvényeit, hogyan voltak megelégedve annak minőségével. Azt hiszem tanítványaink itt nyerték meg az első ütközetet, itt vívták ki az első megbecsülést, amikor is az egész ttanév folyamán selejtméntesen termeltek. Ezt a bizalmat a nyári termelési gyakorlaton személyes helytállásukkal is igazolták, és ez szolgáltatja számunkra a közvetlen tapasztalatokat. A termelési gyakorlat elteltével nagyon foglalkoztatott bennünket azoknak a szakmunkásoknak a véleménye, akik mellett egy hónapon keresztül dolgoztak fiataljaink. Ez annál is inkább fontos volt számunkra, mert az 5+1 esetében ezeknél az elvtársaknál sok negatív, egyet nem értő megjegyzéssel és magatartással találkozunk. A leggyakoribb az a jelenség volt, hogy a teljesítménybérben dolgozó szakmunkás a tapasztalatlan, kevés szakmai ismerettel rendelkező tanulót nem szívesen engedte a gépre, hiszen a tanuló által okozott esetleges selejt őt anyagilag is érintette. Bár az is igaz, hogy ezeknek a fiataloknak a munkához való viszonya nem volt mindig kielégítő. Ha nem volt meg a kellő szervezettség, a kíséretvezető tanár és az üzemvezető nem hangolta össze, nem tervezte meg a foglalkozást, nem egy tanuló tehernek érezte az üzemi munkát, kereste a lógás lehetőségét, s egy-egy ilyen esetből több alkalommal az üzem dolgozói az egész csoportra vontak le általánosításokat. Éppen ezért volt számunkra fontos szakközépiskolásaink esetében az üzemi közvélemény, annál is inkább, mert a munkaszervezésnél az 5+1 ezen tapasztalataiból is levontuk a következtetéseket és a szakközépiskola esetében el akartuk kerülni a korábbi jelentkező hibákat.

Már az első felmérések, véleménycserék is igazolták,

hogy a szakközépiskola nemcsak az iskola falai között, hanem a bázisüzemben is polgárjogot nyert. Igen körültekintően és sokrétűen vizsgáltuk ezt a kérdést. Kikértük az üzem párt- és gazdasági vezetőinek, a KISZ szervezetnek, de mindenekelőtt a munkásoknak a véleményét. Megkértük azokat a dolgozókat, akik mellett tanítványaink dolgoztak, hogy írják le véleményüket a tanuló fegyelmezéséről, szakmaszeretetről, szak tudásáról, mondják el véleményüket a 4+2-es szakközépiskolai rendszerről és hasonlítsák össze a szakközépiskolás fiatalokat az 5+1-es rendszerben dolgozókkal. A kapott válaszok megnyugtatóak voltak. Ennek igazolására idézem néhány akkor első éves tanítványunkat irányító munkás véleményét.

H.J. csoportvezető a következőket írja: "A szerszámműüzemben dolgozó A.J. és B.L. tanuló az itt eltöltött idő alatt kitűnő munkafegyelmet tanusított. A szakmát szeretik és hozzáállásukkal azt bizonyították, hogy érdekli őket a szakma, amelyben dolgoznak. Mind a szakmai tudás, mind a fegyelem terén az üzemben élen jártak. Minden kiadott munkát a tőlük telhető legjobban elvégezték. A két oktatási forma közül jobb a 4+2-es. Az itt eltöltött időt a tanulók jobban ki tudják használni és a szakmát jobban szeretik."

F.A. szakmunkás a következőket mondja: "Á.K. szaktudásával meg vagyok elégedve. Szerintem tud annyit, mint egy itt dolgozó Mű.M-ös tanuló. Véleményem az, hogy sokkal jobb a 4+2-es oktatási rendszer, mint az 5+1-es. Azért mert az 5+1-es oktatási rendszernél a tanuló nem tudja úgy elsajátítani, megérteni a szakmát és nem is érdekli. Csak azt tartja szem előtt, hogy minél előbb elteljen az az egy nap, amit az üzemben, vagy a tanműhelyben tölt el. A 4+2-es oktatási rendszerrel viszont

a tanulóknak két nap áll rendelkezésére ahhoz, hogy elsajátítsa és megszeresse azt. Ahhoz, hogy valamit megszeressünk először is meg kell értenünk. Ahhoz, hogy megértsék a fiatalok a szakmát és meg is tanulják, valamint megszeressék, feltétlenül szükséges két nap. Tehát szerintem sokkal jobb a 4+2-es oktatási rendszer mint az 5+1-es."

D.V. szakmunkás: "A szakmai gyakorlattal töltött egy év után a tanuló szaktudása igen jó. A műveleti utasítást ismeri és olvasni tudja. A mérőműszereket ismeri és tudja használni is. A szerszámköszörülés elvi kérdéseivel tisztában van, a gép egyes részeit és ezek rendeltetését ismeri. A gyakorlat ideje alatt h 1 /0,03/ tűrésű munkát önállóan el tudott végezni. Az 5+1-es és 4+2-es oktatási forma között lényeges különbség van a 4+2 javára. A tanulók általános magatartása, munkaszeretete és szaktudása az én meglátásom szerint 80 %-kal jobb az 5+1-nél."

Nemcsak ez a három, de a többi szakmunkás is hasonló szellemben nyilatkozott. Már akkor ezt az üzemi közvéleményt és a tanulók ilyen fejlettségi szintjét figyelemre méltó eredménynek könyveltük el. Felmerül a kérdés, hogy ezt milyen nevelési ráhatásokkal, milyen szempontok figyelembevételével értük el.

A magunk részéről első perctől alapfeladatnak tartottuk szakközépiskolásaink választott szakmájuk, azaz az esztergyályos szakma szeretetére való nevelését. Az eltelt hét esztendő megerősített bennünket ezen nevelési kiindulópontunk helyességében. Azonban már itt

hangsúlyozni szeretném, hogy a szakma szeretetén pedagógiai szempontból nem akármilyen szeretetet értünk. Az általános, szocialista embertípus kialakítását szolgáló nevelési céljaink eléréséhez nem tartjuk elegendőnek, ha tanulóink szakmájukat csak egy adott tárgy szeretetének színvonalán kedvelik. Ennél többre van szükség, még pedig arra, hogy a termelőmunka nagyszerűsége önmagában vonzza a tanulóinkat. A tantárgyszeretet megkivánt szintjéhez eljutni egyszerűbb dolog. Viszont azt elérni, hogy a termelőmunka belső erkölcsi és pszichikai szükséglet legyen, az már egy nehezebb, bonyolultabb nevelési-oktatási folyamat eredménye és egyben nevelőmunkánk eredményességi, hatékonysági fokának is egyik fontos mutatója. Ugyanakkor azt is hangsúlyozni kell, hogy ez nem érhető el a nevelési-oktatási folyamatot irányító-vezető tanári kollektíva tervezett, koncentrált tevékenysége nélkül.

A magam részéről 1963/64-es tanévtől folytatok megfigyeléseket azt illetően, hogy a szakközépiskolai tantervben előírt nevelési célkitűzések eléréséhez az iskolának és az üzemnek milyen feltételeket kell biztosítania. Ennek vizsgálata szükségességét már az 5+1-es oktatás is felvetette, a szakközépiskola esetében viszont ezt egyenesen szükségszerűnek ítéltem meg.

S hogy itt nem valami szubjektív szándékról vagy törekvésről van szó, emlékeztetnék arra, hogy a szovjet pedagógia is egyre nagyobb teret szentel ennek a kérdésnek. J. Kosztyaskin említett tanulmányában az ipari munka megszervezésénél az alábbi pedagógiai elveket tartja fontosnak az 5-8 osztályosok esetében:

1./ "A tanulók termelőmunkája elsősorban nevelési célokat szolgáljon". /Disszertációm első részében szoltam a munkára nevelés személyi feltételeinek biztosításáról, annak fontosságáról. Törekvéseink alátámasztásául hadd idézzem Kosztyaskin ide vonatkozó megjegyzését:

"Olyan pedagógusok irányítsák, akik járatosak a termelés megszervezésének alapvető kérdéseiben is. A gyakorlatban ennek az elvnek az érvényesítése a legnagyobb nehézségekbe ütközik, mivel a pedagógusképzés jelenlegi rendszere nem vártezi fel a jövőendő pedagógusokat a termelőmunka megszervezéséhez szükséges ismeretekkel. Ennek következtében az iskolai termelőmunka irányítása gyakran olyan emberek kezébe kerül, akik nem értenek a pedagógiához, ami viszont nem egyszer az iskolai termelőmunka lejárátásához vezet."/

2./ "A termelőmunkát alá kell rendelni a tanuló általános munkarendjének, mindenekelőtt tanulmányi munkájának."

3./ "A tanulók termelőmunkájának megszervezéséhez nemcsak a szokásos munkavédelmi, tisztasági és egészségügyi szabályokat kell betartani, hanem a tanulók életkori sajátosságaiból eredő egyéb szabályokat is."

4./ "A termelőmunka a gyermekek sokoldalú fejlesztésének alkotó része."

5./ "A munka ne legyen alkalomszerű; az 5-6. osztálytól

kezdve válják rendszeressé, összetettebbé, bonyolultabbá, fokozza a tanulók önállóságát és felelősségtudatát."

6./ "A munka legyen kollektív, ugyanakkor azonban a termelő kollektívába feltétlenül kapcsolják be a felnőtt munkásokat, technikusokat és pedagógus instruktorokat is."

7./ "Miután a tanulók az egyes munkafajtákat elsajátították, helyezzük át őket egyik munkahelyről a másikra..."

8./ "A tanulók ne csak munkájuk végső eredményét ismerjék, hanem reálisan érzékeljék anyagi kihatását is."

9./ "A tanulók termelőmunkáját gazdaságosan, korszerű technikai színvonalon kell megszervezni, és menetközben meg kell ismertetni a tanulókat az adott termelési ág valamennyi műszaki, gazdasági problémájával."

10./ "A termelőmunka megszervezésének célja nem a mechanikus, hanem az oktató tevékenység kialakítása."
/I.m: 52-55 old./

Hasonló gyakorlatokkal találkoztam Paolycsenkov - Palej:
A fizikai munka szeretetére való nevelés a felsőbbosztályosok között c. tanulmányában /Szovjetszkaja Pedagógika,

1963. 9. sz. 43. old/.

Bárcsak cimszerűen merül fel ez a gondolat a tanulmányban, mégis nagyon fontosnak tartom azért, mert tapasztalatai, következtetései a mi középiskolai korosztályunkkal egybeeső fiatalok között szerzett ismeretanyagra vonatkoznak. A cikkben a következőket olvashatjuk:

"Milyen feltételektől függ hát pontosan az ilyen munkákra való viszony kialakítása? Nagy jelentősége van: a bázisüzem kiváló technikai felszerelésének, a szakképzettség perspektivikus jellegének, az üzemi oktatás gondos megszervezésének, a tanulók munkatevékenységének, beleértve a termelés mozzanatait is, az elmélet és a gyakorlat közti kölcsönös összefüggésnek, a munkának a tanulók képességéhez való mértiségének és eredményességének, a helyesen tervezett munkabérnek és így tovább."

A tanulmány ezen megállapításai szinte teljesen egybeesnek a mi megfigyeléseinkkel, tapasztalatainkkal, törekvéseinkkel is. Egyszerűség kedvéért /már csak az összehasonlítás miatt is/ a feltételek részletesebb kifejtésénél magam is ezt a felsorolási rendet követem.

Melyek tehát ismételten az adott szakma szeretetére való nevelés legfontosabb feltételei?

1./ A bázisüzem kiváló technikai felszerelése

Az első feltétel cimszerű megjelölése nem pontosan utal a témakörön belüli minden fontos kérdésre. A mi körülményeink között lényegesnek tartottuk és tartjuk ma is bármilyen jellegű szakközépiskolai osztály vagy tagozat bevezetése előtt a bázisüzem helyes megválasztását. Az esztergályos szakközépis-kola beindításának esetében több megfontolás után a Budapesti Hajtóműgyár egri Gyáregysége mellett döntöttünk. Az üzem kiválasztásánál négy szempont volt domináló:

a./ Az üzem vezetése és munkáskollektívája az 5+1-es oktatás folyamán szoros kapcsolatba került az iskolával és bizonyos "pedagógiai tapasztalatokra" tett szert.

b./ Az üzem és az iskola vezetésének a szakközépis-kolával kapcsolatos elképzelései a helyi üzemi-iskolai, városfejlesztési, népgazdasági szempontokat illetően teljes mértékben találkoztak.

c./ A gyáregység Eger egyik leggyorsabban fejlődő gazdasági objektuma. A szakközépiskola beindításakor, 1962-ben 400, 1968-ban 800 munkás dolgozott a gyárban, s a most folyó közel 200 millió Ft-os beruházás következtében a IV. 5 éves terv időszakában a tervezett létszám eléri a 2000 - 2500 főt. Az üzem tervezetten számol az iskolánkból kikerülő szakmunkások foglalkoztatottságával.

d./ Végül szempont volt /de csak mint másodlagos tényező/ a bázisüzem területi elhelyezkedése. Bázis-üzemünk közel, a város déli iparterületén helyezke-

dik el, míg a potenciálisan több lehetőséget nyújtó Finomszerelvénygyár a városon kívül 6 km-re található.

Lényegében ugyanezek a szempontok érvényesültek a bázisüzem megválasztásánál az erdészeti és az elektromechanikai szakközépiskola beindítása esetében is. Mindenesetre bázisüzemünk mint fejlődő, korszerű gépi technikával rendelkező üzem lehetőséget nyújt arra, hogy az itt eltöltött gyakorlatok alatt a tantervi anyag elvégzése és elsajátítása közben megismerkedjenek korszerű, modern gépekkel, s az így megszerzett jártasságot, készséget minden relációban jól tudják hasznosítani.

S itt szeretném megjegyezni, hogy a korszerű, vagy éppen a legkorszerűbb technikával való megismerkedés, az azzal való dolgozás igénye nemcsak üzemi, hanem tanműhelyi vonatkozásban is felmerül. Ugyanis termelési gyakorlatokon, illetve a III. év második félévében és a IV. év folyamán, amikor a gyakorlati oktatás egy jelentős része szervezetten már a bázisüzemben történik és nincs meg a korszerű tanműhelyi gépi meg alapozás, ez már az oktatásban ki nem küszöbölhető zavarokat okoz.

2./ A szakképzettség perspektivikus jellege

Mindhárom szakközépiskolai tagozatunk bevezetése előtt fontosnak tartottuk annak felmérését, hogy a be-

indítandó szakmával kapcsolatban milyen helyi és megyei igények jelentkeznek. Az esztergályos szakma esetében már utaltam bázisüzemünk fejlődésére és azt hiszem mindnyájan nyugodtak lehetünk afelől, hogy tanulóinknak elhelyezkedési gondjai nem lesznek. Ugyanezt megvizsgáltuk az erdészeti szakközépiskola esetében is. A Nyugatbükki Állami Erdőgazdaságnak pl. 20 éves perspektívában évenként 50 fő magasan kvalifikált erdőgazdasági szakmunkásra, illetve közép-káderre van szüksége. Az elmúlt évben beindult elektromechanikai tagozat a VILATI egri gyárára épül. Ez a már most 800 főt foglalkoztató, korszerűségében és gyártmányösszetételében lenyűgöző üzem a IV. ötéves tervben szintén megközelíti a 2000 főt, szakmunkás igénye csak 1969-ben 350 fő, és betanított munkásnak is lehetőleg érettségizett fiatalokat vesz fel, s munkásgárdájának jelenlegi átlagéletkora 21,5 év!

Tanulóink mindezt látják, tudják, ismerik. Mindez milyen érzéseket vált ki belőlük? Érzik mindennek-előtt választott szakmájuk fontosságát, látják annak jövőjét, s ez mindnyájuknak nagyfoku létbiztonságot, magabiztosságot kölcsönöz.

Csupán meg kívánnám jegyezni, hogy az új típusú szakközépiskola mind a három területen csak fokozni fogja az egyes oktatási típusok perspektivikus jellegét.

3./ Az üzemi oktatás gondos megszervezése

Az üzemi oktatás gondos megszervezése a tárgyalat összefüggésben a munkára nevelésnek, a szakmaszeretet kialakításának egyik legfontosabb területe és feltétele. Ennek a kérdésnek kiemelten fontos szerepet kell tulajdonítani a munkára nevelés minden formájában, de különösen a szakközépiskolai oktatásban. Ennek meg kell történnie az üzem és az iskola részéről egyaránt. A magunk részéről a szakközépiskola minden jelentkező problémáját rendszeresen megbeszéltük az üzemmel, a mozgalmi és gazdaságvezetőkkel, de ugyanez megtörtént a helyzet igényelte követelményeknek megfelelően üzemvezetői, művezetői és szakmunkás szinten is. Nagyon fontos ugyanis, hogy a bázisüzemnek az iskolával összehangolt, egyeztetett terve, elképzelése legyen. Fontos szerep hárul éppen ezért az üzem oktatási felelőssére. Éppen ebből az igényből kiindulva a bázisüzem 4 év óta a gyár és az iskola között külön kooperátort állított be. Az eredményes üzemi oktatás megoldásának és kivitelezésének kérdéseivel már sokan foglalkoztak, s a szervezeti kérdéseket állami rendelkezések is előírják. Ezen utasítások betartása mellett mi három dolgot tartunk nagyon fontosnak, melyek nélkül véleményünk szerint az üzemi oktatást maradéktalanul megszervezni nem lehet:

a./ Komoly szerepet kell kapnia a feladat megoldásában az üzemi és iskolai KISZ szervezet kapcsolatának. Nem becsülhető eléggé az a segítség, amelyet pl. a nyári termelési gyakorlatok időszakában a bázisüzem KISZ szervezete nyújt az iskolának. Általában az a gyakorlat, hogy a termelési gyakorlat megkezdése előtt közös akciótervet dolgoz ki a két KISZ-szervezet,

amelyben többek között az üzemi KISZ szervezet védnökséget vállal szakmai szempontból az ott nyári termelési gyakorlatot teljesítő tanulók felett. Tanulóink egy jelentős része ilyen fiatal, KISZ-es korosztályu mesterek mellett dolgozik. Az eredmény, a szerzett tapasztalatok reménykeltőek. Az évek folyamán rendszeresen vizsgáltuk ezt a kérdést. Ösztönzött bennünket erre az is, hogy a IV. éveseknek gyakorlati tantervi anyagukat csaknem egészében az üzemben kell elsajátítaniuk.

Ugyanakkor jelentős ennek a kapcsolatnak az elmélyítése azért is, mert egyik legjobb lehetősége és formája annak, hogy az üzemi kollektívát tudatosan be tudjuk vonni a tanulók oktatásába, nevelésébe. Ennek tudható be az is, hogy tanulóink egyre jobban bekapcsolódnak az üzem társadalmi életébe is. Az üzemi KISZ szervezet pl. nagyra értékelte azt a segítséget, amelyet tanulóink az üzemi sportpálya építésénél a bázisüzem kiszesével együtt társadalmi munkában végeztek.

b./ Lényeges szerepe van a szakmunkások egyéni bevonásának a szakközépiskolásokkal való foglalkozásba. Így pl. amikor tanulóink első alkalommal mentek ki az üzembe termelési gyakorlatra, az iskola nevelési igazgatóhelyettese az üzem KISZ titkárával közösen elbeszélgettett valamennyi szakmunkással, közösen vázolták a feladatokat. Ugyanilyen feladatot végzett az iskola műhelyfőnöke és a technikus tanárok is.

c./ Még egy nagyon fontos tényezőt szeretnék megemlíteni, amit nem szabad figyelmen kívül hagyni ebben a folyamatban: mégpedig szakközépiskolásaink üzemben dolgozó szüleinek a segítségét. Ezeknek a szülőknek a szövet-

sége rendkívül komoly, eléggé nem értékelhető.

Összegezve: az üzemi nevelési ráhatásnak is szervezettnek, célirányosnak, tervezettnek kell lennie. Ha ez így történik pozitívan jelentkezik a tanulók üzemi munkáról alkotott véleményében. Az így megmutatkozó hatásokat 1964 óta szintén folyamatosan figyelemmel kísérjük. Az 1963/64. tanév végi termelési gyakorlatok befejeztével tettük fel az üzemi munkásokhoz hasonlóan az első kérdéseket a tanulóknak. Főleg azt akartuk megtudni, hogy a termelési gyakorlat előtt megtervezett, átgondolt nevelési céljainkat hogyan és mennyiben sikerült elérni. Számunkra ma is emlékezetesek és tanulságosak az elsőéves tanítványainktól kapott válaszok. Lássunk közülük néhányat /a kérdések névtelenül lettek feltéve/.

"A gyárban sokkal modernebb gépek vannak mint a tanműhelyben és azokat megtanultuk kezelni. Nagy pontosságot igénylő munkákat készítettünk. A mikrométerrel és a mérőórával való mérést pontosan elsajátítottuk. A forgácsoló műhelyben a munkások összeforrottan és nagy munkakedvvel dolgoznak. Segitenek egymásnak a munkában. Az üzemi KISZ-szervezet vállalta, hogy társadalmi munkában foglalkozik velünk a nyári gyakorlat ideje alatt. Ezt a vállalást "kifogástalanul"/!!/ teljesítették."

A másik így fogalmazta meg benyomásait:

"A szerszámkészítőben a munkások összeforrottan dolgoznak, ha valami nem sikerül a másiknak, vagy nincs szerszáma, a többiek szívvvel-lélekkel segitenek neki. Az idős szakmunkások nem fukarkodnak tudásukkal, szívesen magyarázták egyes munkadarabok elkészítésekor a felmerü-

lő problémákat."

A továbbiakban csak jellemzésként idézem a szerzett benyomások sokaságát.

"Minálunk a KISZ szervezet munkája főképp a tanulásra, társadalmi munkára, magatartásra fekteti a fő hangsúlyt, míg az üzemben a jó munka, a termelési szint emelése a fő cél. Hibának tartom, hogy a dolgozók egyszerűen nem használják azokat az esztergakéseket, amelyek meg vannak csorbulva. Ezeket a késeket kisebb munkával ki lehetne javítani és nem lenne annyi selejt."

"Legjobban a munkások összefogása és gyors, lendületes munkája tetszett."

"Nekem az tetszett legjobban, hogy az emberek megértik egymást, segítenek egymásnak és néha még viccelnek is."

"Az üzemben a kitartás, az akaraterő tetszett legjobban. Az üzem KISZ szervezete társadalmi munkában vállalta, hogy foglalkozni fog velünk. Sokat segítettek nekünk, hogy jó munkásokká váljunk."

A nyári termelési gyakorlaton sok újat és hasznosat tanultam, amelyre egy egész életen át szükségem lesz. Sok géppel ismerkedtem meg, mely számomra igen sokat jelent. Nekem legjobban az üzemi életben a pontosság /a munkára vonatkozóan/ és a gyorsaság tetszett. Az üzemi életben az az üzemi KISZ szervezettől nagyon sok segítséget kaptunk, amely hasznunkra is vált. A mester, akinél dolgoztam, benne van a KISZ szervezetben és ő vállalta, hogy nála dol-

gozzam. Kaptam tőle sok olyan magyarázatot, amely ugyancsak hasznomra vált."

"Az üzemi kieszések sokat tanítottak bennünket az esztergályos szakmával kapcsolatban. Az üzemi kieszések minden héten kétszer vagy háromszor gyűlést tartanak. A gyűlésen megbeszélik a mindennapi problémákat, és ha tudnak, segítenek mindenkin, aki hozzájuk fordul."

"Nekem legjobban a munkaversenyben való helytállás és az üzemi kollektiva tetszett."

Milyen következtetések adódnak a fenti válaszokból?

Először is kitűnik az üzemi munka, az üzemi légkör szerepe, amely alapvetően pozitívan hatott tanulóinkra. Nagyon világosan ismerték fel az üzemi KISZ szervezet szerepét üzemi tevékenységünkben. Ezt a tényt a későbbiekben a szakközépiskolai osztályok nevelési tervinél hangsúlyozottan vettük figyelembe /Csak utalni kívánok rá, hogy hasonló pozitív hatással volt fiataljainkra az az évközi termelési értekezlet, amelyen résztvettek az üzemben és ahol értékelték termelési tevékenységüket./

A nyári termelési gyakorlat tartalmát illetően hasonló feleleteket kaptunk másodéves tanulóinktól is. Nézzünk meg ezekből néhányat:

"Az üzemi életben legjobban a brigádok összetartása tetszett. Például, ha valakinek nem volt munkája, akkor segített munkatársának a munkadarabok készítésében, s így lényegesen többet tudott termelni."

"Nekem az tetszett legjobban, hogy egy gépen hárman dolgoztak, és ha valamelyikük elrontott egy munkadarabot, akkor azt nem kente a másikra, hanem szépen magára vállalta. Véleményem, ha a munkások nem lennének időhöz kötve, akkor több segítséget nyújtanának nekünk és így mi is több tudást sajátítanánk el."

"Azoknak a diákoknak a számára akik azon voltak, hogy egyre többet sajátítsanak el a szakma titkaiból, sokat jelentett a nyári termelési gyakorlat. Bonyolultabbnál-bonyolultabb munkadarabokat készítettem, amely nem kis figyelmet követelt, mivel hogy a munkadarabok nagy pontosságúak voltak és azt is nekem kellett ellenőriznem. Nem utolsó dolog az sem, hogy megtanultam pontosan és gyorsan mérni mikrométerrel, sőt elég jól kezelem most már az intót, holott azelőtt ilyet nem is láttam. Nagyon jó érzés volt, hogy a munkások nem idegenkedtek a mi munkánktól, és bátran kezünkbe adták a gépet pontos munkadarabok készítésére is. Nem volt olyan probléma, hogy valaki nem dolgozott azért, mert a segéd félt, hogy selejtet csinál a tanuló, és nem engedte dolgozni. Voltak azonban olyan problémák, hogy valaki azért nem dolgozhatott, mert ipari tanulók is voltak a gépen és akkor ő volt soros. Ezen a körülményen úgy lehetne segíteni, hogy az ipari tanulók nyári szabadságát össze lehetne hangolni a mi termelési gyakorlatunkkal."

Milyen megállapítások figyelhetők meg tanulóink kérdéseinkre adott válaszaiból?

Megfigyelhető a tartalmi azonosság az első és másodéves tanulók válaszai között. Egy dolog azonban hiányzik a

másodéveseknél: ez pedig az üzemi KISZ szervezet segítésének felismerése. Mi lehet ennek az oka? Az üzemi KISZ szervezet változatlanul segített, azonban az iskolai KISZ szervezet már nem fordított olyan súlyt a termelési gyakorlat előkészítésére, mint azt az elsőéves tanulók esetében tette. /Meg kívánom jegyezni, hogy ebben az évben a másodévesek termelési gyakorlata minisztériumi engedéllyel augusztusban zajlott le./ Ebből az időbeli eltolódásból /saját hibánk!/ fontos pedagógiai következtetést vontunk le. A legfontosabb: a tanév ritmusát, a rendszeres munkát az iskolavezetés szempontjából bármely fontosnak ítélt tényezők sem zavarhatják. Ekkor ugyanis iskolaszervezési, építési, kísérőgondjaink voltak. De levontuk a következtetést, hogy ezek zavaró tényezők nem lehetnek, s azóta a pedagógiai egység /iskolavezetés, üzemi vezetés, üzemi és iskolai KISZ szervezet, osztályfőnök, kísérőtanár/ minden esetben biztosított.

4./ A tanulók munkatevékenysége /beleértve a termelés mozzanatait is/, az elmélet és gyakorlat közti összefüggés megteremtése

Ezt a feltételt csupán a kérdésfelvetés igényével érintem. Korántsem azért, mert ez talán másodrendű, hanem mert tapasztalataim szerint ezen a területen nagyon sok tennivaló van, sok a tisztázni való probléma, s igen sok további kísérletre van szükség.

Ezen a területen elsősorban a sokoldalú, átgondolt és kimunkált tantárgyi koncentráció megteremtéséről van

szó, amelyre már más összefüggésben utalást tettem. Bár vannak eredményeink, a munka dandárja, alapvető megoldása előttünk álló feladat, a kérdések sora vár még tisztázásra.

Jelen pillanatban úgy látom, hogy pedagógiai életünkben a tantárgyi koncentrációnak /talán nem is pontos ez a kifejezés/ egy tágabb és egy szűkebb értelmezésével lehet találkozni.

A szűkebb értelmezés az, amellyel leggyakrabban élünk mindennapi tevékenységünkben. Itt szó van egyes tárgyak /pl. matematika, anyag- és gyártásismeret, műszaki rajz, stb./ és a gyakorlati oktatás koncentrációjáról, vagy koncentrációról éppen az egyes elméleti tárgyak között. A relációk széles skáláját lehetne még felsorolni, vagy az intenzitás fokát illetően - az ösztönösségtől a tudatosságig - szintén a fokozatok sokaságát lehet bemutatni. Véleményem az, hogy a koncentrációt nyilvánvalóan a szűkebb értelmezés nyújtotta lehetőségek figyelembevételével kell megkezdeni, azt kell tervszerűen kimunkálni, s nem utolsó sorban megtanulni, s lehetőségeit, feltételeit megteremteni. Amikor a koncentráció szűkebb értelmezéséről beszélek, azt több éves tapasztalataim alapján teszem, ugyanis számtalan megfigyelésem igazolta, hogy a gyakorlatban /sőt irodalomban is!/ elsősorban ezzel az értelmezéssel lehet találkozni.

Sokkal ritkábban, szinte szórványosan, csak elemeiben merül fel a koncentrációnak egy általam legalábbis na-

gyon fontosnak tartott, - tágabb értelmezése. Ezen a magam részéről nemcsak a szűkebb értelemben tárgyalt tantárgyi koncentrációt, annak oktatási vonatkozásait, hanem az oktatás mellett a nevelés koncentrációját is értem. Hangsúlyozni szeretném, hogy szerintem ebbe természetszerűleg beletartozik a tanórán és tanórán kívül folyó nevelőmunka egyaránt. Nyilvánvaló, hogy ezt a tágabb értelemben vett nevelési koncentrációt megvalósítani nem könnyű, nem egyszerű dolog. Csupán a helyes módszerek kidolgozásához szerintem évek kellenek, azonban a szakközépiskola esetében már ilyen oldalról, ilyen összefüggésben, ilyen igényességgel kell felvetni a problémát.

A magunk részéről a következőképpen fogtunk hozzá a feladat megoldásához. Mint már erre utaltunk, az iskola tanműhelyében a bázisüzem részére a tantervi anyaggal összehangolt termelés folyik. Ezeknek a munkadaraboknak az elkészítése a szűkebb értelemben vett tantárgyi koncentrációra természetszerűleg lehetőséget ad. Lehetőséget adnak azonban a koncentráció tágabb értelmezésére és megvalósítására is. Bázisüzemünk a KGST keretében gyártott UE 28-as traktorok sebességváltó alkatrészeit készíti többek között. Tanulóink az üzemmel összehangolt terv alapján ezekhez készítenek különböző munkadarabokat. Ez a tény már önmagában kínálja a nevelési-oktatási koncentráció lehetőségeinek a sokaságát. Így pl. a feladatismertetésnél mind az oktatásban, mind pedig a KISZ foglalkozásokon meg kell értetni a KGST lényegét, gazdasági és politikai szerepét, ebben az üzem, a tanműhely és nevezetesen az illető tanuló adott funkcióját, feladatát. Csupán ennek a megoldása módot nyújt a proletárinternacionalizmus^{ra} és a szocialista hazafiság^{ra} nevelésre, de lehetőséget ad arra is, hogy a

tanuló tudásával, példamutatásával a gyakorlatban, a termelésben tegyen erre tanubizonyyságot. Hangsúlyozom azonban, hogy ez nem lehet spontán, hanem a legkülönbözőbb szinteken és területeken összehangolt, koncentrált nevelési és oktatási feladatnak kell lennie.

Mint mondtam, koránt sem volt szándékom ezt a kérdést részleteiben tárgyalni, csupán mint a szakmaszeretetre való nevelés egyik igen fontos feltételét kívántam megemlíteni, melynek szerintem permanensen pedagógiai és oktatási tevékenységünk középpontjában kell állnia.

5./ A munkának a tanuló képességeihez való mértisége,
a helyesen tervezett munkabér

Az itt említett két feltétel, nevezetesen a munka tervezése és a tanmühelyi normák kialakítása, továbbá a tanulóknak fizetendő munkabér kérdése a tárgyalt összefüggés igen fontos része. A tanmühelyi normák kialakítása iskolánk tanmühelyében szakközépiskolai szinten 1962/63-tól folyó kísérletek eredményeként legtöbb vonatkozásban lezárt, s ugyanez mondható el a tanulók bérezésének alapelveiről is.

Előbb a tanmühelyi normák kérdéséről, azok tervezéséről néhány szót. Itt szeretnék egyébként hangot adni azon észrevételeinknek, miszerint a tervezés még nem kapott kellő súlyt pedagógiai életünkben, pedagógusaink egy része nem látja a tervek pedagógiai fontosságát. Véleményem

szerint sokkal mélyebben és behatóbban kellene tanulmányozni, és a gyakorlatban meggyökereztetni a szocialista pedagógia idevonatkozó elméleti megállapításait, gyakorlati tapasztalatait. Csak utalni kívánok rá, hogy pl. Makarenkó is milyen fontos szerepet tulajdonított ennek munkája során. A következőket írja erről:

"A terv hallatlanul bonyolult szövedéke a normáknak és viszonylatoknak. Nagyon bonyolult szervezete az emberi tevékenységnek. Ilyen szervezeten belül kell nevelni állampolgárainkat, akik nem a kisipar korában élnek, hanem egy hatalmas méretű és a technika legkorszerűbb vívmányai alapján megszervezett gyárpar korában."
/Makarenkó Művei. V. kötet. Akadémia Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest, 1955. 185.old./

A munka, jelen összefüggésben a nevelés tervezésére, annak fontosságára az előző pont tárgyalásánál már utaltam a koncentrációval kapcsolatban. Itt ismét szeretném erre felhívni a figyelmet. A terveken keresztül a tanulónak meg kell látnia mintegy országos horizontról elindulva az üzem, az iskola tervein keresztül egyéni szerepét, munkája fontosságát az ország életének nagy vérkeringésében. A teljesértékű megoldás még igen sok munkát kíván.

Témánknak megfelelően jelen helyen a tervezésnek csupán egy részterületéről, a tanuló munkájának, annak egyéni képességeihez mért tervezéséről, valamint ennek folyamán az u.n. tanmühelyi normák kialakításáról kívánok szólni. A tanmühelyi normák kidolgozása, megtervezése és alkalmazása nevelési és oktatási kérdés, mely

mindkét vonatkozásban kapcsolódik a tanulók bérezésének problematikájához is.

A tanműhelyi norma oktatási kérdés olyan értelemben, hogy enélkül évfolyamonként növekvő igényrel a tantervi anyag elsajátításának mélységét, konkrét hatékonysági fokát megállapítani nem lehet.

A tanműhelyi normák alkalmazása nevelési kérdés olyan vonatkozásban, hogy serkenti a tanulót a képességei szerint végzett munkára, érzékelhető, mérhető követelményszintet jelent számára és egyben megfelelő önkontrollt biztosít.

A tanműhelyi normák kialakításának az alábbi gyakorlat alakult ki iskolánkban. Alapelv minden évfolyamon, hogy a tanulók a tantervi anyagot a bázisüzemből, vagy más üzemből előre elkészített tervek alapján produktív munkafolyamatokon keresztül sajátítsák el. Ezek a tantervhez kötött normatívák ma már teljesen kialakultak, biztosítottak s a tanmenetek ennek megfelelően készülnek. A tanmeneti produktív munkák évfolyamonként a következők:

Tanmeneti produktív munkák évfolyam szerint

I. évfolyam

M e g n e v e z é s	M ü v e l e t e k	J e l
Nivópálca	leszurás-beszurás	25 A 75

M e g n e v e z é s	M ű v e l e t e k	J e l
Cső	oldalazás, leszurás	21 A 76
Illesztő szeg	oldalazás, leszurás	8 x 18
Sasszeg	vágás, hajlítás	
Távtartó	hosszesztergálás, leszurás, furás	
Agycső	hosszesztergálás, furás, leszurás	
Faipari vasalások	furás, vágás, előraj- zolás,	

II. évfolyam

Hatlapfejű fényescsavar	hosszesztergálás, leszurás, menetvágás	
Rögzítőszeg	hosszesztergálás, leszurás	182 T
Rögzítőszeg	hosszesztergálás, leszurás	22 B 15
Csavar M 10 x 20	menetvágás	
Illesztőszeg	hosszesztergálás, illesztett felület	
Hatlapfejű csavar M 10x35	hosszesztergálás, menetvágás	
Fényes anya M 12	furatkészítés, me- netfurás	
Csavar M 8 x 25	leszurás, menetvágás	
Csavar M 8 x 30	leszurás, menetvágás	
Alacsony fényes anya M 12	furás, menetfurás	
Gömbvégű hernyócsavar	leszurás, menetvágás	
Alacsony koronás anya M 14	alakesztergálás, me- netvágás	
Hernyócsavar M 10 x 1	menetvágás, leszurás	
Tövigmenetes csavar 5 x 22	menetvágás, leszurás	
Menetes csap M 12	hosszesztergálás, menetvágás	2320-042

M e g n e v e z é s	M ü v e l e t e k	J e l
Menetes rud M 10	leszurás, hosszsztergálás, menetvágás	2143-003
Rögzítő szeg	illesztett felület készítése	3311-044
Agycső	furatesztergálás	
Alu kerék	könnyűfém forgácsolás	
Hernyócsavar M 10	menetvágás	
Földelő szem M 12	furás, menetvágás, leszurás	
Földelő szem M 10	furás, menetvágás, leszurás	
Földelő szem M 6	furás, menetvágás, leszurás	
Földelő szem M 5	furás, menetvágás, leszurás	
Földelő szem M 4	furás, menetvágás, leszurás	
Műanyag perselyek /AKÖV/	esztergálás, leszurás, furat esztergálás	

III. évfolyam

Bronzpersely	hossz. és furatesztergálás, oldalazás	26 A 27
Hatlapfejű csavar	menetvágás késsel	
Tengelyvégtárcsa	összetett munka	33 B 20
Fedél	furás, marás	31 F 77
Bolygókerék tengely	esztergálás, marás	22 A 23
Peremes zárócsavar	esztergálás, menetvágás, marás	
Kerék a kapcsolótengelyre	esztergálás, marás, furás	

M e g n e v e z é s	M ü v e l e t e k	J e l
Hosszu üreges csavar	furás,esztergálás, menetvágás, marás	
Villás alátét	gyalulás, vésés, marás	
Belső nyílású kulcs	esztergálás,marás, furás	
Persely	furás, finomfurat esztergálás	3312-006
Kapcsoló tengely	esztergálás, alak- esztergálás,furás	2143-016
Kapcsoló kar	marás, furás, dörzsárazás,	2320-042
Huzórúd	menetvágás, haj- lítás	2320-053
Csuklócsap	furás, süllyesz- tés, menetvágás	31 F 75
Ferdefogazású kerék	esztergálás,vésés, fogazás	
Homlokkerék /bronz/	esztergálás,furás, fogazás	

A IV. évfolyam iskolai csoportjai

1 - 1 a vegyes munkákon dolgozik szeptembertől decembe-
rig. Januártól vizsgamunka készítése folyik, iskolai
szemléltető eszközöket gyártanak. A másik két brigád
üzemben dolgozik végig, nem esztergályos típusú mun-
kákon. Ilyenkor kapják meg az egyéb szerszámgépek gya-
korlati ismeretét.

A felsorolt produktív, az üzem által szintén tervezetten

felhasznált /ezek kiesése a bázisüzemben termelési zavarokat okozna, sőt egyes területeken a munka leállítását vonná maga után/ munkadarabokra épül, az üzemi szaknormákat figyelembe véve, a tanműhelyi normarendszer. Részleteiben ez a következőképpen fest.

Már történt arra utalás, hogy szakközépiskolai kísérleteinkben és gyakorlatunkban több esetben támaszkodtunk az 5+1-es oktatás folyamán szerzett tapasztalatainkra. Ezt mondhatjuk el a tanműhelyi és tanulói normák esetében is. Így pl. már az 1961/62. tanévben az 5+1-es mezőgazdasági gyakorlati oktatásban kidolgozott, alkalmazott és elmondhatom, bevált tanulói normarendszerünk volt.

A Dobó Unokái Ifjúsági TSz-ben a különböző munkákért a nagy TSz-ben bevezett munkaegységet + termelési prémiumot kaptak a tanulók. A termelési prémium célja az volt, hogy tanulóinkat érdekeltté tegyük a termelésben. A teljesítményeket /eredményeket/ brigádnaplóba jegyezték be, így abból a brigádra eső részesezés is megállapítható volt. Mint mondtam, az ifjúsági tsz-ben az anyagi érdekelttség elve is érvényesült. Ez azt jelentette, hogy a brigádok munkaegységük 50 százalékát közvetlenül kapták meg /kirándulás, országjárás, zsebpénz, stb. formájában/, míg a másik 50 százalékhoz közvetett uton jutottak /bővített ujratermelésre: szerszámok, gépek, eszközök, ruha, felszerelés, stb. beszerzése; területdíjak, prémiumok stb. kifizetése/.

Az ifjúsági szövetkezetben a legfontosabb feladat az

oktatás /szakismeret nyújtás/ és a nevelés /különböző nevelési elvek megvalósítása/ volt. A teljesítmények elérését célzó törekvések - már akkor látszott - nem valószínű, hogy minden esetben az oktatási-nevelési célkitűzések elérését segítik elő. Ezzel is összefüggött, hogy már ebben az időszakban is sok vitára adott alkalmat, hogy a munka mérésére milyen mérőeszközt használjunk. A munkát végül is az alábbi módszerekkel mértük:

1./ Kimondtuk, hogy 5 órai becsületesen ledolgozott munka egyenlő 1 munkaegységgel. Ezt azonban indokolt volt, főleg nevelési szempontból továbbfejleszteni.

2./ A munkákat különböző kategóriák szerint csoportosítottuk:

a./ Könnyű munkák /gereblyezés, gyomlálás, öntözés, palánta kiszedés, takarítási munkák, stb/.

b./ Közepes munkák /marokszedés, kévekötés, faápolás, magtisztítás, vetés, metszés, palántaültetés, stb/.

c./ Nehéz munkák /ásás, kapálás, kaszálás, kévehányás, zsákolás, stb/.

Igy született meg az első tanulói normarendszerünk. Ebben az esetben a könnyű munkákból egy órai teljesítményért 1 órát, a közepesből 1,25 órát, a nehéz munkából 1,5 órát ismertünk el a tagnak. A ténylegesen teljesített óraszámot beszoroztuk 1-gyel,

1,25-tel, 1,5-tel, és így megkaptuk a munka mennyisége és minősége szerinti valóságos munkaegységet.

- 3./ Törekvésünk volt, hogy teljesítmény előírást is készítsünk ifjúsági termelőszövetkezetünk tagjai részére. A teljesítmény előírásban a teljesítmény 6 órás munkanapra volt kiszámítva. Ugyanakkor az 1 órára eső teljesítményt is feltüntettük. Mivel 18 éven aluli fiatalokról van szó, a munkanap 6 óránál kevesebb nem lehet. Az egy órára eső teljesítmény ismerete azért tetszett jónak, mert így az ifjúsági tsz-tag tudta, hogy óránként mennyit kell teljesítenie a terv teljesítése érdekében. Szándékunkban volt az ifjúsági tsz-tagok számára időrendi sorrendben munkaegységkönyvet is összeállítani. Sajnos, a 3. pontban leírtakat nem volt alkalmunk a gyakorlatban hosszabb időn át megvalósítani, mivel a szakközépiskolára való áttérés szinte minden energiánkat lekötötte, s az 1963/64. tanév végén az ifjúsági termelőszövetkezetet is felszámoltuk.

Természetesen az itt szerzett tapasztalatokat jól tudtuk hasznosítani a szakközépiskola esetében is, és ez több szempontból megkönnyítette a gyors előrehaladást, ami iskolánknak élenjáró szerepet biztosított. A korábbi ismeretek és tapasztalatok pedagógiai és didaktikai szempontból is jelentősek voltak. Kevesebb volt a buktató, kezdettől rendelkezünk ujszerű elképzelésekkel, s kísérleteink várható alkalmazhatósági ideje lerövidült.

Igy volt ez a tanulói munkanormák kialakításánál is. Az esztergályos szakközépiskola esetében felmenő rendszerben, évfolyamonként 1 - másfél évre volt szükségünk a reális, az üzemi normákhoz mért tanulói normák kimunkálásához. A legtöbb munkát, a legtöbb kísérletet és felelősséget a megfelelő, a tantervi és tanmeneti anyag teljes elsajátítását biztosító szorzószámok kikísérletezése adta. A Művelődésügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztálya által is jóváhagyott és általános bevezetésre javasolt szorzószámok a tanulói munkanormákhoz a következők:

<u>I. évfolyam:</u>	5
<u>II. évfolyam:</u>	3,5
<u>III. évfolyam:</u>	2,5
<u>IV. évfolyam:</u>	1,8

A szorzószámok realizálódása igen szoros a tervezettel szemben. Eltérés csupán a IV. évfolyam esetében mutatkozik. Itt általában alacsonyabb szorzó is megfelelne, de csak esztergályos jellegű munkáknál. Tekintettel azonban arra, hogy az utolsó évfolyamon általában vegyes forgácsolás folyik, az ilyen jellegű munkáknál a szorzószám a 2,3-at is eléri. Ezért tartjuk reálisnak több éves tapasztalatok alapján az 1,8-as szorzószámot.

A korábbiakban felsoroltam azokat a produktív munkadarabokat, amelyek elkészítését a tantervi anyaggal összhangban a tanmenetekbe évfolyamonként beépített-

tünk. Ebből kiemelve konkrét munkadarabokon keresztül a tanulói időnormákat évfolyamonként az alábbi példák szemléltetik:

A munkadarab megnevezése	Üzemi nor- ma - perc	Szorzó- szám	Tanulói idő perc
-----------------------------	-------------------------	-----------------	---------------------

I. évfolyam

Nivópálca	2,1	5	10,5
Illesztő szeg	3	5	15
Rögzítő szeg	2,7	5	13,5

II. évfolyam

Peremes zárócsavar	5,1	3,5	17,8
Csavar M 10 x 20	6,5	3,5	22,7
Hatlapfejű fény.csav.	3,9	3,5	13,6

III. évfolyam

Pronzpersely	8,3	2,5	20,7
Tengelyvégtárcsa	12,3	2,5	31,15
Peremes zárócsavar	2,8	2,5	7

IV. évfolyam

Villás alátét	8,6	1,8	15,48
---------------	-----	-----	-------

Az iskolai termelés, a tantervi anyag ilyen formában történő elsajátításából egyenesen következik az a kér-

dés, hogy a tanműhelyi normák teljesítéséhez /vagy általában a termelőmunka végzéséhez/ hogyan kapcsolódik vagy kapcsolódják-e egyáltalán a tanulók érdekeltsége. A kidolgozott és alkalmazott tanműhelyi normák teljesítésének értékelése a tantervi követelményekből kiindulva értelemszerűen elsősorban az érdemjegyekben jut kifejezésre /nem kívánom tárgyalni a helyes, reális osztályzatok pedagógiai ösztönzőerejét, és nem kívánok kitérni a helyes osztályzatok és az anyagi ösztönzés kapcsolatának, összefüggésének problematikájára sem. Ez utóbbira főképp azért nem, mert ilyen irányban végzett kellő kísérleti tapasztalat még nem áll rendelkezésre./

A jelenlegi rendelkezések az 5+1-es és a szakmai képzés keretében végzett munkák díjazását nem engedik meg, nem teszik lehetővé. Csupán a nyári termelési gyakorlatok idején illeti meg a tanulót teljesítményétől függetlenül /!/ megállapított órabér

/ I. évfolyam:	1,50 Ft
II. évfolyam:	2,00 Ft
III. évfolyam:	2,40 Ft
IV. évfolyam:	2,40 Ft /

Ettől el kell választani a tanítási időt, a tanórán kívül, illetve a tanítás nélküli munkanapokon végzett termelőmunka bérezését, amelyért általában a végzett munka arányában fizetés jár. Szerintem a gyakorlati és szakmai oktatás hazai fejlődésének jelenlegi szakaszában a tanulók fenti módon történő bérezésével egyet lehet értenünk. Amin vitatkozni le-

het és kell is pedagógiai szempontból meggyőződése-
szerint azt, hogy milyen legyen a különböző termelő-
munkákért kapott bér elosztási formája, melyik az a
legjobb tanulói bérrendszer, amely a legnagyobb ösz-
tönzővel hat az adott kollektiva, brigád vagy osztályközösség munkájára, tanulására, erkölcsi előme-
netelére. Így felvetve a kérdést úgy látom, hogy
egy nagyon fontos elvi és gyakorlati pedagógiai prob-
lémáról van szó. Magam éveken át figyeltem az emli-
tett területet iskolánk, osztályaink életében, kü-
lönözö kísérleteket végeztünk, megfelelő következtetések-
ket vontunk le, s ma már a tanulók bérezése
kérdésében is tantestületi egységről beszélhetünk is-
kolánkban.

A bérezés kérdésével több szovjet pedagógiai tanul-
mányban is találkoztam. Az 544. sz. moszkvai iskolá-
ban végzett kísérletek alapján mély elemzését adja
ennek J. Kosztyaskin már többször idézett tanulmánya.
A következőket írja erről:

"A termelőmunka megszervezésének legelső időszakában
az újfajta munka folyamata és jellege kelti fel a ta-
nulók érdeklődését. Magával ragadja őket a tervezés,
a felelősségtudat, a felnőttekkel végzett közös mun-
ka, az új gépek és szerszámok használata, a csoport
új szervezete: a brigádmunka és a brigádok közötti
verseny, a futószalagrendszerű termelési forma, a
termékek minőségének kölcsönös ellenőrzése stb. A do-
log anyagi oldala ebben az időszakban még kevésbé ér-
deklí őket.

Körülbelül 5-6 hónap múlva, miután a tanulók már több

izben részt vettek az adott termék előállításával kapcsolatos valamennyi műveletben és dolgoztak minden munkahelyen, csökken a termelőmunka iránti érdeklődés: fárasztóvá válik a munka egyhangúsága, a munkafogások meglehetősen szűk köre stb. Ugyanakkor a tanulók még nem érzik át munkájuk anyagi jelentőségét, az számukra "még nem egészen igazi" munka, mivel környezetükben, a családban fizetett munkáról hallanak."

"A második szakasz a tanulók munkájának bérezése, a munka mennyiségének és minőségének arányában. A fizetés, az anyagi érdekelttség bevezetése egészen megváltoztatja a tanuló viszonyát a munkához. Most már munkájuk ugyanolyan mint a felnőtteké, saját szemükben is megőnnek, magabiztosakká, komolyakká válnak." /I.m. 59. old./

Kosztjaskin ír a továbbiakban arról is, hogy a bérelosztás milyen formáival kísérleteznek. Nagyon lényeges az a megállapítása, hogy a tanulók egyéni bérezése nem hozta meg minden esetben a kívánt eredményt, s több próbálkozáson át jutottak el a tanulók kollektív bérezésének gyakorlatához, amikor a munkát végző kollektíva egésze kapja meg a bért az egyén teljesítményének figyelmen kívül hagyásával, s dönt annak felhasználásáról.

"Ilyen rendszer mellett - írja - az egyes tanulók részesedése a beralapból egyáltalán nem függ attól, hogy egyénileg mennyivel járultak ahhoz hozzá. Eleinte fél-

tünk attól, hogy egyes tanulóknál a termelőmunka iránti érdeklődés csökkenni, a lusták száma pedig növekedni fog, és surlódások támadnak a különböző műhelyekben dolgozó tanulócsoportok között amiatt, hogy nem egyenlő mértékben járulnak hozzá a közös alaphoz, de a tanév végén egyformán osztják el az alap megmaradó részét.

És akkor váratlan dolog történt: nem voltak többé lusták és selejtgyártók, anyagilag mindenki érdekelt lett a termelőmunkában, jelentősen megszilárdultak az osztályközösségek, nőtt a munka termelékenységése, fokozódott a tanulók munkalendülete minden műhelyben. Másszóval - a közösségi érdek a munka jóval magasabbrendű és hatékonyabb ösztönzőjének bizonyult, mint az egyes tanulók anyagi érdekeltsége. A rajok élete új tartalommal gazdagodott, és létrejöttek az új lehetőségek anyagi alapjai. A közösség az egyénnel szemben új követelményt támasztott: "élvezzed a közös munka gyümölcsét, járulj hozzá munkáddal te is az eredményekhez, dolgozz jobban!" Korábban a keresetre rá nem szoruló tanuló dolgozhatott félerővel, csak a közösség erkölcsi befolyása hatott rá. Most valamennyi tanulót egyaránt ösztönzi a közösség anyagi érdeke is, azaz egy sokkal nagyobb és egészen más erő, mint amilyen az egyéni anyagi érdek volt." /I.m. 62. old./

J. Kosztyaskin megállapításait, az 544. sz. iskola tapasztalatait intézetünk gyakorlata is igazolja. 1961-ben merült fel először iskolánkban, hogy milyen legyen tanulóink keresetének elosztása. Kezdetben gya-

kori volt nálunk is az egyéni bérezés, vagy az a forma, hogy az egyes közösségek által keresett pénz az iskolai KISZ szervezet központi pénztárába került. Ez azonban nagyon sok ellentmondást szült. Különösen így volt ez, amikor a tanulók egyénileg kapták meg a pénzt szabad felhasználásra. Itt a főellentmondást az jelentette, hogy minden esetben a kollektíva együttes munkáját bérezték, s az egyenlősdí elosztásban a fiatalok jelentős részének erkölcsi tiltakozását váltotta ki. Ezen esetek elemzése során alakítottuk ki azt a gyakorlatot, hogy a bér a munkát végző kollektívát illesse és az döntsön a közös felhasználásáról. Ezeket a pénzüsszegeket tanulmányi kirándulások fedezésére, ritkábban klubdélutánok költségeinek biztosítására, osztálydekorációra, néha egyes tanulók segélyezésére használják fel. A gyakorlat nálunk is a Kosztyaskin által leírt eredményt hozta. Az élet iskolánkban is igazolta a tanulók kollektív bérezésének helyességét, pedagógiai indokoltságát. Természetesen egyes esetekben vannak és lehetnek is kivételek. Elsősorban vonatkozik ez a nyári szünetben végzett munkákra /1964 nyarán fordult először elő, hogy a III. e. osztály tanulói az ÉMÁSZ-nál úgy vállaltak munkát, hogy ekkor is együtt maradtak a tanév folyamán kialakult tanulói brigádok. A fiatalok az így keresett bért egyéni teljesítmény alapján kapták kézhez és egyéni szükségleteikre használták fel. Azonban itt érdemes felfigyelni egy jelenségre, mégpedig arra, hogy a tanulók ilyen formában végzett termelési munkája életkorukhoz viszonyítva az átlagosnál magasabb munkatelsítménnyel járt. Egy hónap alatt 1700 - 2000 Ft-ot kerestek személyenként./

A tanulói bérezéssel való intenzív foglalkozást nálunk

különösen indokolta a szakközépiskolások helyzete. Amikor először elkészítettük tanműhelyünk átfogó, perspektivikus, a tantervi anyaggal összehangolt termelési terveit /1964/65-ös tanév/ a jelentkező termelési nagyságrendek felvetették, hogy valamilyen módon a tanulók anyagi érdekelttségét is biztosítani kellene.

Csak az 1967-68-as tanévben pusztán az iskolai tanműhelyben gyártott produktív termékek darabszáma és értéke az alábbi képet mutatja /itt nincs feltüntetve az üzemben végzett munka, amely ennél nagyobb értékű!/

VÖRÖS CSILLAG TRAKTORGYÁR

1967-68-as produktív termék és értéke

M e g n e v e z é s	db.	Érték Ft/db.	Össz érték
Fedél 25 A 32	400	5,80	2.320,00
Fedél 31 F 77	500	12,40	6.200,00
Hatlapfejű csavar	2350	1,20	2.820,00
Csavar M10 x 20	1621	0,80	1.296,80
Csavar M8 x 25	1500	0,90	1.350,00
Rögzítő szeg T 182 /22B15/	10647	2,30	24.488,10
Rögzítő szeg 3311-044	3220	1,42	4.572,40
Nivópálca 25 A 75	1680	0,40	672,00
Bronzperseny 26 A 27	1388	1,64	2.276,32
Cső 21 A 76	600	0,50	300,00
Tengelytárcsa 33 B 20	400	4,50	1.800,00

M e g n e v e z é s	db.	Érték Ft/db.	Össz érték
Bolygókerék tengely 22 A 23	500	5,20	2.600,00
Peremes zárócsavar	597	4,10	2.447,70
Illesztőszeg	3000	0,26	780,00
Fényes anya M 12	1504	0,80	1.203,20
Kerék a kapcsoló tengelyre	705	2,40	1.692,00
Gömbvégü hernyócsavar	54	3,10	167,40
Vállgyűrű	212	2,23	472,76
Alacsonykoronás anya M 14	1206	1,26	1.519,56
Hengeresfejű tövig men.csav.	2000	1,50	3.000,00
Sasszeg	1000	0,10	10,00
Villás alátét	100	8,18	818,00
Belső nyílású kulcs /inbis/	204	12,10	2.710,40
Persely 3312-006	5449	2,35	12.805,15
Kapcsoló tengely 2143-016	787	1,80	1.416,60
Menetes csap M 12	480	1,90	912,00
Kapcsoló kar 2320-042	802	3,50	2.807,00
Huzórúd 2320-053	800	2,80	2.240,00
Menetes rud M 10 2143-003	808	1,80	1.454,40
Csuklócsap 31 F 75	400	2,10	840,00
Hernyócsavar	250	1,00	250,00
Összesen:			88,380,04

VEGYES VÁLLALAT

M e g n e v e z é s	db.	Érték Ft/db.	Össz érték
Agycső	9650	2,30	22.195,00
Távtartó	4313	0,30	1.293,90

M e g n e v e z é s	db.	Érték Ft/db.	Össz érték
Alukerék	4620	2,80	12.936,00
Szekrényrögzítő	1280	1,10	1.408,00
Földelő szem	14700	1,50	22.050,00
M 8-as facsavar	2400	1,20	2.880,00
Függöny csőtartó	6500	0,80	5.200,00
Földelő szem	4350	1,80	7.830,00
Perforált tárcsa	120	45,00	5.400,00
Összesen:			81.192,90

Mint ismeretes, a bázisüzem a fennálló rendelkezések értelmében a tanulóknak bért nem fizethet. Azonban mégis úgy láttuk, hogy ilyen nagyságrendű, **nagy** felelősséget kívánó termelési értékek mellett a tanulók anyagi érdekeltségét valamilyen formában célszerű megoldani. Formaként csak a kollektív bérezés jöhetett számításba, s ennek alapján kezdtünk tárgyalásokat az üzem vezetőivel a tanulók termelési eredményeitől függő jutalmazásáról. Tárgyalásaink eredménnyel jártak, s azóta a bázisüzem rendszeresen hozzájárul az előző elvek figyelembe vételével a tanulók tanulmányi kitérőjének fedezéséhez.

Összegezve: a kifejtett 5 feltétel kimunkálását, megvalósítását tartjuk fontosnak ahhoz, hogy tanulóink szakmájukat kellőképpen megszeressék.

A fentiekben kívántam bemutatni a szakközépiskolai

képzés keretében szerzett általános nevelési tapasztalatainkat. Az érintett területek értelemszerűen nem tekinthetők lezártak, további kutatásokra, pedagógiai kísérletekre van szükség. Munkánk során sokat tanultunk Makarenkó munkásságából, s igyekeztünk érvényre juttatni a munkára nevelés egész folyamatában a makarenkói gondolatot:

"Ebben a munkában az volt az alapelvem: "Minél több tiszteletet tanúsítani az ember iránt és minél többet követelni tőle." Én a növendékeinktől energiát, célratörést, társadalmi tevékenységet, a közösségnek és a közösség érdekeinek a tiszteletét követeltem meg. Nem szorul magyarázatra, hogy ilyen nézőpontból szemlélve a valóságban eltűnik a határ a tisztelet és az igényesség között. Már maga az a tény, hogy sokat követelünk egy embertől, azt mutatja, hogy tiszteljük őt; a tisztelet pedig már magában véve is igényességet szül." /Makarenkó Művei 7. kötet. Akadémia Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest, 1955. 160-161. oldal./

IV.

A tanulói brigádmozgalom, mint a közösségi nevelés egyik szervezeti kerete

Disszertációm utolsó fejezetében arról kívánok számot adni, hogy a csoportmunkának milyen szerepe van a közösség fejlesztésében. Tapasztalainkat elsősorban a szakközépiskola nyújtotta kereteken és lehetőségeken belül szereztük a tanulói brigádmozgalmon keresztül. A tanulói brigádmozgalom az iskolában ma már a hagyomány erejével bír. Kisérleteinkre a KISZ KB Középis-
kolai és Iparitanuló Osztálya is felfigyelt és még 1966-ban országos bevezetésre ajánlotta.

A tanulói brigádmozgalom beindításánál a szocialista pedagógia centrális kérdése, a közösségi nevelés támasztotta követelményekből indultunk ki. A középiskolai tanulók tervszerű nevelésének programja és más dokumentumok arra hívják fel a figyelmet, hogy a tanuló legyen tisztában azzal, miszerint az iskola a szocialista társadalom közösségi elveire épül, a társadalom igényének -minden egyes tanuló szocialista emberre formálásának - az iskola csak akkor tud eleget tenni, ha a célok megvalósítását maga a tanuló is feladatának érzi, azonosítja magát az iskola követelményeivel és maga is küzd azok megvalósításáért.

Utalnak arra, hogy a tanuló találjon örömet az előre-

haladásért folyó munkában, az elért sikerekben. Egyéni cselekedeteit mérje azon, hogy használt-e a közösségnek, vagy sem. Ez váljék az önértékelés, az önkritika alapjává. A közösség fejlődésének előmozdítása érdekében társaival együtt tudja tervezni, elemezni, értékelni a közösség tevékenységét, legyen kitartó abban, hogy a kitűzött feladatok a megvalósulásig eljussanak.

Ismeretes, hogy a szocialista közösség kialakításának több, egymásbahajló formája, módja van. A közösséggé formálódásban nagy szerepe van a csoportmunkának. A csoportmunkához tartozik maga az osztály mindennapos tevékenységeivel, a szakkörök, a KISZ csoport politikai tevékenysége, stb. E helyen azt vizsgáljuk, hogy a csoportmunkának egyik fajtája, a tanulói brigádokban végzett tevékenység, miként szolgálja az iskolai közösség kialakítását, egyben hogyan fejleszti a tanulók személyiségét. E vizsgálódásunk érdekében kísérletet végeztünk, illetve végzünk ma is az iskolai élet egy új területén, a szakközépiskolai gyakorlati foglalkozásokon.

Meggyőződésünk, hogy a szakmai munka lényegesen eredményesebb lenne, ha a munkában résztvevők közössége fejlettebb volna, mint amilyen az ma iskoláinkban általános.

Átfogó kísérletünket e témakörben az egri Dobó István Gimnázium és Szakközépiskolában 1965-ben kezdtük el. A kísérlethez 5 esztergályos szakközépiskolai osztá-

lyunk /I.c, I.d, II.e, III.d, IV.e./ 15 brigádját vontuk be mintegy 200 fővel. A kísérlet átfogó beindítása óta a brigádmozgalomban felmenő rendszerben részt vesz minden esztergályos osztály, az 1968-69. tanévtől pedig az erdészeti szakközépiskolások is bekapcsolódtak. A tanulói brigádmozgalom iskolánkban elemeiben több éves hagyományra tekint vissza. Az első ilyen törekvések szintén az 5+1-hez fűződnek. Az első munkabrigádok a mezőgazdasági 5+1-es osztályokban szerveződtek az 1960/61. iskolai évben. A brigádszervezést ebben az esetben is a termelőmunkába való bekapcsolódás vetette fel szükségszerűen. A szervezeti keretek azonban nem voltak azonosak a mai, szakközépiskolai gyakorlattal. A brigád akkor még az egy osztályban tanulók összességét jelentette és minden brigád 4 munkacsapatra oszlott. Az egyes brigádok a magyar agrártörténet egy-egy kiváló személyiségének nevét viselték.

Az ebben a szervezeti és nevelési keretben elért eredmények figyelemre méltóak voltak. Nézzünk meg néhány konkrét eredményt ebből az időből az I.c és I.d. osztályok esetében. /Külön meg kívánom jegyezni, hogy a gyakorlati oktatást ezekben az osztályokban egy pedagógiai és szakmai szempontból kiválóan felkészült kartárs vezette, s már az akkor elért eredmények is alátámasztják azon korábbi megállapításaimat, melyeket a munkaoktatás tárgyi és személyi feltételei, továbbá az oktatás és nevelés koncentrációjának vonatkozásában tettem/ A már érintett termelési kísérleteinkkel összhangban ezek az osztályok az 1960/61. iskolai évben a TSz-ben hasznos termelő munkában, a munka értékét pénzben kifejezve /3 Ft-os óradijat számolva/ a következő értéket termelték:

I. c. oszt. "Mathiész János" brigád

I.félévben: 1764 munkaórát teljesített, 5292.-Ft értékben
II.félévben: 2032 munkaórát teljesített, 6096.-Ft értékben

Összesen : 3796 munkaórát teljesített, 11388.-Ft értékben

I. d. oszt. "Bereczki Máté" brigád

I.félévben: 1804 munkaórát teljesített, 5410.-Ft értékben
II.félévben: 1720 munkaórát teljesített, 5160.-Ft értékben

Összesen : 3524 munkaórát teljesített, 10572.-Ft értékben

Ilyen munkaórák mellett jól alakultak a tanulmányi eredmények is. Mint ismeretes az 1961/62. iskolai évtől kezdve a gimnáziumi tanulók a gyakorlati tárgyból két osztályzatot kapnak, egyiket az elméleti, a másikat a gyakorlati részből. Mindezek egyben a gyakorlati tárgyak nagyobb megbecsülését jelentették. Az 1961/62. iskolai évben a két brigád politechnikai átlaga az alábbi képet mutatta:

I. c. osztály "Mathiész János" brigád

1. Munkacsapat átlaga
politechnikából

I. félévben: 3,60
II. félévben: 3,80
növekedés: 0,20

Vezető : Szeky Gyula /5/
Helyettes: Varga Gábor /5/

2. Munkacsapat átlaga
politechnikából

A "Legjobb munkacsapat" cím viselője

I. félévben: 3,55
II. félévben: 4,11
növekedés: 0,56

Vezető : Rácz László /5/
Helyettes: Szücs László /4/

3. Munkacsapat átlaga
politechnikából

I. félévben: 3,10
II. félévben: 3,30
növekedés: 0,20

Vezető : Hopka Lajos /5/
Helyettes: Csikar László /3/

4. Munkacsapat átlaga
politechnikából

I. félévben: 3,44
II. félévben: 4,00
növekedés: 0,56

Vezető : Magda Sándor /5/
Helyettes: Kocsmár Dezső /3/

I. d. osztály "Bereczki Máté" brigád

1. Munkacsapat átlaga
politechnikából

A "Legjobb munkacsapat" cím viselője

I. félévben: 3,66
II. félévben: 3,86
növekedés: 0,20

Vezető : Vermes István /5/
Helyettes: Sashalmi Sándor /4/

2. Munkacsapat átlaga
politechnikából

I. félévben: 3,13
II. félévben: 3,33
növekedés: 0,20

Vezető : Becskei Tibor /4/
Helyettes: Szamosvölgyi Péter /4/

3. Munkacsapat átlaga
plitechnikából

I. félévben: 3,30
II. félévben: 3,70
növekedés: 0,40

Vezető : Körösi Gyula /5/
Helyettes: Zbiskó László /3/

4. Munkacsapat átlaga
politechnikából

I. félévben: 3,60
II. félévben: 3,50
csökkenés: 0,10

Vezető : Váradi Tibor /5/
Helyettes: Zvara József /3/

Összesítve:

Az I. c. osztály /brigád/ átlaga politechnikából

A "Legjobb brigád" cím viselője

I. félévben: 3,42
II. félévben: 3,78
növekedés: 0,36

Vezető : Hopka Lajos /5/
Helyettes: Varga Ferenc /5/

Az I. d. osztály /brigád/ átlaga politechnikából

I. félévben: 3,42
II. félévben: 3,55
növekedés: 0,13

Vezető : Denes Mihály /4/
Helyettes: Székely János /5/

A nevek után a zárójelben levő számok /pl. Magda Sándor /5/ / a mezőgazdasági osztályzatot jelentik.

A brigád, a munkacsapat és az egyén kiértékelésének szempontjai a következők voltak:

- 1./ elméleti anyag elsajátítása,
- 2./ gyakorlati munka, teljesítmény,
- 3./ munkához való viszony, magatartás.

Ezek az 5+1 keretében folytatott kísérletek hoztak ugyan bizonyos általánosítható eredményeket /erősödött az osztályban a közösségi szellem, nőtt a felelősségérzet, javult a munkához való viszony, tágult a tanulók látóköre, s végül, de nem utolsó sorban egészséges pályaválasztási szándék és elhatározás alakult ki./, azonban a kérdés ismételten és nagyobb súllyal a szakközépiskolai osztályok megjelenésével merült fel. Bár az első évek iskolaszervezési feladatai /pl. a tanműhely felszerelése/ nagyon sok időt és energiát vettek igénybe, igyekeztünk a nevelési kérdésekkel is foglalkozni, de teljes erővel csak az 1964/65. tanévtől tudtuk megkezdeni a szakközépiskola jellegéből, lehetőségeiből adódó sokoldalú vizsgálatát.

Kísérletünk annál is inkább lényeges kérdéseket vetett fel, mert lépten-nyomon tapasztaltuk Makarenkó megállapításainak igazságát, amelyet a Gorkij-telep munkájával kapcsolatban tett. Hangsúlyozza, hogy a munka önmagában véve, megfelelő feszültség, társadalmi kollek-

tív gondok nélkül nem bizonyult különösebben hatékony tényezőnek a magatartási motivációk nevelésében. Csak annyiban értek el bizonyos haladást, hogy a munka időt vett el a gyermekektől és bizonyos hasznos fáradságot váltott ki belőlük. Éppen ezért - huzza alá Makarenkó - a munka "általában" nem nevelési eszköz. Nevelési eszköz csak az a munka, amely bizonyos meghatározott módon van megszervezve, s meghatározott célja van - tehát a munka - mint az egész nevelési folyamat része.

Ilyen tapasztalatokat szereztünk többek között a nem kellően előkészített és tudatosított társadalmi munkaakciók, betakarítási munkák, illetve az 5+1 kezdeti időszakában is. Nehezítette helyzetünket az a rengeteg szakma és munkahely, amely az 5+1 kötelező bevezetésével kialakult. Ez az iskolavezetésre /pusztán a munkahelyek és a folyamatos munkaellátás szempontjából/ hihetetlen szervezési feladatokat rótt. Ezt érzékelteti az alábbi statisztika, amely a szakmai előképzés és szakmunkásképzés helyzetét mutatja intézetünkben 1964. november 1-én.

Szakmai előképzés és szakmunkásképzés iskolánkban

O S Z T Á L Y		I.a.	I.b.	I.c.	I.d.	I.e.	II.a.	II.b.	II.c.	II.d.	III.a.	III.b.	III.c.	III.d.	III.e.	IV.a.	IV.b.	IV.c.	IV.d.	IV.e.	I - IV.
OKTATÁSI FORMA		5+1	5+1	5+1	4+2	4+2	5+1	5+1	5+1	4+2	5+1	5+1	5+1	5+1	4+2	5+1	5+1	5+1	5+1	5+1	Összesen
S Z A K M A	Szakma szám																				
Esztergályos	311					41	16		18	36	18				38	14		12			193
Marós - gyalus - vésős	315																17				17
Lakatos /általános/	433			16			18	23	20												77
Autószerelő	512		24								18							14			56
Gépjármű. műsz.	611	23		27								20									70
Butorasztalos	1113		20					17				21				8	14				80
Erdőgazd. szakmunkás	2115				45									28						31	104
Mezőgazd. gépszerelő	2113																		31		31
Szőlőterm. és borkészítő	2214												37								37
Műszaki rajzoló		19																			19
Pedagógiai																5	3	5	1	2	16
Ö s s z e s e n :		42	44	43	45	41	34	40	38	36	36	41	37	28	38	27	34	31	32	33	700

E g e r, 1964. november 1.

Látható tehát, hogy 11 szakmában folyt gyakorlati oktatás, s ehhez még hozzáteszem, hogy nagyon szétszórtan a város területén 13 munkahelyen /tanműhely, ipari és mezőgazdasági üzemek/ és 24 gyakorlati oktatóval, akikből csupán 8 volt függetlenített. Mindez bizonyítja a helyzet bonyolultságát és bizonyos értelemben tarthatatlanságát is. Pusztán a gyakorlati oktatás irányítása és ellenőrzése több erőt igényelt mindenkitől, mint a "hagyományos iskola" minden feladata, gondja és problémája.

Ilyen körülmények között kutattuk, kerestük, s próbáltuk meg kikísérletezni azokat a nevelési eszközöket, amelyek a különböző oktatási típusokban hatékonyan segíthetik a nevelési és oktatási célok megvalósítását, fejlesztik a közösséget, növelik a tanulók önállóságát és tudatos munkafegyelmet eredményeznek.

Arra a megállapításra jutottunk, hogy ebben a folyamatban kellő figyelmet kell szentelnünk - különösen a szakközépiskolai osztályokban - a versenymozgalomnak, a tanulói brigádtevékenységnek, annál is inkább, mert a nevelőmunka egyik centrumává lehet tenni a tanórán és tanórán kívüli tevékenységben egyaránt. A továbbiakban a kérdést csak a szakközépiskola relációjában tárgyalom.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy a szakközépiskolai osztályokban a gyakorlati foglalkozásokon szervezett három szakmai csoportot úgy lehet és úgy is kell irányítani, hogy ezek az osztály egész munkatevékenysé-

gére kiterjedő /elméleti órák, gyakorlati képzés, tanórán kívüli élet/ szervezeti keretek legyenek, tartalmi szempontból pedig az osztályon belüli elsődleges közösségekké váljanak. Lényegében ezek a közösségek azonosak a KISZ alapszervezeten belül működő KISZ-csoportokkal; irányításuk, ellenőrzésük, eredményeik nyilvántartása, propagálása az iskolai illetve az osztályok KISZ vezetőségeinek feladata.

A szervezeti forma kiemelt bemutatása és leírása azért is fontos, mert a hagyományos gimnáziumi osztályokban az elsődleges közösségeket, a KISZ-csoportok létrehozását éveken keresztül nem tudtuk maradéktalanul megoldani. /Ebben közrejátszottak bizonyos tárgyi nehézségek is - főleg a tanteremhiány!/ A szakközépiskolai osztályok belső, elsősorban a két gyakorlati napon és a nyári termelési gyakorlatokon kialakított szervezeti kerete viszont megkönnyítette, sőt szükségyszerűen diktálta ezt a lehetőséget.

E felismerésből kiindulva az iskola pártszervezete, tantestülete és KISZ bizottsága sokoldalúan megvitatta a problémát, egységes álláspontot alakított ki, s ennek alapján a korábbi tapasztalatokra támaszkodva a pártszervezet határozata alapján az 1965-66. évi iskolai munkatervben a feladatok így lettek megfogalmazva:

"III/9. Az iskola életében bekövetkezett szervezeti és minőségi változásoknak bizonyos összefüggésekben tükröződnie kell az iskolai KISZ szervezet felépité-

sében is. A KISZ végrehajtóbizottságnak ezekből a formai és tartalmi változásokból következő módosulásokat meg kell vizsgálnia és sürgősen megfelelő intézkedéseket kell hoznia /Pl. termelési-felelős reszortok létrehozása a KISZ-vezetés minden szintjén, az oktatás szervezeti formáiból adódó tanulói munkabrigádok létrehozása, amelyek megfelelnek az osztályon belüli elsődleges közösségeknek, stb./

Intézkedéseink és döntéseink meghozatalához elvi alapul szolgált és nagy segítséget adott "A KISZ KB Titkársága 1965. február 4-i ülésén elfogadott határozat és utmutató a KISZ feladataira a tanulmányi versenyben", valamint a KISZ KB Intéző Bizottsága, a SZOT, a Munkaügyi- és Művelődésügyi Minisztérium, továbbá a Belkereskedelmi és Élelmezésügyi, a Földművelésügyi, a Kohó- és Gépipari, a Könnyűipari, a Közlekedés- és Postaügyi, a Nehéz-ipari Minisztériumok, a SZÖVOSZ, az OKISZ és a KIOSZ együttes határozata a "Szakma Kiváló Tanulója" verseny továbbfejlesztése irányelveire.

Több éves és több irányu tapasztalatok igazolták ugyanis a helyesen szervezett tanulmányi versenyek helyességét, azt a tényt, hogy a jól szervezett tanulmányi verseny az ismeretek gyarapításának eszköze, egy-egy ismeretanyag megszerettetésével megkönnyíti a pályaválasztást, bevezet a tudományos módszerekbe. Az is igazolódott, hogy a verseny fontos szerepet játszik az önállóság növelésében és lehetőséget nyújt a 14-18 évesekre jellemző küzdőkedv kielégítéséhez, fejleszti a verseny-

szervezők önállóságát, felelősségérzetét. Mozgalmi jellegénél fogva az iskolai és az osztály KISZ-élet, a közösségi tevékenység egyik legfontosabb emelője lehet.

Következésképpen úgy értékeltük, hogy az ilyen értelemben indított verseny a nevelési célkitűzések megvalósítása érdekében szervezett tanulási mozgalom. Ezért célkitűzései a következők:

- A KISZ KB Nevelési Irányelveiben, valamint a megjelenő Nevelési Tervben vázolt, szocialista fiatalokra jellemző világnézeti, erkölcsi tulajdonságok minél teljesebb kibontakoztatása;
- egyre nagyobb szakmai tudás megszerzésére való törekvés, a közismereti, szakelméleti és gyakorlati ismeretek állandó gyarapítása, igényesség a munkában, jó minőségű munkavégzés;
- a munkafegyelem megszilárdítása, pontosság, kitartó munka, a munkaidő intenzív kihasználása;
- a közösségi szellem kialakítása, a baráti segítség megszervezése, felelősség a közösségi munka eredményeiért;
- a társadalmi tulajdon megóvása, takarékoság az anyaggal és a munkaeszközökkel, balesetmentes munkavégzés;
- ujitásra és ésszerűsítésre való törekvés, az új technika megismerése.

Ugy éreztük, hogy a fenti célok eléréséhez jól támaszkodtunk a KISZ KB utmutatásaira a szakmunkás-tanulóintézetekben folyó Szakma Kiváló Tanulója verseny tapasztalataira vonatkozóan, illetve helyi, iskolai már meglévő eredményeinkre, gyakorlatunkra.

Ugy döntöttünk, hogy a versenyt minden évben az iskola igazgatósága és KISZ szervezete hirdeti meg, illetve határozza meg a követelményeket, továbbá az értékelés és jutalmazás módját.

A korábban kialakult iskolai hagyományok figyelembevételével a versenynek a TANULÓI BRIGÁDMOZGALOM elnevezést adtuk, amely tükrözi a brigádok közti vetélkedést és ezek elsődleges mozgalmi jellegét, s utal arra is, hogy egy átfogóbb mozzanataiban minőségileg, tartalmilag többet jelentő tevékenységi formáról van szó, mint ez eddig iskoláinkban megtalálható volt.

Meg kell mondanom, hogy elképzeléseink kidolgozásánál sokat merítettünk a szocialista brigádmozgalom tapasztalataiból is. Mint ismeretes a szocialista brigádmozgalom a munkáshatalom politikai és gazdasági erősítéséért, a dolgozók életszínvonalának emeléséért és az általános műveltség növeléséért a dolgozók kezdeményezésére 1958 őszén indult tömegmozgalom: a szocialista verseny legfőbb formája. Az ipari munkások körében indult meg a Szovjetunióban alakított kommunista brigádok példája nyomán. Rövid idő alatt tömegméretűvé vált, majd kiterjedt a tudományos és szellemi élet több ágára és a mezőgazdaságra is. Tanulóink üzemi munkájuk alkal-

mával élő kapcsolatba kerültek a szocialista brigádokkal, s mint önvallomásaikból is látszik /v.ö.: III.fej. 3./ Az üzemi oktatás gondos megszervezése c. rész!/ a szocialista brigádok mindennapi élete, munkája vonzó, érdeklődést kiváltó, pozitív hatással volt rájuk. A legöntudatosabbak többször felvették, kezdeményezték hasonló mozgalom indítását iskolai keretek között.

Az ilyen előzmények után megalakult "tanulói brigád": a szocialista iskola, annak nevelési és oktatási célkitűzései minél teljesebb megvalósításáért, a közismereti és szakmai műveltség emeléséért, a közösség és az egyén egyre több oldalu, szocialista fejlődéséért küzdő fiatalok csoportja.

A tanulói brigádmozgalom ezeknek a csoportoknak állami és mozgalmi keretekben egyesített, összefogott, irányított, értékelt mozgató rugója.

A fentiekből következően úgy határoztunk, hogy a mozgalmat három területre terjesztjük ki:

- 1./ A gyakorlati oktatás
- 2./ A közismereti és szakelméleti órák
- 3./ A tanórán kívüli tevékenység, amely lényegében meg-
egyezik az "Ifjuság a Szocializmusért" próba előírt követelményeinek teljesítésével.

A mozgalom elbírálásának, értékelésének két területét szabtuk meg:

1./ Osztálykeretekben:

a./ Ebben az összefüggésben egy adott osztályon belül a verseny három brigád között folyik az I., II., III. helyezésért. Az I. helyezést elért brigád tagjai a kollektív jutalmazáson túl egyénenként elnyerik a Szakma Kiváló Tanulója jelvény arany /= jelen rendűség/, ezüst /= jó rendűség/, bronz /= közepes rendűség/ fokozatát.

b./ Az összértékelésnél, mint arról később szólni fogunk, a negatív pontlevonásra is gondoltunk és az összesítő pontértékelés erre módot ad. A negatív pontlevonás a jelvénytörzésben kizáró tényező.

c./ Lehetőséget adtunk arra, hogy az osztályfőnök és a KISZ szervezet javaslatára indokoltan kivételes esetekben a II. és III. helyezést elért brigádok tagjai közül is néhány tanuló megkaphassa a jelvény valamelyik fokozatát.

2./ Iskolai szinten meghirdettük a SZOCIALISTA BRIGÁD cím elnyeréséért folyó küzdelmet. Követelményeink értelmében a Szocialista Brigád cím csak I. helyezést elért brigádot illethet meg olyan megkötéssel, amelyiknek minden tagja teljesítette a mozgalom három követelményét /nincs bukás, az ISZP követelményeinek mindenki eleget tett, az évvégi pontösszesítésnél levonás nem történt/. Döntő tényezőként

esik latba továbbá az elbirálásnál, hogy milyen a brigád kollektiv munkája, társadalmi tevékenysége.

A brigádmozgalom szervezési kérdéseiről / bizonyos,
közben szerzett tapasztalatokat is figyelembe véve/
a következőket tudjuk elmondani:

1./ A mozgalmat az iskolai KISZ szervezet irányítja és fogja össze. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a brigádmozgalom a KISZ tevékenységét több új vonással gazdagította szervezetiileg és tartalmilag egyaránt. Így pl. szervezeti vonatkozásban az 1965-66. tanévtől az iskolai KISZ VB-án belül és az alapszervezeti vezetőségekben új funkcióként szerepel a termelési felelős, akinek a munkája közvetlenül kapcsolódik a tanműhelyi termelési tevékenységhez, a brigádok egész tevékenységének összefogását ő látja el. Az osztályalapszervezet vezetőjének egy-egy tagja áll a brigádok élén. Állandó helyettesük a brigád gyakorlati oktatás idején végzett tevékenységét irányítja, tartja nyilván. Az iskolai KISZ Végrehajtóbizottságon belül a KISZ ujítási felelőst választott, akinek munkája valamennyi, a brigádmozgalomban résztvevő osztályra kiterjed, a benyújtott ujításokat ő gyűjti össze, felel azok további sorsáért, egészen az elbirálásig és a jutalmazásig /A tartalmi hatásról később kívánok szólni/.

2./ A mozgalom értékelése szakaszonként és évi összesítésben történik. Az évközi értékelés főleg tájékoztató, propagandisztikus jellegű. Az első, in-

duló kísérleti évben négy részértékelést tartotunk, azonban a gyakorlatban ez soknak bizonyult. Jelenleg úgy látjuk, hogy két értékelési szakaszra van szükség: félévkor és a tanév végén. Az évvégi összesítésen még módosíthat a nyári termelési gyakorlat, az eközben született ujitások /= + pont! / vagy esetlegesen bekövetkező balesetek /= - pont! / miatt. A brigádmozgalom végső, éves eredményéről a tanulók a nyári szünidő alatt tájékoztatást kapnak, az ünnepélyes eredményhirdetés, a Szakma Kiváló Tanulója jelvények átadása, a szocialista cím odaitélése és a jutalmazások a tanévnyitó ünnepélyen történnek meg az iskolaközösség nyilvánossága előtt /az eredményhirdetést azért nem lehet a tanévzárón megtartani, mert a nyári termelési gyakorlatok akkor még nem fejeződtek be/.

- 3./ A kísérletek folyamán külön gondot okozott a IV. évesek évvégi elbírálásának módja. Jelenleg úgy látjuk, hogy a IV. évesek brigáderedményeinek végső lezárását az érettségivel összefüggő képesítő és gyakorlati szakvizsgával együtt kell megejteni.
- 4./ Hasonló gondot és problémát jelentett a brigádok megszervezése és a verseny kivitelezése az I. osztályokban. Nemcsak mozgalmi, hanem egyben nagyon fontos iskola-szervezési feladat is a tanulói brigádok létrehozása az I. osztályokban. Többek között ügyelni kell arra, hogy lehetőleg azonos képességű tanulók kerüljenek az egyes brigádokba stb, azonban bonyolítja a kialakítást több olyan megkötés is, mint pl. a kollégisták elfoglaltsága, vagy a

vidékről bejáró tanulók utazási rendje. Éppen ezért a tanév I. félévének végén, amennyiben az osztályfőnök és a KISZ szervezet szükségesnek látja, a brigádok összetételében lehetséges bizonyos változásokat, cseréket eszközölni. Később erre már csak kivételes esetben nyílik lehetőség. Tekintettel továbbá a Szakma Kiváló Tanulója mozgalom hármas fokozatu jelvényrendszerére /ez ugyanis az iparitanuló intézetek I., II., III. évfolyamára épül!/ az I. évfolyam végén tanulóink még nem kapnak jelvényt, viszont eredményeik alapján a mozgalom minden összefüggésben érinti őket /jutalmazás, stb./

5./ A kísérleti terv elkészítésekor, mint erre már utalás történt, az esztergályos szakközépiskola körülményeit vettük figyelembe. Az iskola azonban már az 1965-66. tanév folyamán célul tűzte ki, hogy a brigádmozgalom lehetőségeit meg kell vizsgálni az erdőgazdasági szakközépiskola keretei között is. A mozgalom szervezeten ezekben az osztályokban az 1968-69. tanévben indult, így átfogó értékelést adni erről még nem tudunk.

6./ Végezetül módszertani szempontból vált szükségesé a brigádnaplók bevezetése, amelyben a brigád valamennyi, a mozgalomhoz kapcsolódó tevékenységét folyamatosan vezetik, nyilvántartják és az elvégzett munkát igazoltatják /pl. társadalmi munkák esetében, vagy a tanulmányi átlagok átvezetésénél, stb/ az osztályfőnökkel, illetve az adott munkaterületet felügyelő szaktanárral. Fon-

tos volt továbbá az értékelést és összesítést legkönnyebben és rövid idő alatt biztosító úrlapok megtervezése is. /Lásd a mellékletben./

Külön kell szólni a brigádmozgalom értékelésének szempontjairól. Az értékelésnél a lehető legegyszerűbb pontozásos rendszert alkalmaztuk. A brigádok eredményét a brigád tanulóinak a versenyidőszakban szerzett pontjai összege alapján állapítottuk meg. Figyelemmel voltunk arra is, hogy a mozgalom három követelmény-területe között esetenként lehetségesek, sőt az egyszerűség miatt szükségesek is, bizonyos átfedések. Nézzük a kérdést területenként részleteiben:

1./ A gyakorlati oktatás, valamint a közismereti és szakelméleti tárgyak eredményeinek megállapításánál a versenyidőszakban elért iskolai osztályzatok /v.ö. valamennyi elméleti tárgy és a gyakorlat jegyei!/ átlagát vettük figyelembe. Gyakorlati szempontból a féléves értékelésnél az külön munkát nem jelent, hiszen az osztályzatok lezárásával a tanulmányi átlagok is adva vannak. Ennek megfelelően a tanulmányi átlag alapján a brigáderedménybe beszámított egyéni pontösszeg a következőképpen alakul:

Jeles.....	10 pont
Jó.....	6 pont
Közepes.....	4 pont
Elégséges.....	2 pont

1 elégtelen.....	0 pont
2 elégtelen.....	- 1 pont
3 ill.több elégtelen..	- 2 pont

2./ A gyakorlati oktatásnál a tanulmányi eredmény mellett

a./ figyelembe vesszük a tanműhellyel, az iskola műszaki felszerelésével, valamint a bázisüzemben folyó munkával kapcsolatos ujitásokat és ésszerűsítéseket. Ez az önálló gondolkodásnak és általában az önállóságnak egyik fontos fokmérője. Az ujitási javaslatokat a KISZ VB ujitási felelőse gyűjti össze és tartja nyilván. Elfogadásukról, értékelésükről a KISZ képviselőjének jelenlétében a tanári szakmai munkaközösség dönt. Ha az ujitás olyan természetű, akkor a munkaközösség ülésén részt vesz a bázisüzem képviselője is. A kialakult gyakorlat szerint ujításért, ésszerűsítésért azok értékének, gazdasági hasznosságának megfelelően 3-10 pont adható.

b./ A tantervi követelményekkel teljes összhangban félévenként minden tanuló ellenőrző munkát készít. Az ellenőrző munkákért adható pontok száma:

Jeles.....	5 pont
Jó.....	4 pont
közepes.....	3 pont
elégésges.....	2 pont

elégtelen..... 0 pont

- c./ Valamely szakkörben történő eredményes tevékenységért éves viszonylatban 2 pont adható.
- d./ A szakmai előképzés és a szakközépiskolai gyakorlati oktatás arról győzött meg bennünket, hogy ezeken a foglalkozásokon a munkához való viszony, a munkafegyelem központi kérdés, a zavartalan, eredményes és biztonságos munkavégzés legfontosabb eszköze és feltétele. Ennek értékelésénél elsősorban a tanuló önhibájából előfordult baleseteket, az igazolatlan hiányzásokat és a fegyelmi vétségeket vettük figyelembe. Mivel ezek hatása súlyosan érinti a közösséget, s általában szigorú eljárást igényelnek, a végső pontösszesítésnél minuszként esnek latba. Részleteiben:
- Balesetek: ha a tanuló gondatlanságból, saját hibájából magának vagy társának balesetet okoz, 1 pontot kell levonni. Ha a baleset olyan súlyos, hogy több napot kell mulasztania miatta, akkor naponként újabb egy pontot kell levonni a balesetet előidéző tanulótól.
 - Igazolatlan hiányzások, késések: ha a tanuló iskolából, vagy gyakorlati munkájából igazolatlanul hiányzik, vagy igazolatlanul késik, óránként 1 pontot kell levonni.
 - Fegyelmi vétségek: azzal a tanulóval szemben,

aki az intézet házirendjét megsérti, vét a szocialista erkölcs szabályai ellen, szorgalmában hanyatlik és ezért fegyelmi büntetést kap, a fegyelmi fokának megfelelően az alábbi pontokat kell tőle levonni /leegyszerűsítve, a pontozás miatt nem mechanikusan követjük az új Rendtartás előírásait - de csak a pontértékelésnél!/:

- I.foku fegyelmi - 1 pont /oszt.főnöki hatáskör/
- II.foku fegyelmi - 2 pont /oszt.főnöki hatáskör/
- III.foku fegyelmi - 3 pont /igazgatói hatáskör/
- IV.foku fegyelmi - 3 pont /igazgatói hatáskör/
- V.foku fegyelmi - 5 pont /tantestületi hatáskör/

3./ A brigádmozgalom harmadik fő területe: a tanórán kívüli tevékenység

A harmadik fő terület értékelésénél elsősorban az ISZP követelményeinek teljesítését vettük alapul. Ez a mozgalom egyik igen fontos területe. Kezdetben itt pontozást nem alkalmaztunk abból a megfontolásból és célból, hogy ezzel is segítsük annak elérését, miszerint a társadalmi-mozgalmi tevékenység előbb szokás, majd nélkülözhetetlen, a szocialista ember természetéből fakadó erkölcsi igény legyen, amit nem pénzért, nem öncélú elismerésért, hanem társadalmunkkal szemben érzett magasrendű etikai kötelességből végez minden tanuló. Ez lényegében

a brigádmozgalom értékelésében úgy jutott kifejezésre, hogy aki az ISZP-nek nem tett eleget, annak egyéb, a másik két területen szerzett pontszámai nem számítottak be a brigádösszesítőbe, viszont /!!!!/ a brigádátlag kiszámításánál:

$$/= \frac{\text{a brigád által szerzett összes pontok száma}}{\text{brigádlétszám}}$$

az osztószámban ők is szerepeltek.

A mozgalom e 3 területének értékelési rendszere az 1967-68-as tanévtől tovább fejlődött, változott. A módosítást egyrészt a brigádmozgalom résztvevői vetették fel, másrészt a KISZ-munka követelmény rendszerében bekövetkezett, a korábbi évektől eltérő változtatások is indokolták. Jelenleg a mozgalmi, tanórán kívüli tevékenység értékelése kollektívan, osztályalapszervi szinten történik KISZ taggyűlés keretén belül, ahol az osztályfőnök is részt vesz. Itt a tanulókat személy szerint értékelik. Az értékelés szempontjai alapvetően a KISZ tevékenységre épülnek. Lényegében a tanulók személyiségének, a KISZ-munkához való viszonyának és az osztálykollektíva keretén belül elfoglalt helyének az értékeléséről van szó. Az így kialakított vélemény kerül be a brigádnaplóba és felkerül a tanuló személyiség-lapjára is. Ez a módosított, továbbfejlesztett, a közösség formálása szempontjából jelentős értékelési mód pontoszást is lehetővé tesz: Az elérhető pontszámok az alapszervi KISZ taggyűlés határozata alapján alakulnak ki személyenként egytől-tíz.

Összesítés:

A brigádonkénti és osztályonkénti összesítésnél a brigád illetve az osztály tanulóinak a verseny időszakában

szerzett pontjait kell összeadni, és az képzí a brigádok pontösszegét. Mindkettőnek az alapja az egyéni értékelés, amely az adott tanuló pozitív és negatív pontjainak összege alapján kapható meg.

A KISZ szervezet feladatai:

A tanulói brigádmozgalom szervezője és irányítója az iskolai KISZ szervezet. A KISZ ismerteti minden szak-középiskolai osztályban a brigádmozgalom célkitűzéseit és feltételeit. Ugyanakkor a brigádmozgalom beindítása után figyelemmel kíséri a munkatevékenységet. Biztosítja a verseny nyilvánosságát iskolarádión, faliújságon keresztül, továbbá más eszközök igénybevételével is /állandó jellegű tablók, grafikonok, stb/.

Jutalmazás:

Az értékelés megtörténte után az iskola párt-, állami és KISZ-vezetése gondoskodik a brigádmozgalomban legjobb eredményt elért kollektívák mozgósító erejű jutalmazásáról.

Az eltelt három évben a jutalmazásnak különböző formái alakultak ki. Így pl. az értékelés /részértékelés/ periódusaiban az eredményektől függően az alapszervezeteken belül a legjobb brigádok kaptak jutalmat /kulturális rendezvények meglátogatására jogosító jegyek, könyvek/. Ez a jutalmazási forma éves szinten 6000.-ft-ot tesz ki.

A különböző szakmai versenyek jutalmazására /könyvek, üdülés/ kb. évi 3000.-Ft-ot fordít az iskola.

Az évvégi brigádértékelés jutalmazására fordítja az iskola a legnagyobb összeget /nagy számú könyvjutalom, vagy pl. az iskolai összesítésben első helyet elért brigád minden tagja balatoni üdülésen vesz részt az iskolai KISZ szervezet költségén/. Ennek Ft. összege kb. 10.000.- Ft.

Nagy fegyelmet igényel az RF-20-as sugárfurógép.

Következtetések:

Összegzőképpen megállapítható, hogy a tanulói brigádmozgalom a Dobó István Gimnázium és Szakközépiskolában a célul tűzött oktatási és nevelési célokat elérte. A mozgalom hatására eredményesen növekedett és fejlődött a tanulók tanulmányi és neveltségi szintje, az átlagosnál hatékonyabban formálódott a fiatalok szocialista öntudata és társadalmi aktivitása. Már az eddigi eredmények alapján is felelősséggel javasoljuk széleskörű alkalmazását, bevezetését szakközépiskoláinkban.

Hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy a mozgalom lehetőségeit tekintve tartalmi és formai vonatkozásban egyaránt nem kimerített, sőt a gyakorlat számtalan módosítási igényt vet fel különösen szervezeti vonatkozásban, melynek hatása elsősorban nevelési területen fog érződni. Az iskola jelenlegi vezetésével teljes összhangban a mozgalom jelenét és jövő lehetőségeit illetően befejezésül az alábbiakat tartom fontosnak megjegyezni:

- Már most megállapítható, hogy a brigádmozgalom bevezetése és továbbfejlesztése helyesnek bizonyult, mert tapasztalataink szerint alapbázisát adja az intézetünkben folyó mozgalmi tevékenységnek, vagyis a brigádmozgalom kiteljesedésének és helyes kikisérletezésének alapjaiban már ma is, a jövőben pedig különösen az lehet az eredménye, hogy e mozgalom keretén belül együtt mérhető le a tanulmányi és a moz-

galmi munka, sőt az oktató - nevelő munka eredménye is.

- Véleményünk szerint a brigádmozgalom szélesebbkörű, tudományos pedagógiai vizsgálatot igényelne és érdemelné meg, mert a gyakorlat igényli a brigádmozgalmat, annál is inkább, mert ujyszerű kereteket adhat a szocialista nevelés további, még eredményesebb tartalmi kibontakozásához. Hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy a brigádmozgalmat csak a szakközépiskolákban tartjuk célszerűnek bevezetni.
- A brigádmozgalom figyelembe veszi a tanulók életkori sajátosságait és lehetőségeit, az egyik legjobb szervezeti keretet biztosítja a tanulók kommunista jellemvonásainak kialakításához. Ez a követelményrendszer reális lehetőséget biztosít ahhoz, hogy minőségileg különbséget tegyünk az uttörőmunka és a KISZ tevékenység követelményrendszere között nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is.
- A tanulói brigádmozgalom lehetőséget ad, hogy a KISZ szervezeti tevékenységet önállóbbá és tartalmasabbá tegyük, fellendítheti az alapszervezetek életét, hiszen az egész követelmény-teljesítés az alapszervezetekben folyik és így minden KISZ-tag brigád vagy osztálykeretben konkrét feladatot kap, tevékenysége konkrét normatívák alapján értékelhető, s így el lehet érni, hogy az alapszervezet élete ne szintelenedjen el, ugyanakkor a közösség a gyakorlatban is érvényesíteni és értékelni tudja egyénformáló szerepét.

- A tanulói brigádmozgalom olyan követelményrendszerre válhat, amelyben konkrét formát öltenek a KISZ Szervezeti Szabályzatában megfogalmazott jogok és kötelességek. Ezek a jogok és kötelességek éppen a tanulói brigádmozgalom keretén belül aktualizálódnak alapszervi szinten.
- Célszerűnek látszik a tanulói brigádmozgalom követelményszintjét a jövőben évfolyamonként is differenciálni, ugyanis jelenleg - bár vannak rá törekvések - nem veszi a mozgalom ezt kellően tekintetbe.
- Problémaként vetődött fel, hogy a mozgalmi terület értékelésénél mit csináljunk az olyan tanulókkal, akik brigádtagok ugyan, de nem KISZ-tagok. Véleményünk ebben a kérdésben az, hogy azoknál a tanulóknál is értékeljük a mozgalmi munkát, akik nem KISZ tagok, hiszen éppen a mozgalmi tevékenységbe való bevonásuk oldódik meg ezáltal és itt mérhető le leginkább, hogy alkalmas lesz-e a KISZ tagságra vagy sem. A mozgalmi követelmények beépítése a brigádmozgalomba azt eredményezheti, hogy a tevékenység telitődik politikai tartalommal, amit a hagyományos iskolai szervezeti keretek között nem lehetett tapasztalni minden esetben. A brigádmozgalom viszont lehetővé teszi, hogy az alapszervezetek munkája éppen a brigádmozgalmón keresztül tükröződjék, kielégítheti az ifjúság sokoldalú érdeklődését és lehetővé teszi, hogy konkrét munkával tudjuk foglalkoztatni a KISZ tagok tömegeit. Lényegében a brigádmozgalomban minden KISZ tag meghatározott feladatot kap, amely az egyén és a kollektiva fejlődését is elősegíti.

- A továbbképzés érdekében véleményünk szerint helyes lenne, ha az iskolatervezés egy pedagógia-módszertani bizottságot hozna létre, amely a tanulói brigádmozgalom összefüggésében teljességében felmérné a jelenlegi helyzetet és kimunkálná a további lehetőségeket a KISZ bevonásával.
- Helyesnek látszik, hogy az alapszervezetek az egész évi akcióprogramjuk összeállításánál bázisként kezeljék a brigádmozgalom követelményrendszerét. Ehhez természetesen az szükséges, hogy az iskolai KISZ bizottság, illetve az iskolavezetés már az iskolai év beindításakor kész tanulói brigáddal programmal jelentkezzék az év eleji KISZ vezetőképző tanfolyamokon, illetve iskolai KISZ bizottsági üléseken. Helyes gyakorlatnak látszik, ha a kész programokat minden osztályfőnök, KISZ bizottsági tag és brigádvezető kézhez kapja, ugyanis ez nagymértékben elősegíti a brigádmozgalom propagandáját, tartalmi és módszertani kérdéseinek továbbfejlesztését.
- A követelményrendszer kimunkálása során is nagy gondot fordítottunk arra, hogy helyes arány alakuljon ki az általános és szakmai ismeretek, továbbá a gyakorlati tevékenység között. A továbbiakban meg kell találni annak a módját is, hogy ugyancsak helyes arányt alakítsunk ki a végrehajtás során az egyéni és közösségi megoldások között. Ugy tűnik, hogy eddigi követelményrendszerünkben nem szerepelnek kellő súllyal a brigádokra szabott közösségi feladatok, ugyanis nincs olyan mércénk, amellyel a brigádkollektív tevékenységét értékelnénk.

- Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy igen problematikus a tanulói brigádmozgalomban a közösségi, mozgalmi tevékenység értékelése. Feladatként jelentkezik, hogy ennek a szempontjait a következő években tartalmasabban kimunkáljuk. Jelenlegi formájában alapszervezeti szinten történik a mozgalmi munka értékelése és nehezen eldönthető, hogy milyen mozgalmi tevékenységnek milyen pontérték felel meg. Ennek a kérdésnek a megoldásánál úgy látjuk, hogy ebben a folyamatban a jövőben fokozott szerepet kell kapnia és vállalnia a tanári kollektívának egyénileg és összességében is. A tantestület segítése ebben a munkában is nélkülözhetetlen. Arra van szükség, hogy az iskola valamennyi tanára /közismereti és szakmai tantárgyakat tanítók egyaránt!/ szívének tekintse a brigádmozgalmat és ne csak az értékelés /félévi, évvégi/ munkájában vegyenek részt aktívan, hanem ez az aktivitás folyamatos legyen az egész év folyamán. Ez jól segítené a brigádmozgalom követelményeinek mindennapivá válását, azt, hogy a tanulói brigádmozgalom követelményei a mindennapi tanulói tevékenységben koncentrált szerepet kapjanak.

Mire gondolunk itt egészen pontosan? Rendszeresebben kell érdeklődni osztályfőnöki órákon a brigádok tevékenységéről, az osztályfőnök is folyamatosan tekintse meg a brigádnaplókat, a helytelen cselekedetek, fegyelmi ügyek, a gyenge tanulmányi eredmény az osztályfőnök és a szaktanár részéről a brigádok szempontjából is nyerjen értékelést minden esetben.

Iskolavezetési szinten szükségesnek, fontosnak lát-

szik, hogy az iskolai munkaterv szakközépiskolai osztályokat érintő része nevelési és oktatási szempontból a brigádmozgalom valamelyik területére koncentrálódjék. Jó dolog, komoly lendítő erővel hat^{ha}, az iskolai pártszervezet is kellő figyelmet szentel ennek a kérdésnek. Már az eddigi tapasztalatok alapján is, de a továbbfejlesztés szempontjából egyértelműen ki lehet mondani, hogy az iskolai társadalmi szerveknek nélkülözhetetlen szerepe van a tanulói brigádmozgalom életében. E nélkül előre lépni nem tudunk, ezt a KISZ önállóan nem tudja megoldani.

A fentiekben kívántam összegezni a tanulói brigádmozgalom tapasztalatait, illetve érzékeltetni a továbbfejlesztés azon tendenciáit, amelyek jövőben történő kimunkálása a mozgalom eredményességét a nevelő és oktató munka segítségét még jobban segíteni, növelni tudják.

Befejezésül az értékelő alaptáblázatokat és egy évösszesítést mutatok be.

A DOBÓ ISTVÁN GIMNÁZIUM ÉS SZAKKÖZÉPISKOLA BRIGÁDVÉRSENYÉNEK ÉRTÉKELÉSE

- 1968/69. tanév első féléve -

Helye- zés	Osztály	Brigád	Pontszám	Helye- zés	Osztály	Brigád	Pontszám
1.	IV. C.	1.	13,91	16.	IV. D.	2.	10,53
2.	IV. C.	3.	13,41	17.	I. D.	1.	9,9
3.	IV. C.	2.	13,16	18.	III. D.	1.	9,66
4.	III. B.	1.	12,8	19.	I. C.	2.	9,26
5.	II. D.	2.	12,5	20.	I. D.	3.	8,5
6.	III. B.	3.	12,3	21.	I. C.	3.	8,5
7.	IV. D.	3.	12,25	22.	II. D.	3.	8,41
8.	III. C.	2.	12,18	23.	I. C.	1.	7,78
9.	III. C.	3.	12,	24.	II. D.	1.	7,6
10.	III. D.	2.	12,	25.	III. D.	3.	7,54
11.	II. C.	2.	11,84	26.	III. E.	2.	7,2
12.	II. C.	1.	11,34	27.	I. B.	3.	6,66
13.	II. C.	3.	10,66	28.	I. E.	1.	6,6
14.	I. B.	2.	10,6	29.	IV. D.	1.	6,33
15.	III. C.	1.	10,54	30.	I. D.	2.	6,21

Sor- szám	N é v	Tanulm. munka	Szakmai munka	Mozg. munka	Fegyelmi	Kitüntetés ujítás	Összesen:
1.	Alattyanyi László	2	4	3			9
2.	Antal János	6	5	7			18
3.	Bajzát Ferenc	4	5	6			15
4.	Erdélyi István	4	3	7			14
5.	Kelemen György	6	4	7			17
6.	Kiss Mihály	4	4	7			15
7.	Kovács Albin	- 1	3	5			7
8.	Lezsák Sándor	6	5	7			18
9.	Nagy László	4	3	5			12
10.	Szabó László	4	4	6			14
11.	Tévaj Béla	4	4	6			14
12.	Visnyovszki László	4	4	6			14
13.							167 : 12 =
14.							
15.							
IV. C.		1.	Erdélyi István		Brigád		13,9
O s z t á l y			brigád / száma/		összesen:		

A Tanulói Brigádmozgalom értékelése az 1965/66. iskolai évben
/Iskolagyűlésen az igazgató által ismertetett értékelés/

A versenyben részt vett 4 osztály /I.d, I.c, II.e, III.e/ 12 brigádja.

1./ Az iskolai brigádverseny eredménye:

1. helyezés	III.d. osztály	II.brigád	12,63 átlaggal	B.vez: Antal Károly
2. helyezés	III.d. osztály	I.brigád	10,77 átlaggal	B.vez: Antal József
3. helyezés	III.d. osztály	III.	8,5 átlaggal	B.vez: Pálok Ferenc
4. helyezés	II.e. osztály	III.	8,07 átlaggal	B.vez: Barta Mihály
5. helyezés	I.c. osztály	II.	8,00 átlaggal	B.vez: Bernáth László
6. helyezés	I.c. osztály	I.	7,33 átlaggal	B.vez: Horváth István
7. helyezés	I.d. osztály	II.	7,14 átlaggal	B.vez: Antal András
8. helyezés	I.d. osztály	III.	7,09 átlaggal	B.vez: Tóthpál András
9. helyezés	II.e. osztály	II.	6,46 átlaggal	B.vez: Ivády István
10. helyezés	II.e. osztály	I.	6,00 átlaggal	B.vez: Lintallér László
11. helyezés	I.d. osztály	I.	5,93 átlaggal	B.vez: Tózsér Gyula
12. helyezés	I.c. osztály	III.	5,21 átlaggal	B.vez: Oláh János

2./ Az osztály-brigádverseny eredménye:

1. helyezés	III.d. osztály	10,63 átlaggal	Osztályfőnök: Békési Pál
2. helyezés	I.c. osztály	6,846 átlaggal	Osztályfőnök: Gál Péter
3. helyezés	II.e. osztály	6,843 átlaggal	Osztályfőnök: Barczy László
4. helyezés	I.d. osztály	6,72 átlaggal	Osztályfőnök: Soproni János

3./ A brigádok helyezése osztályonként

I.c. osztály	I.d. osztály
1. helyezés: II. brigád	1. helyezés: II. brigád
2. helyezés: I. brigád	2. helyezés: III. brigád
3. helyezés: III. brigád	3. helyezés: I. brigád
II.e. osztály	III.d. osztály
1. helyezés: III. brigád	1. helyezés: II. brigád
2. helyezés: II. brigád	2. helyezés: I. brigád
3. helyezés: I. brigád	3. helyezés: III. brigád

4./ Érmek

a./ Érmek kapnak a II. és III. illetve IV. osztályokban 1. helyezést elért brigád tagjai, ha nincs mínusz pontjuk.

III.d. osztály	II. brigád	1 arany
		5 ezüst
		4 bronz

II. e. osztály	III. brigád	2 ezüst
		6 bronz

b./ Érmek kapnak továbbá azok a tanulók még, akik egyénenként elérték ill. tulszárnyalták az 1. helyezést elért brigádtagok teljesítményét.

1 arany
9 ezüst
1 bronz

c./ Összesítve: 2 arany, 18 ezüst, 11 bronz.

Érmek kapnak:

arany:	Antal Károly	III.d.	II.br.
	Majoros László	III.d.	I.br.
ezüst:	Budai László	III.d.	II.br.
	Csáti László	III.d.	II.br.
	Sári András	III.d.	II.br.

ezüst:	Szilágyi László	III.d.	II.br.
	Tóth Joachim	III.d.	II.br.
	Antal József	III.d.	I.br.
	Bogdány János	III.d.	I.br.
	Halmai László	III.d.	I.br.
	Takács György	III.d.	III.br.

	Barta Mihály	II.e.	III.br.
	Krancziczky László	II.e.	III.br.
	Pothorszki Béla	II.e.	III.br.
	Zsák Dezső	II.e.	III.br.
	Ivádi István	II.e.	II.br.
	Holló Béla	II.e.	II.br.
	Kugler Béla	II.e.	I.br.
	Pelyhe István	II.e.	I.br.
	Smuczer Zoltán	II.e.	I.br.

Bronz:	Laczik Béla	III.d.	II.br.
	Rimóczi László	III.d.	II.br.
	Skoda István	III.d.	II.br.
	Szücs Zoltán	III.d.	II.br.

	Becsei János	II.e.	III.br.
	Forgó József	II.e.	III.br.
	Jakus Sándor	II.e.	III.br.
	Toronyi István	II.e.	III.br.
	Vigh Zoltán	II.e.	III.br.
	Zubor Gyula	II.e.	III.br.
	Azurák Mihály	II.e.	II.br.

Jutalmazás:

Antal Károly III.d. 2. brigád: körzőkészlet

Majoros László III.d. 1. brigád: értékes könyvjutalom

III.d. 2.brigád: 10 fő, a brigád minden tagja egyenként könyvjutalomban, a brigád egésze egy kivánt előadásra ingyen-jegyet kap.

III.d. 1.brigád: 9 fő, a brigád minden tagja egyenként könyvjutalomban, a brigád egésze két kivánt mozielőadásra ingyen-jegyet kap.

III.d. 3.brigád: 10 fő, a brigád minden tagja egyenként könyvjutalomban, részesül és egy kivánt mozielőadásra a brigád egésze ingyen-jegyet kap.

II.e. 3.brigád: két kivánt színházelőadásra ingyen-jegyet kap.

I.c. 2.brigád: két kivánt mozielőadásra ingyen-jegyet kap.

Könyvjutalomban részesülnek egyenként még a következő tanulók:

Pelyhe István	II.e.	1.brigád
Smuczer Zoltán	II.e.	1.brigád
Kugler Béla	II.e.	1.brigád
Ivány István	II.e.	2.brigád

/Sipos István/ sk.
igazgató

/Buzás Lajos/ sk.
nev.igazgató helyettes

M E G J E G Y Z É S

Ezekben kívántam elmondani, rendszerezni azokat a tapasztalatokat, amelyeket mintegy hétéves pedagógiai, iskolavezetési tevékenységemben a közösségi és fizikai munkára történő nevelés vonatkozásában szereztem, különös tekintettel azon lehetőségekre, amelyek a munkára nevelésből, a munkaoktatás, a középiskolai szakmai előképzés és különösen a szakközépiskolai szakmai képzés lehetőségeiből adódnak.

A leírt megfigyelések, eredmények kezdetben saját munkánk javítását, céltudatosabbá tételét szolgálták, de az évek folyamán az egyes területek hatása túlnőtt az iskola falain, más intézetek is átvették tapasztalatainkat és ma már eredményesen alkalmazzák.

Végezetül meg kívánom jegyezni, hogy 1970. szeptemberében az ipari szakközépiskolai osztályok kiválnak a Dobó István Gimnázium és Szakközépiskola keretéből, önálló, új iskolává szerveződnek. Az új iskola 16 tantérrel, korszerű tanműhellyel és második lépcsőben egy 300 fős kollégiummal fog rendelkezni. Meggyőződésem, hogy az új intézmény az eddigi eredményekre, hagyományokra építve további pedagógiai kísérletek műhelye lesz és jól fogja szolgálni az iskolareform, a szocialista pedagógia ügyét.

VI. Felhasznált irodalom

/ az anyag sorrendiségében /

Vendégh Sándor: "Az elméleti tárgyak és a szakmai gyakorlatok kölcsönös kapcsolata a szak-középiskolában " /Középfoku Szakoktatás, 1968. /1 sz. 15 old./

/ 5 /

Kolymahova : Munkára nevelés az iskolainternátusban /Szovjetszkaja Pedagogika, 1963. 12.sz 58.old /

/ 6 /

Paolycsenkov

Palej : A fizikai munka szeretetére való nevelés a felsőbbosztályosok között /Szovjetszkaja Pedagogika, 1963. 9.sz. 49.old./

/ 6 /

Rozenberg : A munkáskollektiva, mint a felsőbbosztályosok aktiv nevelője /Szovjetszkaja Pedagogika, 1963. 8.sz 25. old./

/ 6 /

Művelődésügyi
Minisztérium
Szakoktatási
Főosztálya

: Tájékoztató a szakközépiskolai tantervek készítésének általános irányelveiről /Budapest, 1964. május 30-án /

/ 16 /

Makarenkó

: Makarenkó Művei. VII. kötet. Akadémiai Kiadó - Tankönyvkiadó, Bp.1955. 389.o

/ 20 /

Makarenkó	:	Makarenkó Művei. V. kötet./Akadémiai Kiadó- Tankönyvkiadó, Budapest, 1955. 326. old. /	/ 20 /
J. Kosztyaskin:		Makarenkó és a mai iskola. /Tankönyvkiadó, Budapest. 1964. 51. old. /	/ 23 /
Lenin	:	A nagyoroszok nemzeti büszkeségéről /Lenin Művei 21. kötet. Szikra kiadás Budapest. 1951. 93-97.old./	/ 32 /
Marx	:	A tőke I. kötet./Budapest, Szikra 1955. 451. old./	/ 45 /
Makarenkó	:	Makarenkó Művei V. kötet. Akadémiai Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest. 1955. 284. old.	/ 46 /
J. Kosztyaskin:		/ Id. mű. 48. old./	/ 47 /
Kolymakova	:	Id. mű.	/48-49 /
A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1965. évi 24. számu törvényerejű rendelete			/73-74/
Makarenkó	:	Makarenkó Művei V. kötet. Aka- démiai Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest. 1955. 185. old.	/ 105 /
J. Kosztyaskin:		Id. mű	/ 116 /

Makarenkó : Makarenkó Művei VII. kötet. Akadémiai
Kiadó - Tankönyvkiadó, Budapest. 1955.
160-161. old.

/ 123 /

Meg kívánom jegyezni, hogy kísérleteim
során, és azóta is, figyelemmel kísér-
tem a magyar pedagógiai szakirodalmat,
és szerény tevékenységgemmel annak szel-
lemében és azért igyekeztem dolgozni.

Összetett vizsga- és ellenőrző munkák

